

Philippine van Vlaanderen

Désiré Delcroix

bron

Désiré Delcroix, *Philippine van Vlaanderen*. A.W. Sijthoff, Leiden 1875

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/delc002phil01_01/colofon.php

© 2017 dbnl

Personen in het eerste tafereel.

GWIJDE VAN DAMPIERRE, Graaf van Vlaanderen en markgraaf van Namen, (75 jaar).

PHILIPPINE, zijne dochter, (16 jaar).

WILLEM VAN DONSE, tempelridder, (21 jaar).

THEOBALD VAN CLEEF, zijn vriend en wapenbroeder, (23 jaar).

DE SMET, rijk poorter van Brugge.

DE LANGE, wever.

PIETER DE CONINC, deken der wollewevers.

JAN BREYDEL, deken der beenhouwers.

JAN COKEROLLE, koopman van Gent.

SIMON COKEROLLE, zijn broeder.

EEN WICHELAAR.

JAN DE WAPENSMID.

HANSKEN DE MARSKRAMER.

EEN JOOD.

JAN TUTEBIER.

BAVO DE VALKENIER.

Schepenen van Brugge. - Een klerk van het Schepenhuis. - De Baljuw van Brugge. - Vreemde kooplieden, waaronder eenige Oosterlingen en Mooren. - Vedelaars. - Bazuinblazers der stad. - Stadsdienaars. - Dorpslieden en jonge deernen. - Poorters en poortersessen. - Kinderen. - Volk. - Gevolg van den graaf. - Gezelschapsjufvrouwen van Philippine.

Het eerste tafereel speelt te Brugge in 1294.

aant.

Eerste tafereel.

Het tooneel verbeeldt de groote markt te Brugge. Huizen met houten gevels. Op den achtergrond de in aanbouw zijnde Halle. Op den voorgrond links het werkhuis van eenen wapensmid, den hoek uitmakende eener zijstraat; op den anderen hoek eene taverne met uithangbord: Dit es in den Swarten Leeu. Op het eerste plan rechts de tent van eenen wichelaar; vóór de tent eene verhevenheid met houten leuning. De gansche markt is overdekt met kramen. Bij het opgaan der gordijn komen een aantal stadsdienaars uit de zijstraat links en verdeelen zich in alle richtingen.

Eerste tooneel.

DE WICHELAAR

(uit zijne tent komende, op de trede).

De dag breekt aan. - Alles is nog in rust; alléén de dienaars der stad zijn reeds te been en begeven zich naar hunne wijken. Ik kan gerust nog een paar uren slapen, want de poorters en poorteressen der goede stad Brugge zijn er slechts later in den dag op bedacht om de hulp mijner kunst in te roepen (*lachende en met de armen op de leuning rustend*), Mijne kunst! wisten de goede lieden hoe weinig ik zelf er aan geloof! En toch meermalen gebeurde het mij waarheid te voorspellen, wanneer ik enkel dacht mijner verbeelding vrijen loop te geven. Doch genoeg, gaan wij nog wat slapen...

(men hoort de zware grendels der taverne openschuiven)

ja, nog wat slapen of.... luisteren

(af in de tent).

Tweede tooneel.

WILLEM VAN DONSE EN THEOBALD VAN CLEEF *(komen uit de taverne).*

Theobald.

Wat zonderling gedacht, Willem, zoo vroeg in

de weer te zijn, vooral na den vermoeienden rid, dien wij gisteren avond in ééne adem hebben afgelegd.

Wille m .

Ja, beste Theobald, dat moet u zonderling schijnen; mij ook komt het zoo voor, doch ik heb rust noch duur. Bedenk dat ik sinds jaren Brugge niet meer zag; dat mijne zuster eenige mijlen van hier op het slot Wijnendale verblijft; dat ik verre van haar, verre van het vaderland, jaren lang met gevaren en ontberingen heb gekampt en gij zult de onrust begrijpen, die mij zoo vroeg der slaapstede uitjaagt.

Theobald .

Dat begrijp ik goed; ook aarzelde ik geen oogenblik u te volgen, mijn dappere vriend.

Wille m

(hem de hand reikende).

En daar zeg ik u dank voor, mijn trouwe wapenbroeder.

Theobald .

Dat hoeft niet. Langs welken kant der stad wilt gij thans uwe stappen richten?

Wille m .

Mij is het onverschillig. Wat ik vooral begeerde was uit de enge kamer te geraken om de vaderlandsche lucht met volle teugen in te ademen. Ook, zoodra wij zullen ontbeten hebben, stel ik u voor zoo spoedig mogelijk onzen tocht naar Wijnendale voort te zetten.

Theobald .

Ja, dat wil ik wel, ofschoon ik niet, zooals gij, er bijzonder belang in stel daar zoo spoedig aan te komen.

Wille m .

Hoe meent gij dat, Theobald?

Theobald .

Hoe ik dat meen? Wel, hebt gij mij zelf niet gezegd dat gij uwe zuster, de gezellin van Jonkver Philippine, in geen drie jaar meer hebt gezien!

Wille m .

Inderdaad, ik had ongelijk te denken dat er in de opmerking van mijn' trouwen vriend een strijdmakker eene andere bedoeling lag.

Theobald .

Ik versta u niet. Overigens, mijn beste, is het de eerste maal niet dat ik in dit geval verkeer. Sinds lang bemerkte ik dat u iets op het hart weegt en gij met eene gedachte kampt, die u dikwijls jegens uwen besten vriend in eene onrechtvaardige stemming brengt.

Wille m .

Toch niet.

Theobald.

Toch wel. Doch mijne vriendschap is daartegen bestand en wanneer gij in zulke stemming verkeert, dan, Willem, herdenk ik dat gij mij in Syrië het leven hebt gered.

Willem.

Daar had ik weinig verdienste aan. In de hitte des gevechts kloof mijne strijdbijl helm en schedel van den heiden, wiens zwaard uw hoofd bedreigde. De strijdkansen brengen zulke omstandigheden mede. Gij zelf hebt later mij gelijken dienst bewezen.

Theobald.

Dat is hetzelfde niet. Met u te redden, redde ik mij zelven. Daarbij ware het ondankbaar geweest eene zoo schoone gelegenheid te laten ontsnappen om u een klein gedeelte mijner schuld te betalen. Ik vergeet nooit, Willem, dat, zonder u, mijn lijk op vreemden bodem het aas der raven ware geworden. Ook, mijn vriend, moogt gij steeds op mij betrouwen als op de kracht van uwen eigen arm.

Willem.

Dat weet ik, Theobald. Luister, alles is stil en rustig om ons heen; niemand kan ons hooren en ik wil u den vertrouweling maken van het geheim, dat mij verteert, mits gij mij belooft dat geheim zorgvuldig in uw hart te bewaren.

Theobald.

Dat belooft ik u bij mijnheer Sant Theobald, mijnen heiligen patroon.

Willem.

Welnu, weet dan dat na den dood mijns vaders, die aan graaf Gwijde groote diensten had bewezen, mijne zuster en ik aan het hof van den vorst werden opgevoed. Jonkver Philippine was alsdan nog een kind en wij werden hare gespelen. Ver Isabelle, hare moeder, het edelste hart, dat ooit in den boezem eener vorstin klopte, maakte geen onderscheid tusschen hare kinderen en ons.

Theobald.

Ja, vriend, onze genadige vorstin is een toonbeeld van goedheid.

Willem.

Mijne zuster en ik, arme weezen, wier eenige have een edele en geëerbiedigde naam is, wij vonden in de gravin van Vlaanderen eene ware moeder en in hare jongste dochter eene wezentlijke zuster. Zoo sleten onze kinderjaren in eenvoudigheid en geluk. Allengs onstond in mijn hart een gevoel, dat ik niet recht bepalen kon en, toen ik eindelijk doorgrondde wat in mij omging, toen, vriend, toen was het te laat.

Theobald.

Te laat! Ik versta u niet, Willem.

Willem.

Ja, te laat! te laat! zeg ik u; want mijne

liefde was tot een verteerend vuur opgevlamd en wat ik ook poogde om dien brand te blusschen, alles was vruchteloos.

Theobald.

Maar wie bemindet gij dan?

Willem.

Wie ik beminde! - Gij vraagt mij dat nog, Theobald! Wie kon ik anders beminnen dan de goede, zachte speelgenoot mijner kindsheid, het edele en goedhartige evenbeeld mijner pleegmoeder, de dochter van onzen geduchten heer en vorst, Jonkver Philippine van Vlaanderen!

Theobald.

Arme vriend! arme vriend! gij zijt wel te beklagen.

Willem.

Hoor, vriend, gij alleen weet wat in dit hart omgaat. Toen ik voor het eerst het volle bewustzijn kreeg mijner noodlottige liefde, deed ik al het mogelijke om dit gevoel te smoren. O Theobald! wat ik ook beproefde, niets kon mij van die liefde genezen. Mijn oom, de kanonnik, die mijn geheim had geraden en al de gevolgen mijner onbedachte genegenheid voorzag, wilde mij tot het priesterambt opleiden. Ik volgde gedwee zijne raadgevingen, maar, ik gevoelde het weldra, ik was voor dit ambt niet geschapen: steeds plaatste zich tusschen God en mij het zachte gelaat der dochter des graven; te midden van gewijde gezangen hoorde ik hare liefelijke stemme ruischen en ik had het hart niet eene heiligschennis te begaan.

Theobald.

En gij deedt wel, Willem, zeer wel.

Willem.

Ik verliet het land, werd tempelridder en trok naar Syrië om deel te nemen aan den heiligen strijd tegen de ongeloovigen. Dáár leerde ik u kennen.

Theobald.

En ik u om uwe dapperheid bewonderen.

Willem.

Mijne dapperheid was niets dan eene wanhopige poging om te sterven. Wanneer ik in de hitte des gevechts mijn strijdros in het midden der ongeloovigen dreef, bezielde mij slechts ééne gedachte, de gedachte aan haar! één enkel woord trilde op mijne lippen en dat woord was: Philippine! Ja, vriend, goddeloos was het en zondig, maar terwijl mijne strijdbijl rondom mij dood en vernieling zwaaide, zweefde Philippine's beeld vóór mijne oogen en aanriep ik haren naam als de naam eener Santinne!

Theobald.

Arme Willem!

Wille m .

Met der tijd echter werd mijn geest kalmer, en na drie jaren van een zwervend en woelig leven, dacht ik mij krachtig genoeg om haar te kunnen terug zien, zonder de wonden mijns harten te voelen bloeden. Ik had behoefte aan de lucht van Vlaanderen; gij ook gevoeldet die behoefte en zoo zijn wij hier thans weder in het vaderland: gij met de schoonste droomen voor de toekomst, ik met een ontgoocheld hart, zonder hoop en zonder begeerte.

Theobald .

Schep maar moed, vriend, gij zijt immers jong en in de volle kracht des levens; uw geest zal wel eindigen met over uw hart te zegevieren.

Wille m .

Mochtet gij waarheid spreken! Sedert mijn terugkeer gevoel ik, tot mijne groote teleurstelling, dat ik, minder dan ik geloofde, er in slaagde in mij den vroegeren mensch te dooden. Ik heb gewaakt en gebeden, gewerkt en gestreden; en wanneer ik de zege nabij geloofde, gevoel ik dat al mijne gewaande zielskracht niet bestand is tegen den oogopslag van een vrouwelijk wezen. Theobald! ik vrees haar terug te zien.

Theobald .

Wel zie haar dan niet terug.

Wille m .

En mijne zuster dan! zal ik, die mij aan duizend gevaren blootstelde om mijne arme zuster te omhelzen, zoo maar op eens, als een lafaard, terug deinzen op het oogenblik dat al die gevaren overwonnen zijn en slechts eene halve dagreis mij nog scheidt van haar, die sinds jaren mijne terugkomst verbeidt?

Theobald .

Grij hebt gelijk, gij kunt niet meer achteruitwijken

(er komt eenige beweging op de markt: poorters verlaten hunne huizen; werklieden en kooplieden komen aan en pakken goederen uit. Men hoort het geklep der klokken, die de vroegdiensten aankondigen).

Kom, Willem, weldra zijn wij hier niet meer alleen, laat ons verder wandelen

(beiden af rechts tusschen de kramen).

Derde tooneel.

De Wichelaar.

En zoo gebeurt het dat men al slapende een geheim ontdekt, dat mijne geduchte vorstin, Joanna van Navarra, met geen ongenoegen vernemen zal. Het wordt ook tijd dat er wat verscheidenheid in mijne berichten kome; zij werden wat eentoonig. Thans heb ik een geheim te verkoopen, goud waard voor eene vrouw zooals mijne naijverige en doorslepen meesteres. Ook doe ik mij dat geheim met goud betalen, en zoo zal de arme fisicyn, dien het noodlot tot wichelaar en bespieder dwong, wellicht nog tot eer en aanzien geraken. Weg met den hatelijken rol, dien ik thans vervullen moet: luisteren en bespieden, de macht van Frankrijk overdrijven, den vlaamschen poorters door onheilspellende voorzeggingen schrik aanjagen, opdat zij, door vrees verlamd, nog vóór den strijd verwonnen worden. Zóó wil het de genadige koning van Frankrijk, of liever, zóó wil het de ongenadige koningin. Maar, stil, de markt geraakt van lieverlede vol volk; weldra wordt het tijd ons tooverkleed aan te trekken

(af in de tent).

Vierde tooneel.

DE SMET, DE LANGE, JAN COKEROLLE, SIMON COKEROLLE, PIETER DE CONINC.

Op de markt zijn de kooplieden volop bezig met hunne goederen aan te brengen en uit te pakken. Poorters en vreemde kooplieden komen nog steeds aan. Jan en Simon Cokerolle zijn bezig met hunne kisten te openen en de waren in hun kraam te brengen.

De Smet

(links aankomend tot Meester De Lange, die de werking der gebroeders Cokerolle gadeslaat).

Dag, meester De Lange! de jaarmarkt belooft heerlijk te zijn, niet waar?

De Lange.

Het is ook noodig, poorter; in de akelige

tijden, welke wij beleven, mogen wij wel eenige goede kansen hebben om ordentelijk eenig geld te verdienen.

De Smet.

Ja, meester, gij hebt gelijk; wij beleven nare tijden en het staat op geen beteren. Bij Mijnheer Sant Jan, mijnen heiligen patroon, ik geloof dat Vlaanderen nooit in akeliger omstandigheden verkeerde. Alles is in de war en dat zoowel onder de clerezie als onder de leeken. De Jacobijnen en de Minderbroeders liggen in twist met de prochiepapen; zij kijven en kabbelen onder elkander als ribauden en respeelen tot grooter schande en ergenis onzer heilige Kerstene Kerke.

De Lange.

Zoo is 't, poorter, en God betere het; want indien het zoo voortgaat, geloof ik vast dat Antekerst geboren is en het einde der wereld nadert.

De Smet.

Dat dacht men vóór drie honderd jaar ook meester, en, gij ziet het wel, de wereld bestaat nog. De wereld, vriend, is steviger en vooral beter dan de menschen, die er op wonen.

De Lange.

Gij hebt ten volle gelijk, poorter; de wereld is goed, maar de menschen deugen niet. Er is geene goede overeenkomst meer, vooral in Vlaanderen.

De Smet.

Daar slaat gij den nagel op den kop, meester: de eenen zien de redding van het land in een verbond met Engeland; de anderen, en vooral de edelen, houden het voor best dat onze geduchte heer, - God hebbe hem onder zijne hoede! - zich bij zijnen leenheer tegen koning Eduard aansluite, en gestreng de vrede van Melun nakome.

De Lange.

De vrede van Melun! Hoor, poorter, als men daarvan spreekt dan kookt mij het bloed in het lijf. De vrede van Melun is de eeuwige schande van Vlaanderen.

De Smet.

Dat is alles goed en wel, meester, maar gij spreekt als een man, die meer van onrust houdt dan van vrede. Ik denk anders; met oorlogen en beroerten is er niets te winnen en alles te verliezen. Onrust doet neering vlieden, en wij hebben neering noodig.

De Lange.

't Is zoo, maar pm neering te hebben moeten wij ook kunnen werken; om te kunnen werken hebben wij wolle noodig, en wie zal ons die bezorgen als onze gena-

dige heer graaf partij kiest voor korting Philips tegen Engeland?

De Smet.

Gij zijt wever, meester, en ik begrijp dat gij de belangen van uw ambacht voorstaat, maar....

De Lange

(invallend).

Dat ik mijn ambacht voorsta, is immers natuurlijk; doch gij bedriegt u als gij geloof dat ik aan de belangen der weverij alleen denk. Neen, zoo begrijp ik het niet; wat ik vóór alles voorsta, dat is de eer en het heil van mijn land.

Jan Cokerolle

(terwijl hij voortwerkt).

Dat heet ik spreken, meester; dat heet ik spreken en goed spreken.

De Lange.

Welnu, ik zeg dat er zich thans eene gunstige gelegenheid opdoet om Vlaanderen voor eeuwig aan het suzereinschap van Frankrijks koningen te ontrukken en dat onze graaf, indien hij wel bedacht is, zich verhaasten moet om met koning Eduard tegen Philips den Schoone een verbond te sluiten.

Pieter De Coninc

(die sinds eenige oogeblikken in de nabijheid heen en weer wandelde).

Recht zoo, meester; lang genoeg buigen wij den nek onder de eischen van den franschen koning. Sinds graaf Ferrand, een edele, verstandige en volkslievende vorst, onder de overmacht der Franschen te Bovines bukken moest, sinds dien kent de fransche euveldoer in Vlaanderen geene palen meer, en daaraan moet een einde komen. Een volk is slechts waarlijk vrij wanneer het alleen meester is in zijn doen en laten zonder eenige vreemde tusschenkomst.

De Smet.

Zoo, deken der wevers, zou de engelsche tusschenkomst bij geval geene vreemde zijn?

Pieter De Coninc.

Ja toch, maar zij ware tevens de tusschenkomst van eenen stamverwanten vriend en bondgenoot, terwijl de fransche bescherming nooit anders was, nooit anders zijn zal dan eene willekeurige en hatelijke jacht naar het oppergezag. Vergeten wij niet, poorter, dat de fransche koningen naijverig zijn op ons schoon en duurbaar vaderland; dat zij de natuurlijke vijanden zijn onzer machtige en rijke steden; in een woord dat de vrijheid onzer gemeenten een doorn is in hun oog en een slecht voorbeeld voor hunne onderdanen.

Jan Cokerolle.

Zoo hoor ik gaarne spreken!

Pieter De Coninc.

En zoo spreekt elke Vlaming, die zich nog niet door de leliaards liet verleiden.

De Smet

(geraakt).

Ik ben geen leliaard, meester De Coninc!

Pieter De Coninc

(men hoort de klokken luiden).

Dat weet ik, maar gij zijt erger; gij zijt een onverschillige. Wat raakt u de welvaart van het land als de uwe maar verzekerd is! Hoor, poorter De Smet, gij zijt een braaf man, maar een vijand van zijn land zou niet anders handelen dan gij. De onverschilligheid in zake van gemeene best is de sterkste steun der verraders, die met slechte inzichten bezielde zijn. Een vijand bevecht men en kan men overwinnen, maar een onverschillige, die Gods water over Gods akker laat vloeien, is plichtiger dan een opentlijk vijand van zijn land. Doch genoeg daarvan, daar komen de schepenen met de vreemde kooplieden van de Kruispoort terug.

Vijfde tooneel.

De vorigen, Schepenen van Brugge in dienstgewaad, verdere overheden en stadsserjanten. Een klerk van het schepenhuis. De stoet komt links op; vooraan twee bazuinblazers, daarna vedelaars en andere muzikanten van het tijdstip. De standaard van Vlaanderen en de standaard van Brugge, de standaards der gilden en neeringen - vreemde kooplieden waaronder Oosterlingen op kameelen gezeten, mooren enz. De muziek speelt en de klokken luiden. De stoet houdt stil in het midden van het tooneel. Het volk, na eerst plaats gemaakt te hebben, verzamelt zich rond de schepenen. Aan de vensters der huizen verschijnen poorters en poortersessen; straatjongens maken van alle uitspringende deelen der huizen enz. gebruik om boven de hoofden te kunnen zien.

DE KLERK VAN HET SCHEPENHUIS (lezend).

Wi scepenen in der stede van Brugge, in dien tiden als dese dinghen waren ghedaen, allen die dese letteren sullen sien ofte hooren lesen, doen te wetene: dat, bi den

consente onses geduchten Heren, Mynheer Gwyde, grave van Vlaenderen, ende te rekenen van desen daghe sal gehouden worden binnen der stede van Brugghe, die vrie jaermarkt gheordineert bi openen letteren van den grave Boudewyn, ter saligher ghedachtenisse, in den jare doe men screef dusentich ende twee hondert.

Ende sal die jaermarkt gehouden worden telken daghe van sonnen opganc tot 's avonts metten sonnen ondergane, daer men allerhande lakene ende allerhande goet toonen, coopen ende vercoopen sal moghen.

Ende van weghe onses geduchten Heren, Mynheer Gwyde, grave van Vlaenderen, marcgrave van Namen, si kennelic dat de vorseide jaermarkt bevryt es t' eeuwelicken daghe ende vrigheleide gegheven wordt allen goeden coopluden, haerlieder meisenieden ende dieneren, ende al hare goederen, acht daghen vore die vorseide jaermarkt, die ghedurende, ende acht daghen daernaer, omme te comene, te varene, te keerene, te coopene ende te vercoopene, sonder mesdoen, peiselick ende vredelick, met alsulcken gheleiden ende also men ghecostumeert heeft ende doet in anderen vrien jaermarkten binnen den lande ende graefscepe van Vlaenderen.

De klerk en de schepenen vertrekken, terwijl het volk juicht:

Heil onzen genadigen Heer! Heil onze Schepenen!

De stoet gaat uiteen, de kooplieden stallen hunne goederen uit onder het voortdurend gejuich der menigte.

Zesde tooneel.

Gedurende dit tooneel en de volgende heerscht er eene groote bedrijvigheid en woeling op de markt. Telkens dat het kan gebeuren zonder den gang der samenspraken te belemmeren, hoort men ter markt bellen klinken, waarmede de kooplieden de aandacht der voorbijgaanden op hunne koopwaren trekken.

DE VORIGEN, min de Klerk en de Schepenen.

Stemmen op de markt.

Engelsche wolle!

Was van Polane!

Koperen ketels van Ludike!

De Lange.

Er schijnen vele overzeesche kooplieden aangekomen.

Eene stem.

Afrikaansche Pelsen!

De Smet.

Inderdaad, in de vele herbergen en tavernen heb ik, reeds sedert verscheidene dagen, eene menigte vreemde kooplieden aangetroffen. Men zegt ook dat de graaf heden nog de jaarmarkt bezoeken zal.

De Lange.

Dat doet mij genoegen. Een vorst kan zich nooit te veel aan het volk vertoonen. Onze graaf schijnt dat te begrijpen, zoowel als zijn zoon Robrecht. Ook worden zij beiden door het volk bemind.

De Smet.

Ja, maar door de edelen gehaat.

De Lange.

Omdat de edelen meest allen leliaards zijn, die koning Philips tot zich lokt door beloften en door den luister van zijn hof.

Eene stem op de markt.

Goudlaken van Parys!

De Coninc.

De edelen zullen er toch niet in slagen om het volk zoo maar in het vaarwater van den franschen koning te trekken. Ten minste zal dat in Brugge niet gelukken. Gent, wel is waar, is thans zoo franschgezind als had het de eer niet eene der hoofdsteden van Vlaanderen te zijn, maar dat kan niet blijven duren.

Eene stem op de markt.

Stael- ende iserwerx van Namen!

Jan Cokerolle.

Geloof dat niet, meester; Gent is dood voor Vlaanderen en eene ergernis voor het land. Gent is de slaaf der leliaards.

De Lange.

Welhoe! een gentsch poorter die zijne stadgenooten beschuldigt!

Jan Cokerolle.

Ja, poorter, een Gentenaar die gebukt gaat onder de schande, waarmede de leliaards zijne geliefde stad bedekken.

Simon Cokerolle.

Mijn broeder overdrijft, meester. Hij heeft overigens de gewoonte alles in het zwartste te zien.

Onze stadgenooten worden, wel is waar, thans wat in slaap gewiegd door het negenendertigviraat, dat meer fransch dan vaderlandsgezind is, maar zulks belet niet dat het gentsche volk, het vrije gentsche volk anders denkt dan de verfranschte edelingen, dan de leliaards, die er het gezag in handen hebben en het volk misleiden, maar het slechts tijdelijk van zijnen vaderlandschen plicht kunnen terughouden.

De Coninc

(hem de hand reikende).

Poorter van Gent! broeder in den vlaamschen bloede! ik geloof u en wat men ook van de machtige stad Gent zeggen moge, ik houd mij met u overtuigd dat de volksgeest uwer edele gemeente zoo vlaamsch, zoo vaderlandsch is als die van elke andere vlaamsche stad.

Stemmen op de markt.

Koperen ketels van Ludike! Lakemuse van Overzee!
Peerlen van Taprobane! Wine van Grenade!

Zevende tooneel.

DE VORIGEN, HANSKEN DE MARSKRAMER, EEN JOOD,* later JAN DE WAPENSMID.

HANSKEN (links opkomend).

Koop wat! Koop wat!
Naalden en spellen,
Trompen en bellen;
Koop wat van Hansken de Meerseman!

De Jood

(rechts opkomend).

Zullen de poorters niets koopen? Juweelen uit Italië, knijven uit Engeland, lederen tesschen uit Cordova!

De Smet.

Neen, zoon van Abraham, het is nog te vroeg.

*) De Jood draagt op zijn bovenkleed een wiel van roode stoffe, dat hem op den rug is genaaid.

De Jood.

Het is nooit te vroeg, heer, om wel te doen en een arm man iets te laten verdienen.

De Lange.

Zeg eens, arm man, dat is zeker een rad van den vurigen wagen, waarop Elias ten hemel klom?

De Jood.

De poorters hebben lust om te lachen.

Hansken.

Neen, het is het rad, waarop de moordenaars van kerstene kinderen de leden zullen worden gebroken.

Eene vrouw.

Goed gesproken, Hansken.

De Coninc.

Neen, slecht gesproken! Hoe wilt gij dat de vreemde kooplieden onze markten bezoeken, wanneer gij ze beschimpt en bespot?

Hansken.

Dat is geen koopman, dat. - Hij is een fransche bespieder, en daarbij een bedrieger.

Eenige mannen uit de markt vooruitschietende.

Waar is de bespieder?

Hansken.

Dáár. - Ik zag hem gisteren, zonder zijn wagenrad op den rug, uit het steen van Ser van Sysseele komen, en een fransche jood, die met dien ouden leliaard in betrekking is, kan niets anders dan een bespieder zijn.

Eenige mannen.

Ja, ja. Wapen over den bespieder!

De Jood

(achteruitwijkend rechts).

Poorters, wat wilt gij doen? Ik ben een eerlijk koopman uit Senlis en beroep mij op mijn vrijgeleide.

Stemmen op de markt.

Kerstale van Venetie! - Cruuden uut Gyptenland!

De Wapensmid

(in werkkleederen uit zijn werkhuis komend met twee zijner werklieden).

Die man heeft recht, en de eerste, die de hand aan hem slaat, zal kennis maken met de vuisten van Jan de Wapensmid.

H a n s k e n .

Ja, de wapensmeden zijn ook leliaards. Dat is bekend. Het volk draagt immers noch wapenrokken noch zwaarden.

Eenige mannen.

Wapen over den bespieder!

Eenige vrouwen.

Ter dood, de moordenaar van kerstene kinderen!

Stemmen op de markt.

Tienvoethouts ende pervansche sparren!

D e w a p e n s m i d

(vooruitspringende en zich met zijne gezellen voor den jood plaatsende).

Welnu, komt dan als gij er hart toe hebt.

Achtste tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM VAN DONSE, THEOBALD VAN CLEEF.

Wille m .

Wat gebeurt hier, poorters? Waarom bedreigt gij elkander?

D e W a p e n s m i d .

Heer, die mannen willen dezen koopman mishandelen en....

H e t v o l k .

Hij is een bespieder en een jood.

D e J o o d .

Heeren, een jood ben ik; - een bespieder ben ik niet.

D e W a p e n s m i d .

En ik noch mijne gezellen willen dat de faam van Vlaanderen door de mishandeling eens vreemden koopmans bevlekt worde.

Wille m .

Gij hebt gelijk, meester, en het is plicht de vreemdelingen te verdedigen, opdat in hun persoon de vlaamsche gastvrijheid niet worde geschonden.

Stemmen op de markt.

Koper en latoene van Dinant!

H a n s k e n .

Mannen! laat u niet verleiden door de schoone woorden van dien tempelridder. Edellieden en wapensmeden zijn leliaards, en de jood is een fransche bespieder.

H e t v o l k .

Ter dood de bespieder! Wapen over den leliaard!

Negende tooneel.

*DE VORIGEN - GWIJDE VAN DAMPIERRE EN ZIJNE DOCHTER PHILIPPINE MET EENIGE
GEZELSCHAPSJUFVROUWEN. - GEVOLG VAN DEN GRAAF - DESCHEPENEN EN DE BALJUW VAN
BRUGGE.*

De Baljuw.

Plaats voor onzen geduchten Heer, de Graaf van Vlaanderen!

alle hoofden ontdekt, - het volk maakt eerbiedig plaats).

De Graaf.

Kinderen, wat beteekent dat rumoer? Waarom die toorn, die uit uwe oogen straalt?

De Wapensmid.

Mijnheer de Graaf, men wilde dezen man te lijve onder voorwendsel dat hij een jood is en een bespieder. Die tempelheer met zijnen makker en ik met mijne gezellen, wij wilden hem voor de woede onzer medepoorters beveiligen toen Uwe Hoogheid aankwam.

De Graaf.

En gij deedt wel, meester. Een vreemd koopman moet op de markten van ons graafschap even veilig wandelen en handelen als in zijne eigene poorterij. De rijkdom en de eer van ons land zijn innig verbonden aan den eerbied, waarmede men de vreemdelingen bejegt.

Hansken.

Maar die man is een jood, heer Graaf, en een bespieder.

De Graaf.

(met strengheid).

Hij zij wie en wat hij wil. Hij is een koopman en begaf zich naar deze jaarmarkt onder de hoede van ons vrij geleide. Niemand vergete dat ons graafschap allen kooplieden tot gemeenschappelijk vaderland moet strekken, waar ook of deze mogen geboren zijn. Heer Baljuw en heeren Schepenen, wij stellen dien man onder uwe bescherming en onder de hoede aller weldenkende poorters onzer goede stad Brugge.

Het volk.

Heil den Graaf! Heil onzen geduchten Heer!

De Graaf.

Heer ridder, ik dank u omdat gij de eer van onzen landaart wist te verdedigen.

Wille m.

Heer Graaf, ik deed slechts mijnen plicht als Vlaming en als Ridder van den Tempel.

Philippine*(ter zijde).*

Mijn hart bedroog mij niet; hij is 't.

De Graaf.

Gij zijt een inboorling van Vlaanderen, ridder?

Willem.

Dat ben ik, mijn geduchte en goede vorst. De vermoeienissen van het kriegsleven en de zon van het Morgenland moeten mijn gelaat wel sterk hebben veranderd, dat mijn goede pleegvader mij niet meer herkent.

De Graaf.*(De jood sluipt ongemerkt in de tent van den Wichelaar).*

Willem van Donse! Inderdaad, mijn zoon, gij verliet ons als kind; als man en tempelridder komt gij ons terug. Philippine, hier is uw vroegere speelgenoot, de broeder uwer pleegzuster en vriendin Machteld. Zie, hoe hij veranderd is.

Willem*(de knie buigend).*

Jonkver Philippine, mag een oude, trouwe speelgenoot uwer kindsheid, zich verheugen in de gedachte dat Uwe Genade zich zijner herinnert?

Philippine*(hem de hand reikend).*

Heer ridder, uwe zuster en ik hebben dagelijks van u gesproken, en met haar verbeidde ik uwe terugkomst als die van eenen broeder. Nog vóór ik uwe stem vernam had reeds mijn... mijn oog u herkend.

Willem*(hare hand kussend).*

O, heb dank, Jonkver, heb duizendmaal dank.

De Graaf.

Heer ridder, dezen ochtend vertrek ik naar Damme en keer slechts morgen op Wijnendale terug. Denkelyk hebt gij haast om uwe zuster te omhelzen en uwen oom, de kanselier van ons graafschap, te groeten. Ligt dat in uwe bedoeling, begeef u dan naar Wijnendale met...

(op Theobald wijzende en Willem ondervragend aanziende)

met....

Willem.

Mijn vriend en wapenbroeder, ridder Theobald van Cleef, heer Graaf.

De Graaf.

Heer ridder, gij behoort tot een geslacht, met eere in de geschiedenis van Vlaanderen vermeld. Het zal mij genoegen doen ook u morgen te ontvangen. Dus tot morgen, heeren ridders, ik wensch uit uwen mond het verhaal uwer tochten te hooren.

Philippine.

Tot morgen, heer Willem!

(zij groet zwijgend Theobald).

(De Graaf vertrekt met zijn gevolg. Philippine keert zich nog maals, om Willem vriendelijk aan te lachen).

Het volk.

Heil onzen genadigen Heer! Heil onze Jonkver Philippine!

(Een gedeelte van het volk volgt den stoet die tusschen de kramen verdwijnt.

Stemmen op de markt.

Glaserwerx uut Italie! - Linten en gordelen!

Tiende tooneel.

WILLEM EN THEOBALD (op den voorgrond).

Wille m

(ter zijde).

Zij had mij herkend en mijne lange afwezigheid wischte mijn beeld niet uit haar geheugen. - O zwijg, mijn hart, zwijg. Ik ben immers een tempelheer, een nederig en haveloos tempelheer en zij, - zij is de dochter van den vorst dezer landen! O zwijg, mijn hart! zwijg!

Theobald.

Hoor, vriend, Graaf Gwijde schijnt mij een zeer hoofsch en vriendelijk heer en zijne dochter.....

Wille m.

Geen woord meer, Theobald, zwijg! Blaas het vuur niet aan, dat in mijn binnenste gloeit. Zwijg, Theobald, zwijg! - Spreek, - zaagt gij den oogslag, welken de goedige op mij wierp! hebt gij gehoord hoe zij mij had herkend, reeds vóór ik sprak? Maar neen, antwoordt niet. Ik wil haar vergeten, alles vergeten en mij enkel herinneren dat ik een arm, dolend en zwervend ridder ben, wien alle aardsche liefde is ontzegd! Zwijg, Theobald! Zwijg!

Theobald.

Vriend, wees bedaard; wij zijn hier niet alleen. - Kom, keeren wij terug naar onze taverne.

Stemmen op de markt.

Norweegsche botere! - Moerenburchsche waren! - Galigane!

Elfde tooneel.

DE VORIGEN, DE WICHELAAR.

De Wichelaar.

Zijn de heeren ridders niet benieuwd om uit mijnen mond de toekomst te vernemen?

Wille m

(met strakken blik voor zich uitziende).

De toekomst! Ik ken die, - eene nare, sombere toekomst vol verdriet en wanhoop!

Theobald.

Kunt gij de toekomst voorzeggen, gij? Welnu ik ben nieuwsgierig te weten wat er later zoo al van mij geworden moet. Wat kost de profetie?

Wichelaar.

Een oord voor een laat, twee voor een poorter, drie voor een edelman of een klerk, een stuiver voor een prelaat, graaf of hertog.

Theobald.

Ik ben edelman en wil als zoodanig behandeld worden. Ziehier op voorhand uwe belooning.

Stemmen op de markt.

Zuudveinsche planken! - Karwi! - Witte Comein! - Kaerden voor volders! - Roode en witte en gele Sandel! - Mirre ende wierook!

Wichelaar.

Hou vast, heer edelman.

(geeft aan Theobald een glazen bokaal met water gevuld, giet eenige roode druppelen in den bokaal en beschouwt hoe zij zich ongelijk in het water verdeelen).

Stemmen op de markt.

Grauwwerx ende Sconewerx! - Ceunynevellen van Castilje! - Hammervellen van Herminie!

Theobald.

Welnu, ik wacht.

Wichelaar.

Eene rijke toekomst lacht u tegen. Zie, deze lijn in het water, die haren rechten weg voortzet, duidt aan dat gij zonder stoornis uwe levensbaan zult doorwandelen. Zie, hier verdeelt zij zich in twee gelijke strepen, steeds op den zelfden afstand van elkander. Dat duidt een kalm en rustig familieleven aan.

Stemmen op de markt.

Heilikmaker van Gent!

Was van Polane! - Swartwerx uut Schotland!

Wichelaar.

De vrouw, die gij huwen zult, is nie ver van hier, doch gij kent elkander nog niet.

Theobald.

Dat is alles goed en wel, maar zal ik lang leven?

Wichelaar.

Lang genoeg om gelukkig te zijn, en gelukkig genoeg om niet lang te moeten leven.

Theobald.

Het is wartaal die ge daar vertelt. Hoor, ik weet genoeg en zal mijn slapen niet laten uit bezorgdheid voor uwe voorspelling.

Stemmen op de markt.

Cuelengarens! - Kanevaets ende lijnnins lakens!

Theobald.

Hoor eens, Willem, gij moest het ook eens wagen in uwe toekomst te laten lezen.

Willem.

Waartoe goed? Op geluk reken ik niet, en het onheil zal ik maar al te spoedig kennen.

Wichelaar.

De ridder is mismoedig. Wie weet of mijne kunst hem in geene betere gemoedsstemming brengt.

Willem.

Het is mogelijk. - Reik mij het glas.

Stemmen op de markt.

Cottoen garens ende Cottoen wullens!
Roode ende blauwe lakene van Ypere!
Doornische blauwe lakene!

Wichelaar

(na het glas geledigd te hebben giet er nieuw water in).

Ziedaar, Heer

(giet eenige druppelen rood vocht in het glas). Stemmen op de markt.

Mabutsche lakene!
Corden ende taekles!
Alderhande greine ende kleinre speceriën!

Willem.

Welnu, wat ziet gij?

(Theobald gaat tusschen de kramen wandelen).

Wichelaar.

Een oogenblik, heer. - Uw lot staat nog niet duidelijk te lezen. Alles warrelt dooreen en schildert den toestand af van een diep bewogen hart.

(Willem glimlacht).

Gij zijt niet gelukkig, heer ridder.

Willem.

Neen, dat ben ik niet.

Wichelaar.

Onder het zwarte kleed des tempelheers klopt een gloeiend hart, dat zich met verhevene hope voedt.

Willem.

Mensch! wie leerde u zoo diep in mijne ziel te lezen!

Wichelaar.

Ik ben niet wat ik schijn, heer. Armoede alleen maakte mij tot een wichelaar. Ik ben een fisicyn, een onwaardig leerling van broeder Albrecht van Keulen.

Stemmen op de markt.

Cardemonie! - Galigane!

Vermelioens, spaensch groens ende alderhande aert van varuwen!

Wichelaar.

Luister, heer, en tracht uwe aandoening te bedaren. De liefde tot eene vrouw zal uw leven vergiftigen. De liefde dezer vrouw zal u luttel stonden troost geven, want...

Wille m

(invallend).

De liefde van die vrouw, zegt gij!

Wichelaar.

Onderbreek mij niet, heer ridder. De liefde van die vrouw, want zij bemint u of zij zal u beminnen; die liefde zal u luttel stonden troost schenken, want de beeldschoone maagd is voor hooger rang bestemd.

Wille m.

Mensch! gij gaat met den vijand om.

Wichelaar.

Neen, zooals gij, ben ik een trouw Kerstenman en ik verpandde mijne ziel niet. Luister verder, heer: die vrouw tot eene hooge bestemming geroepen, zal die bestemming niet bereiken.....

Eene heldere stem op de markt.

Spaenscher groens ende Regale!

Wichelaar.

Zij zal ongehuwd sterven.

Wille m.

Maar gij spreekt niet van mij.

Wichelaar.

Ik spreek u van die vrouw, omdat zij de ziel uwer ziel, het leven uws levens zijn zal. Ik spreek u van die vrouw, omdat mijne kunst mij leert dat haar lot het uwe voorbereidt.

Stemmen op de markt.

Voeteboghe isere uut Italië!

Wichelaar.

Voor haar zult gij strijden, door haar zult gij lijden. Zij zal u in de Eeuwigheid voorafgaan en de dag, waarop gij haar zult gewroken hebben, zal ook de dag uwer hervereeniging zijn.

(Theobald komt terug op den voorgrond).

Wille m

(het glas wegwerpende).

Kom, gij raaskalt of gij hebt uwe ziel aan den vijand verkocht.

Wichelaar.

Ik zegde het u reeds, heer ridder, ik ben een onwaardig leerling van broeder Albrecht.

Wille m.

Ziedaar uw loon en de prijs van het gebrokene glas.

(Wichelaar af in de tent).

Theobald.

Kom, vriend; laat den duivel daar maar alleen tusschen de glasscherven spartelen, - het is tijd om naar Wijnendale te vertrekken.

Willem

(in gepeins tot zich zelven).

Voor haar zult gij strijden - door haar zult gij lijden!

Theobald.

(hem bij den arm vattende).

Willem!

Willem.

Ja, Theobald, ja, mijn vriend, - wij vertrekken naar Wijnendale.

(Beiden af in de taverne).

Twaalfde tooneel.

WICHELAAR, DE JOOD (beiden uit de tent komende).

Stemmen op de markt.

Spiegelhars!

Lam- en gheetevellen ende hoetledere!

Jood.

Is er geen gevaar meer?

Wichelaar.

Neen, de Graaf heeft u immers onder de bescherming der schepenen gesteld.

(Hij rukt het wiel af, dat in roode stof op het kleed van den jood was genaaid).

Jood.

Wat doet gij? Gij stelt mij aan vervolging bloot.

Wichelaar.

Geenzins. In het vrije Vlaanderen hoeft gij dat teeken uwer verworpenheid niet te dragen.

Stemmen op de markt.

Amandels van Grenade! - Was van Polane!

Wichelaar.

En nu luister. Gij zult den Graaf volgen overal waarheen hij zich begeeft, en mij dezen avond in mijne taverne verhalen wat gij vernomen hebt. Ga, hoor, zie, zwijg en wees voorzichtig. Zendt mij aanstonds Tutebier om mij uit het volk toe te spreken.

Jood.

Ja, meester.

(Jood af tusschen de kramen. Wichelaar af in de tent).

Stemmen op de markt.

Norweegsche valken!

Blauwe valenchiensche lakens!

Dertiende tooneel.

Twee vedelaars, gevolgd door jonge lieden en deernen, komen spelend en dansend uit de zijstraat links en houden stil vóór de tent van den Wichelaar. Eene jonge deerne met eenen bloemenhoed op het hoofd staat in het midden van het tooneel op den voorgrond; hare gezellen en gezellinnen omringen haar. - De vedelaars klimmen op de verhevenheid vóór de tent en spelen.

De Deerne

(zingt).

In een preeel quam ic ghegaen
Aldaer ic bloemkine scone vant staen.
Daer pluctic minen lieve saen
Van violetten desen hoet.
Staet hi mi wale?
Draeghicen wale?
Dunct hi u goet?

De gezellen en gezellinnen.

Joncfraue! dien hoet
Die staet u wale.
Wel overcuusche scone smale,
Gheeft mi den hoet,
Soe doedi wale,
Gheeft mi den hoet!

Deerne.

Ic en wille: hi es soe fyn!
Den hoet sal draghen myn minnekyn
Dat ghi mi bidt gheeft mi onmare;
Te biddene so ne hebdi ghenen spoet.
Staet hi mi wale?
Draeghicen wale?
Dunct hi u goet?

De gezellen en gezellinnen.

Gherechte minne es een scarp sweert,
Dat God den jonghelinghe heeft ghebeert.
Dat ic di bidde gheeft di onmare?
Te biddene so ne hebbic ghenen spoet.
Wel overcuusche scone smale,
Gheeft mi den hoet,
Soe doedi wale,
Gheeft mi den hoet!

Veertiende tooneel.

Nieuwsgierigen, waaronder Jan de Wapensmid, Jan Breydel, Tutebier, marskramers, poorters, kinderen enz. komen bij. Bavo de Valkenier met zijne valken op een langwerpige vierkant stel, dat hem met riemen over de schouders hangt, komt ook bij en houdt zich op den voorgrond links.

Stemmen op de markt.

Wine van Grenade!

Wine van Sente Jans ende Gascoinge!

De Wichelaar

(met tooverkleed en tooverroede komt op de verhevenheid).

Poorters en poorteressen der goede stad Brugge, komt allen bij, die nieuwsgierig zijn om de toekomst te kennen. Door mijne kunst zal ik u het lot voorzeggen, dat u te wachten staat. Aan u, jonge deerne, zal ik met waarheid voorzeggen of gij den man uwer keuze zult huwen.

Stemmen op de markt.

Heiligmaker van Gent! - Honig en mede uut Portugale!

Wichelaar.

Aan u, jongeling, geboren poorter of vrijlaat, kerel of vrijman, zal ik zeggen wat u over het hoofd hangt, eene verduldige Griseldis of eene kwade Griet

(Het volk lacht).

Komt dus allen tot mij en voor den kinderprijs van een oord zult gij zoo veel weten als uw dienaar, de onwaardige leerling van broeder Albrecht van Keulen!

Stemmen op de markt.

Lakemuse van Overzee! - Galigane!

Wichelaar.

Hoe, niemand durft komen! Hebt geene vrees, goede lieden: de waarheid - de waarheid alleen, zult gij uit mijnen mond vernemen.

Bavo de Valkenier.

Er wordt geleerd: Gij zult bij geene tooveraars of waarzeggers te rade gaan.

Tutebier.

Die man is geen tooveraar, Bavo; hij is een fisicyne. De fisicynen hebben alles gestudeerd en zij kennen latijn zoo goed als een prochiepaap. Zij bewijzen ons groote diensten, en ik geloof aan hunne voorspellingen.

Eenige jongelieden en deernen.

Ik ook! - Ik ook! - Ik ook!

Tutebier.

Welnu, de fisicyn moet eerst eene algemeene profetie doen over den tijd.

Het volk.

Ja! - Ja!

Wichelaar.

Poorters, spaart mij dien last.

Het volk.

Neen, neen! Eene algemeene profetie!

Wichelaar.

Uw wil geschiede. Ik zal doen wat mijne kunst vermag; maar als de geest mij onaangename dingen inblaast, dan ben ik er niet verantwoordelijk voor.

Tutebier.

Ja. dat spreekt van zelven.

Wichelaar.

Valkenier, wilt gij het glas houden?

Bavo.

Neen, ik wil geen gemeens hebben met lieden, die de zwarte kunst beoefenen.

Tutebier.

Geef hier, ik, Jan Tutebier, zal het houden.

Wichelaar.

Zijt gij een vrij poorter uit wettigen echt gesproten?

Tutebier.

Dat ben ik,

(Klimt op de verhevenheid en neemt het glas, waarin de Wichelaar eenige druppelen rood vocht giet).

Stemmen op de markt.

Norweegsche harst! - Schapenvachten van Tunis! - Pelserien uut Sardinie!

Vijftiende tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM VAN DONSE, THEOBALD VAN CLEEF.

DE WICHELAAR (met profetisch gebaar).

Poorters en poortersessen - vrije mannen, kerels, laten en goede lieden, die mij aanhoort: De geest van den grooten Meester bezielt mij en laat mij toe in dit glas die dingen te lezen, welke geschieden zullen.

(Gedurende de inleiding zijn Willem van Donse en Theobald van Cleef te paard uit de zijstraat nevens de tavernen gekomen. Beiden zijn geharnast en met den helm op het hoofd. Boven zijn harnas heeft Willem den witten mantel met rood kruis der Tempelridders. Zij houden stil om te luisteren.

De Wichelaar.

De geest zegt dat de Koning der Bloemen komen zal met grooter heikracht omtrent het land des Leeuwen. 's Menschen zone, die over het groote eiland regeert, zal komen met grooter macht, tegen den Koning der Bloemen, ter hulpe des Leeuwen. En daar zal grootere bloedstorting gebeuren dan er ooit ten eenigen dage is geschied. Want al het kwade bloed zal daar verslagen worden, en elk zal daar willen zijn ten strijde. Van den Oosten tot den Westen zal het volk te gader zwermen, als waren 't bieën, en zelfs de kinderen in de wiege zullen zich keeren ten strijdewaart!

Tutebier.

Wee! wee! wee over het menschedom!

Eene forsche stem op de markt.

Isere ende stael uut Alemanie!

Wichelaar.

De geest zegt dat eene ijzeren brugge nauwelijks sterk genoeg zijn zal om de strijders te dragen, maar eene glazen brugge kloek genoeg voor de terugkeerenden.

(Men hoort van nu af aan tot op het einde van het tafereel de klokken luiden op de verschillende kerktorens der stad). (Teekenen van schrik onder het volk).

Al het volk zal wreed worden op elkander, en, in dien akeligen dag, zullen er duizenden tot weduwen en tienduizenden tot weezen worden gemaakt. En met den zwaarde zal de band worden gebroken, daar het aardrijk mede gebonden is, en eene diluvie van bloed Vlaanderen overstroomt.

(Teekenen van afschrik onder het volk).

Deze moord zal met zonnenopgang beginnen om met vespertijd te eindigen. Er zal vuur worden geslagen uit het gebeente des Liebaarts en de plaatse, waar gestreden werd zal genoemd worden 'de bloedmeersch en de weezenakker.'

(algemeene verslagenheid onder het volk).

Jan de Wapensmid.

En wie behaalt hier de zege?

Wichelaar.

De geest zegt: de Koning der Bloemen zal de wereld regeeren en alle volk zal hem onderdanig zijn.

Willem van Donse

(die gedurende de profetie den

Wichelaar steeds strak in de oogen heeft gekeken).

En de geest liegt! Bij het graf des Heilands! de geest liegt, en gij, gij zijt geen wichelaar, gij zijt een uitzending van Koning Philips van Frankrijk!

Eenige mannen.

Ja, Ja, hij is een bespieder! Wapen over den bespieder. Ter dood de valsche profeet.

(Eenige mannen schieten toe; twee ervan springen op de verhevenheid en nemen den wichelaar vast. Jan de wapensmid springt op den trap en houdt de overigen tegen, roepende: Poorters, vrienden, geen geweld!).

Willem van Donse.

Neen mannen, geen geweld, geene kreten van wraak of moord. De grootste straf der bedriegers is dat men aan hunne betaalde woorden geen geloof hechte. De huurling des franschen Konings boodschappe zijnen meester dat de Vlamingen noch door beloften, noch door schrikaanjaging te temmen zijn.

Jan Breydel.

De ridder heeft gelijk. En hoor nu wat Jan Breydel de deken der beenhouwers zegt. Wij schrikken voor geene dreigementen en gelooven aan geene profeten. In onze borsten leeft onze moed, in onze armen zit onze kracht, en wee hem! die den vlaamschen Liebaart tergt; want hij zal de kracht zijner klauwen en de bijlen mijner macecliers gevoelen. Ga, uitzending van den Koning der Bloemen en zeg uwen meester, dat in Brugge de zending van zijnen schalk mislukt is.

Willem van Donse.

En dat wij, onder den kreet van ‘Vlaenderen die Leeu!’ alle pogingen om ons aan Frankrijk te onderwerpen zullen weten te verijdelen.

Jan de Wapensmid.

Leve de ridder! en Vlaenderen die Leeu!

Het volk met kracht.

Vlaenderen die Leeu!

DE GORDIJN VALT.

aant

Personen in het tweede tafereel.

GWIJDE VAN DAMPIERRE, Graaf van Vlaanderen, (75 jaar).

VER ISABELLE, Gravin van Vlaanderen, (50 jaar).

ROBRECHT VAN BETHUNE, zoon van Graaf Gwijde uit een eerste huwelijk.

PHILIPPINE, dochter van Gwijde en van Ver Isabelle.

JACOB VAN DONSE, Kanonnik van Kortrijk, Kanselier van Vlaanderen.

WILLEM VAN DONSE, tempelheer, zijn neef.

THEOBALD VAN CLEEF, vriend en wapenbroeder van Willem.

MACHTELD VAN DONSE, zuster van Willem, gezelschapsjuffer van Philippine, (18 jaar).

GOEDELE, gezelschapsjuffer van Philippine, (20 jaar).

DE BISSCHOP VAN DURHAM, hoofd van een engelsch gezantschap. (60 jaar).

TWEE GEZANTEN VAN DEN KONING VAN ENGELAND.

EEN DEURWAARDER.

Staatsiedamen van Ver Isabelle. Gezelschapsjonkvrouwen van Philippine -
Ridders - Edelen - Edelknappen.

Tweede tafereel.

Het tooneel verbeeldt eene zaal in het slot van Wijnendale. Deur tusschen twee gothische vensters in den achtergrond. Rechts hooge uitspringende schouw tusschen twee deuren. Links twee deuren. Lederen zetels langs de wanden. De zetels, voor den Graaf en de Gravin bestemd, zijn eenigszins hooger en meer versierd dan de andere. Het wapen van Vlaanderen prijkt boven de schouw en boven de grafelijke zetels. Bij het opgaan der gordijn zit de Gravin van Vlaanderen rechts, met den rug naar de schouw gekeerd, tusschen Philippine en den Kanselier van Vlaanderen. Machteld van Donse zit een weinig lager nevens Philippine. Willem, van Donse staat in het midden van het tooneel met de hand op den rug van eenen zetel geleund. Theobald van Cleef zit eenige stappen achter hem in de nabijheid van Machteld. Links van het tooneel zitten de gezelschapsjufvrouwen der Gravin en van Philippine.

Eerste tooneel.

Gravin.

O, dat alles is ijselijk, heer ridder!

Willem van Donse.

En nog bedenkelijker, genadige vrouw, nog vreeselijker werd onze toestand na het vermeesteren der poort. Eene razende menigte stormde Akers binnen. De Kerstene ridders trachtten een' oogenblik de indringers te weerstaan. Voet voor voet werd de grond verdedigd; het kersten bloed stroomde bij beken langs de straten. Daden van heldenmoed en zelfopoffering werden in menigte gepleegd en de Mahomedanen geraakten aan 't wankelen. Reeds verheugden wij ons, toen wij eensklaps in den rug door de inwoners werden aangevallen.

Philippine.

Gij doet mij beven, Mijnheer Willem.

Willem.

O, verschooning, Jonkver! Door mijne herinneringen medegesleept, dacht ik er niet aan dat het verhaal dier ijselijkheden weinig aangenaam klinken moet in de ooren mijner geëerbiedigde hoorderessen.

Gravin.

Toch niet, heer ridder; het doet elk vaderlandsch harte goed te vernemen hoe onze broeders in den vreemde tegen de ongeloovigen streden.

Philippine.

En moedig streden, zooals gij, heer Willem.

Willem.

Iedereen, Jonkver, deed er zijnen plicht, ten minste op het slagveld.

Gravin

(ondervragend).

Ten minste op het slagveld?

Willem.

Ja, genadige vrouw, ten minste op het slagveld, want buiten den strijd lieten onze opperhoofden en bijna de gansche kerstene ridderschap met hen, zich door onderlinge twisten wegens den voorrang verdeelen en van de noodige waakzaamheid afleiden. Daarbij hadden weelde en overvloed de zeden der menigte bedorven; tuchteloosheid en dronkenschap de minderen overmeesterd en, toen de ongeloovigen de stad aanvielen, waren de vroegere krachtadigheid en onwankelbaarheid der kruisvaarders dermate verzwakt, dat wij reeds bij den eersten aanval achteruit weken.

Kanselier.

Bedroevend schouwspel, voorwaar, eene eertijds zoo onoverwinnelijke heirkraft te zien verzwinden door eigene schuld.

Gravin.

Voeg daarbij, heer Kanselier, dat door den val van Akers al de vroegere overwinningen nutteloos werden en den roem en het gezag der Kerstenheid, eenen allernoodlottigsten slag werd toegebracht.

Philippine.

O, ik ben wel boos op die legerhoofden, die, door onderlinge twisten en krakeelen, de nederlaag onzer ridders veroorzaakten. Maar zeg, heer Willem, bekwaamt gij geene wonden en hoe kondet gij u redden?

Machteld.

O ja, broeder, verhaal ons dat.

Willem.

In het heetste des gevechts ontving ik eenen slag van een' strijdmarteel, die mij duizelig op den hals van mijn paard wierp. Het edele dier, op hetzelfde oogenblik gewond, sprong zijdewaarts uit en viel stervend neder. Toen ik tot bewustzijn kwam, bevond ik mij in de woning eens rijken Mahomedaans met mijn' vriend Theobald, die mij uit het gedrang had gedragen.

Gravin.

Dat was braaf en edelmoedig gehandeld, mijnheer van Cleef.

Theobald.

Uwe Hoogheid is wel goed een zoo genadig oordeel te vellen, genadige vrouw; ik had daar weinig verdienste aan, daar ik enkel van een gunstig oogenblik gebruik maakte om, zonder slag of stoot, mijnen vriend in de openstaande poort eener bijgelegene woning te dragen.

Philippine.

En hoe gelukte het u, heeren ridders, de stad en de vijandelijke streek te ontvluchten?

Willem.

Daarin hielpen, Jonkver, de Mahomedaan Ali en zijne dochter, in wier woning wij eene schuilplaats vonden. Zij bezorgden ons de kleederen hunner dienstknechten, geleidden ons des nachts uit de stad en verschaften ons de middelen om den tocht voort te zetten.

Philippine.

En dat mahomedaansche meisje, heer ridder, is zij schoon?

Willem.

Zij is meer dan dat, Jonkver; zij is schoon en goed.

Philippine.

O, die mahomedaansche Blancefloer is wel gelukkig!

Willem.

O, Jonkver, geloof mij, voor haar ben ik geen Floris.

Kanselier.

Ik heet haar gelukkig, omdat God haar de genade vergunde het leven van twee kerstene ridders te redden.

Willem.

Na lang dolen en zwerven, levende slechts van de kruiden der aarde, werden wij opgemerkt door voorbij varende vlaamsche zeelieden, die ons tot Sidon brachten, van waar wij eindelijk naar het vaderland terug keerden.

Gravin.

En nu hoop ik, heer Willem, dat gij zoo ondankbaar niet zult zijn om nogmaals het huis uwer pleegouders te verlaten.

Willem.

Geene ondankbaarheid noopte mij, genadige vrouw, mijne goede pleegmoeder te verlaten, maar dure plicht.

Philippine.

Plicht!

Kanselier.

Ja, Jonkver, eene strenge, heilige plicht - de plicht om mede te werken aan de bevrijding der streken, waar het bloed des Heilands voor de verlossing van het menschdom vloeiide.

Machteld.

Gij hebt gelijk, beste oom, maar daar nu toch de kerstene legers uit het Heilige Land zijn verdreven....

Kanselier.

Om er weldra teruggekeerd, de opperheerschappij te herwinnen.

Philippine.

Of nogmaals te sneuvelen. Hoor, heer Kanselier, ik begrijp niet hoe het meerendeel der ridders het land wil verlaten om in vreemde streken, ver van magen en vrienden, soms een einde te stellen aan een leven, dat vooral aan hun geboorteland behoort.

Kanselier.

Jonkver, die woorden in den mond Uwer Genade!

Gravin.

Bevreemden u, heer Kanselier, en mij ook; doch mijne dochter is pas der kinderjaren ontgroeid, en zij denkt er niet aan, dat bloed en leven der kerstene ridderschap vooral den Heiland behooren.

Philippine.

Ja, beste ver moeder, gij hebt gelijk. - Gij hebt altoos gelijk, maar die geschiedenissen van vechten en moorden zijn zoo akelig dat zij mij den harte wee doen. Vraag liever eens aan mijnheer Willem dat hij, die zoo geleerd is en zooveel gezien heeft en gehoord, ons eene schoone sproke vertelle.

Willem.

Ik ben een krijgsman, Jonkver, en ken geene sproken.

Machteld.

En Mijnheer Van Cleef, kent die er geene?

Theobald.

Zoo min als uw broeder, Jonkvrouw.

Philippine.

Maar ik denk er aan. De ridder heeft onmogelijk de liederen vergeten, die mijnheer Dierekyn ons leerde toen wij nog kinderen waren. Zou het u geen genoegen doen, ver moeder, indien de ridder ons een lied zong? Gij wilt dat wel doen niet waar, mijnheer Willem?

(Willem buigt).

Gravin.

Zeer zeker; indien de ridder ons dat genoegen doen wil.

Philippine.

O ja, beste heer Willem, zing ons eens van 'Naer Oostland willen wi varen,' of van 'Het waren twee Conincs kinderen.'

Machteld.

Of 'Het daghet in den Oosten.'

Gravin.

Ja, heer ridder 'Het daghet in den Oosten.'

Zing ons eens dat schoone lied. De jonkvrouwen zullen mede zingen.

Philippine.

Jonkvrouw Goedele, geef mij, bid ik u, mijne luit.

(Goedele geeft de luit aan Philippine; andere jonkvrouwen begeleiden ook den zang op de luit of andere speeltuigen.

Willem.

Het daghet in den Oosten,
 Het lichtet overal,
 Hoe weinich wetet myne liefste,
 Waer dat ic henen sal.
 - Hoe weinich wetet myne liefste!

O! warent al myn vrienden,
 Die myn vianden syn,
 Ic voerde u met uut den lande,
 Myn troest! myn minnekyn!
 - Ic voerde u met unt den lande

Goedele.

Werwaert souds du mi voeren,
 Coen ridder wel ghemoet?

Willem.

Al onder den lindeboom groene,
 Myn troest, myn weerde goet.
 - Al onder den lindeboom groene.

Goedele.

Ic lig er in myn liefs armen
 Al onder die linde groen.
 'k Wil verder nu met di varen,
 En naer dyn wenschen doen.
 - 'k wil verder nu met di varen.

Theobald.

Ligs du in dyn liefs armen?
 Bi Lo! du en sechs niet waer.
 Gaet onder den lindeboom groene,
 Verslaghen leit hi daer.
 - Al onder den lindeboom groene!

Al de jonkvrouwen, Willem en Theobald.

De joncfrau nam haer mantel,
 Si ginc er al enen ganc
 Al tot den lindeboom groene,
 Daer si den doode vant.
 - Al tot den lindeboom groene.

Goedele.

Ach! ligs du hier verslaghen,
 Versmoert al in dyn bloet!
 Dat hevel ghedaen dyn roemen.
 Daerbi dyn hooghe moet.
 - Dat hevet ghedaen dyn roemen.

Ach! ligs du hier verslaghen,
 Die mi te troesten plach!
 Wat heefs du mi naghelaten,
 So menich droeven dach!
 - Wat heefs du mi naghelaten!

Al de jonkvrouwen, Willem en Theobald.

De joncfrau nam haer mantel
 En si ginc enen ganc
 Tot voor haer vaders poorte,
 Die si ontsloten vant.
 - Tot voor haer vaders poorte.

Goedele.

En es hier niemant inne,
 Noch heer noch edelman,
 Die met mi desen doode
 Ter aerde helpen can?
 - Minen so sconen doode!

Theobald.

Die heren sweghen stille,
 Si gaven gheen gheloot.
 Toen keerde haer de joncfrau omme;
 Si ginc al wenende uut.
 - Toen keerde haer die joncfrau omme.

Al de jonkvrouwen.

Si nam hem in haer armen,
 Si custe hem voor den mont;
 Si custe hem gheen corte wile,
 Maer also menighen stont.
 - Si custe hem gheen corte wile.

Philippine staakt haar spel, laat treurig de armen hangen en schijnt in diep gepeins gezonken.

Machteld.

Met haren blonden hare
 Dat si wreef af dat bloet;
 Met haren blanken handen
 Dat si syn ooghen sloet.
 Met haren blanken handen.

Willem.

Met sinen blanken sweerde
 Dat si syn grafkyn groef;
 Met haer sneewitten armen
 Dat si hem ter aerde droech.
 - Met haer sneewitten armen!

Goedele.

Nu willic mi begheren
 In een cleen cloesterkyn,
 En draghen die swarte wile
 Ter eere des liefste myn.
 - En draghen die swarte wile.

Allen te samen.

Met hare claerder stemme
 Dat si vigiliën sanc;
 Met haer sneewitten handen
 Dat si dat belleken clanc.
 - Met haer sneewitten handen.

Gravin.

Mijn kind, dat lied heeft u wel diep geroerd!

Philippine.

Het is ook zoo treurig, ver moeder!

Tweede tooneel.

DE VORIGEN, DE GRAAF.

Bij de aankomst des Graven reichten allen zich op, behalve de Gravin. Gwijde gaat rechtstreeks tot bij de Gravin en kust haar de hand; hij kust Philippine op het voorhoofd.

De Graaf.

Kinderen, dat ik u in uwe vermaken niet store, - of liever, laat mij u een nieuw vermaak aankondi-

gen. De valkeniers beweren dat onze vogelen te lang met hunne kaproenen opzitten; dat zij behoefte hebben aan beweging, en ik kom u berichten dat wij ze dezen namiddag de lucht zullen inzenden. Ver Isabelle, het rijpaard, dat onze Seneschalk voor u kocht op de jaarmarkt van Torhout, is thans afgericht en, volgens onzen Opperstalmeester, zacht als een lam. Gij zult ons wel het genoeg doen, niet waar, aan onze zijde de jacht te volgen? Robrecht zal de jonge lieden leiden.

G r a v i n .

Ik zal Uwe Genade met genoeg volgen, Graaf.

G r a a f .

En gij, Philippine? Ik moet u niet vragen of gij lust hebt de noorweegsche valken te beproeven, die Robrecht u geschonken heeft.

P h i l i p p i n e .

Ja toch, heer vader.

G r a a f .

Maar vooraleer ter jacht te gaan, moeten wij een gezantschap ontvangen, dat Koning Eduard van Engeland ons toestuurt. Bereid u derhalve, Philippine, om op uwe beurt die heeren te ontvangen, welke u komen begroeten.

P h i l i p p i n e .

Mij, vader!

G r a a f .

Ja, mijn kind; die heeren zullen u worden voorgesteld. - Maar wat deert u? gij zijt bleek en ontroerd!

P h i l i p p i n e .

O niets, heer vader. Ik gevoel mij zoo wat ontsteld, doch de ruime lucht zal dat wel verhelpen.

G r a a f .

Ga dus, mijn kind, met uwe gezellinnen en vergeet niet dat wij edele vreemdelingen wachten. Dat uw opschik den luister van ons Huis staande houde, en ons en der afgezanten van den engelschen Koning waardig zij.

Philippine en de jufvrouwen vertrekken langs de deur links.

G r a a f

(tot Willem en Theobald, die groeten om te vertrekken).

Heeren, wij noodigen u uit om ons ter jacht te vergezellen. Gij kunt onder onze vogels de schoonste en de best afgerichte kiezen. Gelieft u tot onzen konstabel te wenden, die voor uwe uitrusting zorgen zal.

De Ridders vertrekken langs de deur in den achtergrond.

Derde tooneel.

GRAAF, GRAVIN, KANSELIER.

De Graaf.

(tot den Kanselier, die gebaar maakt om de ridders te volgen).

Blijf, heer Kanselier, wij wenschen u te raadplegen

(Tot de Gravin).

Deze dag, Ver Isabelle, zij als een gelukkige dag voor ons Huis en ons graafschap aangeteekend. Het gezantschap, dat wij verwachten, is gelast de hand onzer dochter Philippine voor den prins van Wales te vragen. Letteren, die een bode ons van wege de schepenen der stad Damme bracht, berichten ons dat de engelsche gezanten hier rond den middag zullen aankomen en dat zij, namens Koning Eduard, er op aandringen dat de ontvangst zoo eenvoudig mogelijk, dus zonder uiterlijken praal geschiede, daar de zaak, waarover zij ons komen onderhouden, nog voor het oogenblik dient geheim te blijven.

Kanselier.

Dus geene hofhouding, heer Graaf.

Graaf.

Neen, heer Kanselier. De vreemde heeren worden minder door den graaf van Vlaanderen, dan door den vader en de moeder der toekomstige bruid ontvangen. Het geldt dus voor het oogenblik slechts eene familiezaak. Gelief, heer Kanselier, mijnen zoon Robrecht te verzoeken hier te komen en wil ook den Seneschalk verwittigen.

Kanselier.

Ik ga, heer Graaf.

Graaf.

Het zal der Gravin en ons aangenaam wezen, heer Kanselier, dat gij bij die samenkomst aanwezig zijt. Gelief dus mijn' zoon Robrecht te vergezellen.

(Kanselier af).

Vierde tooneel.

GRAAF, GRAVIN.

Graaf.

Ik herhaal het, Ver Isabelle, deze dag is een schoone dag voor ons Huis. De prins van Wales is een volmaakt kersten edelman, en onze dochter wordt eens de vorstin

van een machtig rijk. - Maar wat zie ik, Ver Isabelle? tranen verduisteren uwe oogen, gij weent! Lacht de heerlijke toekomst onzer Philippine u niet toe?

G r a v i n .

O, ik bid u om verschooning, Graaf. Zeker heb ik ongelijk en geene heerlijkere lotbestemming kon ik voor onze dochter droomen. Maar toch is er in dat heerlijk lot, iets dat mij vrees inboezemt. Onze dochter is nog zoo jong, wij hebben ze beiden als ons lievelingskind opgevoed. Zij is de troost geworden onzer oude dagen en, ach mijn genadige heer en gemaal, mijn moederhart bloedt bij de gedachte dat het eenvoudige en levenslustige kind, in het vreemde land, onder vreemde hovelingen, wellicht het stille Wijnendale en de liefde harer ouders zal betreuren.

G r a a f .

Daarvoor hoeft gij niet te vreezen, Ver Isabelle. De glans van het engelsche Hof, de eerbied, dien Philippine daar wacht, dat alles zal heilzaam werken op het gemoed onzer dochter en,

(glimlachend)

wie weet, of wij ons niet zullen beklagen over den invloed op Philippine's hart door den schitterenden glans van haar toekomstig lot uitgeoefend.

G r a v i n .

Daarvoor heb ik geene vrees, Graaf. Wat het lot mijner dochter ook zijn moge, nooit zal zij, versta mij wel, Graaf, nooit u noch mij een enkel oogenblik door onverschilligheid bedroeven.

G r a a f .

Dat weet ik, Ver Isabelle: ook was het enkel eene scherts, die ik mij veroorloofde. Gij hebt uwe dochter al de gevoelens van uw beminnend hart ingeplant en er een liefhebbend wezen, eerder dan een vorstenkind, van gemaakt.

G r a v i n .

Dat is geen verwijt, niet waar, genadige heer?

G r a a f .

Verre van mij die gedachte. Wanneer de last der grafelijke kroon al te zwaar op mijn hoofd drukt, wanneer ik afgemat ben van den strijd, dien ik te voeren heb tegen den invloed van Frankrijks Koning op den geest van den vlaamschen adel: dan voel ik mijne smart gelenigd, mijn hart verkwikt, bij u, de getrouwe gezellin mijns ouderdoms, bij Philippine, uw volmaakt evenbeeld.

Vijfde tooneel.

VORIGEN, ROBRECHT VAN BETHUNE, KANSELIER, EEN DEURWAARDER.

Deurwaarder

(aanmeldend).

Zijne Hoogheid, Graaf Robrecht.

Robrecht.

Heer vader. Ver moeder.

(Hij kust de hand der Gravin).

De heer Kanselier deelde mij het heugelijke nieuws mede, en ofschoon sinds jaren het voornemen bij Koning Eduard bestond, om mijne zuster tot prinses van Wales te verheffen, verwachtte ik er mij niet aan zoo spoedig de zwager te worden van Englands toekomenden vorst.

Graaf.

Inderdaad, Robrecht, buitengewone omstandigheden moeten den Koning hebben aangespoord, en deze vind ik in de zucht om zich Vlaanderens onzijdigheid te verzekeren in den oorlog, die op het punt staat tusschen mijnen leenheer en Koning Eduard uit te barsten.

Robrecht.

Dat zal wel zóó wezen, heer vader. Weet mijne zuster iets van hetgeen op handen is?

Gravin.

Neen, Robrecht

(tot den Graaf).

Zou het niet betamen, genadige heer, dat wij, vóór de aankomst der gezanten, Philippine kennis gaven hunner zending?

Graaf.

Ja toch, Ver Isabelle, ja toch.

(De Graaf geleidt de Gravin bij de mouw van haar kleed naar de kamer links op het tweede plan, waarvan de Kanselier de deur opent. Robrecht volgt).

Zesde tooneel.

KANSELIER, MACHTELD en WILLEM (die langs de deur in den achtergrond opkomen).

Machteld.

Beste oom, mijn broeder wil aanstonds vertrekken.

Kanselier.

Hoe, Willem! wat beteekent die haast? Nauwelijks aangekomen, wilt gij ons reeds verlaten?

Willem.

Ik ben niet vrij te doen wat ik wil, mijn oom. Ik moet mij, zoo spoedig mogelijk, ter beschikking stellen van den Grootmeester mijner Orde.

Kanselier.

Is u daarvoor een tijdstip bepaald?

Willem.

Neen oom; maar de Orde wordt thans belasterd en men spant haar lagen. In die omstandigheden is het ons allen eenen heiligen plicht ons rond hare oversten te scharen om den vijand gezamentlijk het hoofd te bieden.

Kanselier.

Ik ken die lasterende geruchten, mijn neef, doch de beschuldigingen zijn zoo overdreven, dat zij geene kans hebben geloofd te worden.

Willem.

Zeg, beste oom, dat zij schandelijke uitvindzels zijn om de Tempelridders in een hatelijk daglicht te stellen en, zoo mogelijk, de Orde te vernietigen.

Kanselier.

Dat komt mij ook zoo voor; maar niemand zal gelooven dat de Tempelridders den afgod Baffometh aanbidden, zich aan schandelijke zonden vergrijpen en, bij hunne aanneming in de Orde verplicht zijn het geëerbiedigde beeld des Heilands met voeten te treden.

Machteld.

Dat ware schrikkelijk, broeder!

Willem.

Laster en logen is het; ja eene helsche uitvinding van het fransche Hof, dat onze Orde hatelijk wil maken om ze des te zekerder uit te roeien.

Kanselier.

Het schijnt mij ook zoo, maar dat alles verplicht u niet zoo spoedig heen te gaan.

Willem.

En toch, mijn oom, verzoek ik u mij nog heden te laten vertrekken.

Machteld.

Neen, oom, weiger uw oorlof. Sinds drie jaren hebben wij Willem niet gezien, en nauwelijks toefde hij luttele stonden in ons midden, of hij wil heen, zonder te bedenken of zijn spoedig afreizen ons geen verdriet veroorzaakt. Hoor, broeder, gij zijt wel ondankbaar jegens ons en uwe pleegouders. Ook zal Jonkver Philippine wel boos zijn als zij dat verneemt.

Willem.
Jonkver Philippine!

Kanselier

(hem strak in de oogen ziende en met nadruk).

Willem, gij zult blijven. Het past een moedig hart zich zelve te overwinnen. Willem, gij blijft, zóólang ten minste tot dat de engelsche gezanten vertrokken zijn.

Willem.

O mijn oom, ik bid u, martel mij niet langer en laat mij gaan. Gij weet niet wat ik lijde.

Machteld

(verwonderd).

Zijt gij ongelukkig, broeder, hier bij ons! en waarom?

Kanselier.

Uw broeder is niet ongelukkig bij ons, mijn kind. Hij lijdt omdat hij strijdt. - Ga, lieve nicht, laat ons alleen; ik heb verder met Willem te spreken. Ga gerust, uw broeder zal heden niet vertrekken.

Machteld

(Willems hand vattende).

Zeer zeker, Willem, gij blijft?

(Willem blikt ten gronde).

Machteld.

Gij antwoordt mij niet, Willem

(treurig)

. Broeder, in geen drie jaar zagen wij elkander. Vervreemde die lange afwezigheid u dan zoo zeer van uwe zuster, dat het u ongelukkig maakt eenige dagen langer in haar bijzijn te vertoeven?

Willem.

Zie mij aan, zuster, oog in oog, en hoor naar mijne woorden. Machteld, vader- en moederloos hebben wij niemand anders meer dan ons beiden, om wederkeerig te beminnen en bemind te worden. Machteld, twijfel niet aan mijne broederliefde. Machteld, goede lieve zuster Machteld! mijn hart zal breken wanneer ik u verlaat, maar het moet zijn. Vraag mij niet waarom - ik kan - ik mag het u niet zeggen

(vallen in elkanders armen).

Kanselier.

Mijn neef, wees man, en overwin u zelve. Vergeet niet dat gij Gode toebehoort en dat Hij alléén over uw hart mag heerschen.

Willem.

Gij hebt gelijk, mijn oom, - gij hebt gelijk en daarom ook wil ik vluchten.

Machteld.

Vluchten! waarom ons ontvluchten?

Kanselier.

Ga, Machteld, ga mijn kind.

Machteld.

Ik ga, mijn oom; maar, lieve beste oom, laat Willem niet zoo spoedig heengaan.

Kanselier.

Wees gerust, mijn kind, en ga

(Machteld af).

Zevende tooneel.*KANSELIER - WILLEM.***Kanselier.**

En nu, mijn zoon, wees moedig. Bedenk dat gij Kerstenridder en Tempelheer zijt. Ban uit uw binnenste alle onstuimige driften, om u slechts te herinneren dat, naast God, uw hart, uw bloed en uw leven uwer zuster en den vaderlande behooren. Wees man, Willem!

Willem.

Mijn goede beste oom, God weet hoe zuiver mijn hart is en wat ik al lijde. God weet hoe ik heb gestreden om in mijnen boezem den brand te dooven, die mij verteert. Wanneer ik thans heen wil, is het enkel om dien brand geen nieuw voedsel te geven.

Kanselier.

En toch zult gij blijven, Willem; lafaards alleen vluchten; moedigen strijden en verwinnen of sterven.

Willem.

Of sterven! ja, of sterven. - Maar hoe kunt gij mij zoo martelen, mijn oom! Hoe wilt gij dat ik nog langer in de nabijheid blijve van....

Kanselier.

Welnu, van....?

Willem.

Bedroef mij niet langer, mijn oom. Gij kent mijn geheim: hoe kunt gij willen dat ik langer in de nabijheid blijve van haar, die gansch mijn hart beheerscht?

Kanselier.

Ja, Willem, dat kan ik willen, omdat uw al te spoedig afreizen uwe zuster bedroeven en wellicht anderen op het spoor van uw geheim brengen mocht. Ik kan het willen, mijn zoon, omdat ik reken op uwen rechtschapen geest, die vatten moet en ook reeds begrijpt dat uw hart, kost wat kost, *m o e t*, - versta mij wel, Willem, - *m o e t* tot zwijgen komen.

Willem.

Dat zal het ook, oom, wanneer ik verre van haar, verre van het vaderland, gansch aan mij zelve overgelaten, de noodige kracht zal hebben verkregen om te denken en te handelen zooals het een' rechtschapen Tempelridder betaamt.

Achtste tooneel.

DE VORIGEN, DE GRAAF, ROBRECHT VAN BETHUNE.

De Graaf.

(uit de kamer links komende).

Hoe zonderling, Robrecht! In stede van gelukkig te zijn over de goede mare, schijnt Philippine bedroefd en neerslachtig.

Robrecht.

Mijne zuster is nog jong, heer vader. Zij bereikt nauwelijks den huwbaren leeftijd, en Uwe Genade zal licht beseffen dat eene jonge maagd, - vorstenkind of eenvoudige deerne - met eenige schuchterheid het oogenblik van afstand harer eigene begeerten te gemoet ziet, om de wet van eenen echtgenoot te volgen.

De Graaf.

Dat kan wel wezentlijk zoo zijn. Maar ik zag tranen in hare oogen.

Willem.

(ter zijde).

Tranen in hare oogen!

Kanselier.

Tranen van geluk wellicht, genadige Heer, tranen van geluk en dank voor de hooge gunst, welke de Hemel aan de genadige Jonkver verleent.

Graaf.

Ja, heer Kanselier, zoo zal het zijn.

Negende tooneel.

DE VORIGEN, EEN DEURWAARDER.

Deurwaarder.

Genadige Heer, drie gezanten des Konings van Engeland bieden zich aan en verzoeken om bij Uwe Genade toegelaten te worden. De heer Seneschalk zendt mij tot Uwe Hoogheid, om hare bevelen te vernemen.

Graaf.

Heer Kanselier, ga, ontvang die heeren en gelief ze voor ons te geleiden

(tot Willem).

Ridder, mag ik u verzoeken uwen oom den Kanselier bij te staan?

Wille m

(ter zijde).

Groote God! dat ontbrak er nog aan.

(Hij buigt en volgt den Kanselier).

Tiende tooneel.

DE VORIGEN.

De Gravin van Vlaanderen, gevolgd door hare staatsiejufvrouwen, edelen en edelknappen, komt langs de deur links binnen; de Graaf gaat haar te gemoet en geleidt ze bij de mouw van haar kleed tot aan eenen der hooge zetels rechts. Hij zelf zet zich nevens haar. Robrecht van Bethune plaatst zich nevens den Graaf. De edellieden nemen plaats links, de staatsiejufvrouwen rechts achter den Graaf en de Gravin. Een deurwaarder meldt aan:

Mijne heeren Gezanten ran den Koning van Engeland!

De Bisschop van Durham, hoofd van het gezantschap, en twee andere gezanten van Koning Eduard komen binnen, gevolgd door den Kanselier, den Seneschalk en den Konstabel van het vlaamsche Hof en door Willem. Zij buigen diep voor den Graaf en de Gravin, die ze rechtstaande ontvangen. Twee huisdienaars schuiven zetels bij, derwijze dat de gezanten in het midden van het tooneel, tegenover den Graaf en de Gravin kunnen plaats nemen. Na wederzijdsche begroeting zegt

De Graaf.

Heeren gezanten des machtigen Konings van Engeland, weest wellekom in onze Staten, weest wellekom in onze woning. Gelieft te zitten en ons het doel uwer zending te openbaren

(Allen zetten zich neder behalve de Bisschop van Durham, de Kanselier, de Seneschalk, de Konstabel en de vlaamsche edellieden).

De Bisschop van Durham.

Genadige Heer, Genadige Vrouw! het is onzen heer en meester, Koning Eduard van Engeland, niet onbewust dat aan het Hof van Vlaanderen eene jonge vorstin leeft, die, bij al de gaven des lichaams, ook door de Voorzienigheid bevoorrecht werd met een uitstekend verstand, een edelmoedig en verheven hart. In zijne bezorgdheid voor het heil zijner onderdanen en voor het geluk van zijnen vermoedelijken troonopvolger, wenscht mijn doorluchtige meester de hand der jonge vorstin, Jonkver Philippine, voor den prins van Wales. Onze geduchte heer en meester

zond ons dus tot Uwe Hoogheid, doorluchtige heer dezer landen, tot Uwe Genade, doorluchtige Ver Gravin, opdat het U behagen moge den wensch van Englands Koning te bewilligen en, des noods, de voorwaarden te bespreken, waarop de plechtige verloving der twee vorstenkinderen kan geschieden.

G r a a f .

Mijne heeren, de vraag door uwen geduchten heer en meester, den edelen Koning van het machtige Engeland gedaan, vereert ons en vervult ons hart met vreugde. Het aanzoek der hand onzer dochter voor den prins van Wales, vereert ons, omdat wij er het bewijs in vinden der achting en vriendschap, welke uw Koning ons Huis toedraagt; het verblijdt ons omdat de prins van Wales een toonbeeld is onder de Kerstene ridderschap, en dat het geluk onzer dochter aan geene waardigere handen kan worden toevertrouwd. Vooraleer echter een bepaald bescheid omtrent die vraag te geven, is het betamelijk, Mijne heeren, dat wij onze kinderen, onze behuwdzonen en dochters en onze verdere nabestaanden raadplegen. Binnen weinige dagen hebben wij dezen plicht volbracht, en zal het ons dan ook aangenaam wezen, in eene nadere bijeenkomst, een meer bepaald antwoord te geven. Van heden af mogen wij nogtans verklaren dat de voorgestelde verloving door ons, door onze beminde gezelnede, ook door onze dochter, met genoeg en wordt vooruitgezien.

B i s s c h o p .

Mogen wij aan Uwe Hoogheden de gunst afsmeeken, Heer Graaf, Ver Gravin, om in de tegenwoordigheid der jonge vorstin gebracht te worden, ten einde Hare Hoogheid onze nederige hulde te bieden.

G r a a f .

Die vraag is te billijk, Mijne heeren, om niet aanstonds ingewilligd te worden. Geliefte ons dus te volgen.

(De Graaf geleidt de Gravin bij de geerde van haar kleet; achter den Graaf en de Gravin, Robrecht met den Bisschop van Durham; daarna de Kanselier met de twee andere gezanten, vervolgens de staatsiedamen en edelen. Allen af langs de midden deur in den achtergrond. Willem alleen blijft).

Elfde tooneel.**Wille m .**

Het is volbracht! Zij is verloofd, zij wordt de bruid van den prins van Wales, van den toekomenden Koning van Engeland, en eene glansrijke kroon zal haar hoofd sieren! Zij zal hare lotbestemming niet bereiken, zegde de wichelaar; ongehuwd zal zij sterven! En toch! wat zou het u baten, mijn arm hart! Wat zou het u baten! Kunt gij der roze beletten zich te baden in de stralen der zonne? der aloette steeds hooger en hooger te tierelieren in het blauwe luchtruim? - Wat zou het u baten, mijn arm hart! wat zou het u baten!

Twaalfde tooneel.*MACHTELD, WILLEM.***M a c h t e l d .**

O, ik ben gelukkig u terug te vinden, broeder, want ik heb rust noch duur, vooraleer gij mij plechtig belooft nog eenige dagen hier te blijven.

Wille m .

Onze oom heeft u dat immers voor mij beloofd, zuster.

M a c h t e l d .

Dus, Mijnheer mijn broeder, blijft gij enkel omdat onze oom u belet heen te gaan. Dat wachtte ik van u niet, Willem, en ook dat voldoet mij niet. Ik begeer uit uwen mond te vernemen dat gij blijven zult, zelfs gaarne blijven. Dat wilt gij wel, niet waar, broertje?

Wille m .

Gaarne blijven, Machteld! met mijn bloed zou ik liefst elken stond betalen, dien ik toeven mocht, doch waar de plicht gebiedt.

M a c h t e l d .

Hoor eens, gij mannen, gij ridders zijt geweldig boosaardig. Altijd hebt gij dat kleine woordje plicht in den mond, waar het er op aankomt ons, arme vrouwelijke schepsels, om den tuin te leiden en uwe grillen te volgen. Want het is eene gril, die u op de vlucht drijft. Bedenk eens, onze genadige heer en ver Isabelle zijn zoo te vrede u terug te zien, en Jonkver Philippine is er zoo gelukkig om, dat zij

mij sedert dezen ochtend nog over niets anders sprak dan over u. Gij zijt wel ondankbaar, Willem.

Willem.

Jonkver Philippine zegt gij? Machteld! Jonkver Philippine heeft met u over mij - gesproken?

Machteld.

Wel ja. Wij spraken den ganschen morgen over onze zoo gelukkige kinderjaren. Jonkver Philippine heeft zich tot de kleinste bijzonderheden onzer spelen herinnerd; onze guitenstreken met meester Albrecht en den ouden dooven wapenbode Iwein opgehaald, en men zag het haar aan wat genoeg het haar deed. De Graaf en de Gravin, met mijnheer Robrecht, stoorden toen ons gesprek. Ik moest heengaan en als ik later bij de jonkver terug kwam, was zij mismoedig en ik zag dat zij geweend had.

Willem.

Zij had geweend, zegt gij?

Machteld.

Ja, geweend. De Graaf ook zag er treurig uit, zoowel als de Gravin. Zij hadden misschien slechte tijdingen ontvangen van hunnen schoonzoon, Mijnheer Jan van Brabant. Ik weet dat er dezen morgen een bode uit Lier met letteren is aangekomen. Wellicht is hertog Jan in stervensnood.

Willem.

Neen, dát is het niet.

Machteld.

Gij weet dus, Willem, wat er gebeurd is? O, zeg het mij spoedig; ik zou het zoo gaarne vernemen.

Willem.

Ik weet niets, zuster, neen, niets dan dat ik heen moet of....

Machteld.

Wederom die booze gril. Hoor, ik begrijp er niets meer van, en gij wordt waarlijk zeer zonderling, broeder.

Willem.

Kom, zuster, kom met mij mede - ik heb u zooveel te vragen

(Valsche uitgang).

Dertiende tooneel.

DE VORIGEN. PHILIPPINE.

Philippine

(schielijk en aangejaagd binnen komende zonder Machteld en Willem te zien, die, door hare ontroering getroffen, op den achtergrond blijven pal staan).

Wat heb ik vernomen!

Ik, de bruid van den prins van Wales; van een' man, dien ik niet ken en dus ook niet bemin! Gij zult gelukkig zijn en machtig, zegde mijn vader, en toch blonken er tranen in zijne oogen; gij zult worden gevierd en geëerd, zegde mijne moeder, en toch weende zij! Koningin van Engeland! voorwaar een heerlijk lot. Koningin van een machtig rijk, gevierd en geëerd! Welke toekomst!

(Zij leunt met de hand op eenen der grafelijke zetels en breekt eensklaps in tranen los).

Maar waarom.... waarom ween ik nu toch!

(Poos)

- Omdat mijn arm hart verbrijzeld is; omdat ik, niet den machtigen prins, maar wel den armen koenen strijder, den goedhartigen makker mijner kindsheid bemin!

(Eenige stappen voorwaarts doende).

Terug met eene gedachte, der dochter eens Graven van Vlaanderen onwaardig!

(met bitterheid).

Een vorstenkind mag immers geen hart hebben! Terug dat gepeins, - terug!

(Zij zingt):

Philippine.

Vaer wech, ghepeins. God gheve di leet
 Dattu ye quaems in myn ghedacht!
 Du bist vortan van mi ontseet
 Ende ic ontsegge al dyn geslacht.
 Vaer wech!
 Vaer wech, ende vliet van mi ghereet,
 Du ne laets mi rusten, dach no nacht.

(Willem, die sedert de opkomst van Philippine aan eene hevige ontroering ter prooi is, wil zich aan de voeten der jonkver werpen en wordt daarin belet door Machteld, die hem tracht uit de kamer te krijgen).

Philippine.

Du heefs ghebrant met onbesceit
 Myn herte ende al myns sinnes cracht;
 Mi dwinct so sere dyn aerbeit,
 Ic heb no vreucht no vreuchden macht.
 Vaer wech!
 Vaer wech, ende doet van mi ghesceit;
 Du ne laets mi rusten, dach no nacht!

(Willem ontsnapt aan Machteld en werpt zich op de knieën vóór Philippine).

Wille m .

Jonkver! O Jonkver, Philippine!

Philippine

(hevig ontroerd).

Gij hier, Ridder! Gij hier Machteld!

Wille m .

Ja, ik hier, Jonkver, om u een eeuwig, - versta mij wel, Jonkver! - een eeuwig vaarwel toe te sturen; om u voor de eerste en laatste maal mijns levens te zeggen, hoezeer uw beeld mijne ziel vervult.

Philippine .

Genoeg, Ridder. Bedenk.....

Wille m .

O vergiffenis, Jonkver, zoo ik den eerbied vergete, dien ik u verschuldigd ben. Vergiffenis, Jonkver, vergiffenis voor den verwaande, die het wagen durfde zijn hart tot u te verheffen. Vergiffenis voor hem, dien gij nimmer zult wederzien.

Machteld .

Vergiffenis, Jonkver Philippine! Mijn broeder weet niet wat hij doet of zegt.

Philippine .

Machteld! Machteld!

(zij wankelt; Machteld schiet toe en ondersteunt haar).

Machteld! zeg aan uwen broeder dat hij vertrekke, - dat hij - spoedig vertrekke - want ik ook.... ik.... Machteld! zeg hem dan dat hij vertrekke.... dat hij spoedig heenga!..

(Zij vlucht in hare kamer).

Veertiende tooneel.

MACHTELD, WILLEM.

Machteld

(haren broeder oprichtende, die nog altijd geknield zit).

Willem! - Broeder! gij hadt gelijk, gij moet ons verlaten.

Wille m.

Zuster! Zuster! ik wilde wel sterven!

(Zij omarmen weenend elkander).

DE GORDIJN VALT.

Personen in het derde tafereel.

PHILIPS DE SCHOONE, Koning van Frankrijk.

JOANNA VAN NAVARRE, Koningin van Frankrijk.

GWIJDE VAN DAMPIERRE, Graaf van Vlaanderen.

ROBRECHT VAN BETHUNE, zijn zoon.

PHILIPPINE, dochter van Graaf Gwijde.

GRAAP DE VALOIS, broeder des Konings.

ROBERT D' ARTOIS, oom der Koningin.

PETER FLOTTE, kanselier van Frankrijk.

ENGUERRAND DE MARIGNY.

RODOLF VAN NÉELLES, konstabel van Frankrijk.

DE LEGAAT van den Paus.

DE WICHELAAR van het 1ste tafereel, in pelgrimsgewaad.

VLAAMSCHE RIDDERS EN BAROENEN.

FRANSCHER RIDDERS EN HOVELINGEN.

aant.

Derde tafereel.

Eene zaal van het kasteel Corbeil-sur-Seine. Deur in den achtergrond, tusschen twee vensters. Links hooge schouw tusschen twee deuren. Rechts insgelijks twee deuren. Links op het voorplan eene tafel.

Eerste tooneel.

KONINGIN JOANNA VAN NAVARRE - ROBERT D'ARTOIS. DE KONINGIN zit bij de tafel, ROBERT staat recht.

Koningin.

Dus, lieve oom, het middel dat wij uitdachten om den Graaf met zijne schoone dochter hier te lokken gelukte ons volkomen. De Châtillon heeft die zaak meesterlijk geleid en binnen weinige oogenblikken hebben wij onze vijanden in onze macht.

Robert d'Artois.

Zoo is het, Mevrouw. De torenwachter berichtte mij daar zoo even dat hij op de groote baan eene bende ruiters zag opdagen, wier helmen en pantsers in de zonne blonken. Die ruiters naderden steeds, en de wachter twijfelt geenszins of het is de Graaf van Vlaanderen, die met zijne dochter en een aanzienlijk gevolg nadert.

Koningin.

Eindelijk zij het ons dan gegeven dat achtste wonder van nabij te beschouwen. Zij is schoon, zegt men.

Robert d'Artois.

Inderdaad, - doch minder schoon dan mijne genadige nicht.

Koningin.

Gij wordt een vleier, beste oom.

Robert d'Artois.

Toch niet. Jonkver Philippine is eene rijzige, blonde maagd, met blauw open oog. Haar gelaat is als door een' kunstenaar gebeiteld; maar op dat wezen ligt eene kalmte, die op ons, Zuiderlingen, den indruk verwekt als ware het van marmer. In dat koud open oog, bij voorbeeld, zou men vergeefs eene enkele sprankel van bezieling zoeken. Met een woord er ontbreekt aan de jonge vorstin dat vuur en dat leven, die mijner genadige nicht uit de schoone oogen stralen.

Koningin.

Oom lief, ik herhaal het, gij wordt een vleier. Ondanks alles wat gij mij verhaalt, moeten wij steeds op onze hoede zijn opdat de engelsche kroon aan mijne dochter niet ontsnappe. De koning van Engeland en de prins van Wales behooren ook tot die kalme, vastberadene noordergeslachten en wie weet of, ondanks al onze moeite, de listige en inhalige Graaf van Vlaanderen er niet in gelukt het ontworpen huwelijk tusschen zijne dochter en den prins van Wales door te drijven.

Robert d'Artois.

Eenmaal de Graaf en de jonge Vorstin in onze macht...

Koningin.

Dat is inderdaad al iets. Maar gij kent den Koning zoo goed als ik. Gij weet dat mijn gemaal, een samenmengsel van de meest verschillende gemoedsstemmingen, steeds onder den indruk zijner oogenblikkelijke aandoeningen handelt, en wij hij hem op geene standvastigheid van gedragswijze mogen rekenen.

Robert d'Artois.

Zoo is het, lieve nicht, alhoewel ik bekennen moet dat de Koning, in zijne geschillen met den Paus, steeds aan zijne vroegere zienswijze getrouw blijft.

Koningin.

Omdat de belangen der Kroon en de heerschezucht, die ik in hem deed ontstaan, eene buitengewone krachtdadigheid vergen, welke ik steeds aanvuur.

Robert d'Artois.

Twijfelt mijne genadige nicht aan 's Konings vastheid van wil in de zaak, die het graafschap Vlaanderen aanbelangt?

Koningin.

Ja en neen. Ja, wanneer de Koning, zooals ik vrees, toegeeft aan het gevoel van genegenheid, dat hij voor Philippine koestert. - Zij is immers zijne doopdochter en draagt zijnen naam; - neen, wanneer ik er aan denk dat hij alles te vreezen heeft van een verbond tusschen Vlaanderen en Engeland.

Robert, d'Artois.

Wij behoeven dus enkel die snaar aan te raken, den Koning al het gevaar van een dergelijk bondgenootschap te doen inzien, en ik twijfel er niet aan of wij zullen gelukken.

Tweede tooneel.

DE VORIGEN, EEN HOFJONKER, later de marigny.

Hofjonker.

Mevrouw, de heer De Marigny vraagt de gunst om in de tegenwoordigheid Uwer Hoogheid te worden toegelaten.

Koningin.

Wij zullen hem ontvangen.

Hofjonker vertrekt).

Altijd vol ijver voor onze belangen, die heer de Marigny.

Robert d'Artois.

Ja toch, genadige nicht, maar daarbij verwaarloost hij ook de zijne niet.

Enguerrand de Marigny.

(in de deur die door den hofjonker geopend wordt).

Genadige Vrouw! Mijnheer d' Artois!

Koningin.

Wat goede maren brengt ons de heer hoofdman van

(lachend)

onzen geheimen raad.

De Marigny.

Geene, Mevrouw, en misschien toch vele.

Koningin.

Wie daaruit wijs wordt, heer De Marigny, moet een knap verstand wezen.

Robert d'Artois.

Inderdaad, de Marigny, wat gij daar zegt is zoo duidelijk als eene voorspelling der oude Sibyle.

De Marigny.

Een oogenblik, Mevrouw, Mijnheer de graaf! Het zal Uwe Hoogheden weldra duidelijker worden. Zoo even is een mijner geheime boden.....

Robert d'Artois.

(lachend).

Zeg maar spioenen, De Marigny; dat is juister.

De Marigny.

(insgelijks lachend).

Welnu ja. Een van die mannen terug gekomen uit Vlaanderen. Hij bracht mij bijzonder gunstige berichten over den toestand in Gent en andere vlaamsche steden, maar beweerde een geheim te hebben ontdekt, dat hij alléén aan onze genadige vrouw de Koningin kan mededeelen.

Koningin.

Aan mij!

De Marigny.

Aan u alléén, Mevrouw.

Koningin.

Mijnheer De Marigny, gij begrijpt toch dat ik mij met dat slach van lieden niet inlaten wil.

De Marigny.

Dat zegde ik hem ook, Mevrouw; maar hij antwoordde dat Uwe Genade hem dankbaar zal zijn

voor de bescheidenheid, die hem aanspoort om dit geheim uitsluitelijk aan Uwe Hoogheid te ontvouwen.

Koningin.

Zeg hem, Mijnheer De Marigny, dat, zoo hij niet binnen het uur u zijn geheim heeft medegedeeld, zijn romp heden nog te Montfaucon aan de galg tot aas der raven dienen zal.

De Marigny.

Reeds bedreigde ik hem daarmee, Mevrouw.

Koningin.

En?

De Marigny.

Hij gaf tot antwoord dat in dit geval aan Mevrouw de Koningin een geheim zou ontsnappen, van het hoogste belang en waarvan de kennis goud waard is.

Koningin.

Ja, zoo dacht ik het wel. Goud is bij die lieden altijd het eerste en het laatste woord.

Robert d'Artois.

Mij dunkt, lieve nicht, het ware misschien goed kon Uwe Genade er toe besluiten om dien man te hooren.

Koningin.

Welnu, hij kome

(De Marigny af langs de middendeur).

Mijn oom, gelief u in die kamer te begeven, weinig betrouw ik eenen bespieder. Heb ik u noodig, dan zal ik u met eenen slag dezer bel verwittigen.

(Robert d'Artois af langs de deur links).

Derde tooneel.

KONINGIN, DE WICHELAAR (in pelgrimgewaad).

Koningin.

Treedt nader.

Wichelaar.

Mevrouw, God geve Uwe Genade gezondheid en lang leven en zegene hare ondernemingen.

Koningin.

Wat hebt gij mij te zeggen?

Wichelaar.

Ik kom uit Vlaanderen, Mevrouw. Bedenklijke zaken vernam ik daar en ik spoedde mij er Uwe Hoogheid kennis van te brengen.

Koningin.

Die zaken zijn ons reeds bekend. De graaf van Vlaanderen heeft zijne jongste dochter aan den prins van Wales verloofd en een verbond met koning Eduard van

Engeland aangegaan. Als gij ons geene belangrijkere tijdingen meëbrengt, was het onnoodig u rechtstreeks tot de koningin van Frankrijk te wenden.

Wichelaar.

Ik heb nog ander nieuws, Mevrouw.

Koningin.

Welnu laat hooren, ik luister.

Wichelaar.

Gansch Vlaanderen door, zijn de geesten tegen den Graaf opgewonden. De twist tusschen de wereldlijke en de reguliere geestelijkheid heeft ieders aandacht getrokken en de vlaamsche poorters, ten grootendeele met dien twist ingelaten, houden zich minder met den staatkundigen toestand van het land bezig. Dank aan den geest der gentsche overheden, is deze stad heel en al den Koning toegedaan. Brugge, Yperen en eenige kleinere steden zijn het minder; maar met een weinig welsprekendheid en veel goud kon men ook dáár de openbare meening ten gunste van Frankrijk doen keeren.

Koningin.

Genoeg, dit alles weten wij. Hebt gij niets belangrijkers te melden?

Wichelaar.

Ja, Mevrouw: ik ontdekte een geheim, dat ik voor Uwe Hoogheid van het hoogste belang acht.

Koningin.

Verder.

Wichelaar.

Misschien wel, Mevrouw, oordeelt Uwe Genade er anders over, en in zulk geval vraag ik haar om versooning.

Koningin.

Evenals gij op eene bijzondere belooning rekent, wanneer uw geheim wezenlijk van belang is, niet waar?

Wichelaar.

Mevrouw!

Koningin.

Talm niet langer, de belooning zal u niet ontbreken.

Wichelaar.

Welnu, Mevrouw, Uwe Genade verneme dan dat een vlaamsch edelman, een tempelridder, neef van den kanselier van Vlaanderen, aan het hof van Graaf Gwijde grootgebracht, eene levendige liefde koestert voor de verloofde van den prins van Wales.

Koningin.

Zoo zijn er wellicht meer onder de vlaamsche jonge edellieden; maar wat belang heeft dat voor Ons.

Wichelaar.

Weinig belang, Mevrouw, indien die liefde niet wederkeerig ware; maar ik geloof, dat zij het is.

Koningin

(doet eene lichte beweging van tevredenheid).

Zoo!

Wichelaar

(die de beweging bemerkt heeft, met zelfvertrouwen).

Ik durf bijna verzekeren, Mevrouw, dat de jonge vorstin haren pleegbroeder insgelijks vurig bemint.

Koningin.

En waarom denkt gij dat? Mensch! gij diendet met meer omzichtigheid en eerbied te spreken van de verloofde eens toekomstenden konings.

Wichelaar

(onthutst).

Mevrouw, ik dacht... ik....

Koningin.

Gij behoeft niet te denken. Spreek verder. Hoe kwam u het zoogezegde geheim ter ooren?

Wichelaar.

(aarzelend).

De liefde des ridders vernam ik uit zijnen mond zelf; de liefde der jonge vorstin las ik in hare oogen. Verder hoorde ik dat, sedert hare verloving, de Jonkver alle blijdschap, allen levenslust verloren heeft.

Koningin.

En waarom denkt gij dat dit geheim mij belangrijk is?

Wichelaar.

Het betaamt mij niet, Mevrouw, mij, nederige en onwaardige dienaar Uwer Genade, Uwe Hoogheid raad te geven of hare oogmerken te onderzoeken. Ik dacht dat het geheim eenig belang voor Uwe Genade hebben kon, en daarom veroorloofde ik mij....

Koningin.

Mensch, gij zijt bescheiden en dat is wel, zeer wel. Sinds wanneer zijt gij in dienst des heeren De Marigny?

Wichelaar.

Sinds ruim een jaar, Mevrouw.

Koningin.

Wat waart gij vroeger?

Wichelaar.

Ik was scholier ter universiteit van Parijs, Mevrouw, en ben zoo wat fisicy en astrologus.

Koningin.

Dus een magister in de fisica.

Wichelaar.

Neen, Mevrouw, zoo ver kon ik het niet brengen.

Koningin.

Waarom niet?

Wichelaar.

De armoede, Mevrouw, de armoede belet vele goede geesten hooger te stijgen.

Koningin.

Welnu, gij zijt bescheiden en verstandig, gij bevalt mij en ik belast mij met uwe toekomst. Het nieuws dat gij bracht kan inderdaad belangrijk worden, doch de tijd is daarvoor nog niet gekomen. Spreek er dus aan niemand

van; van nu af aan zult gij mijne geheime bevelen uitvoeren. Ik reken op uwe getrouwheid. Ga nu heen, maar vergeet niet dat ik niet alleen de macht, maar ook den wil heb om alle verraad te straffen. - Ga!

(Wichelaar af).

Vierde tooneel.

KONINGIN (alleen).

Die man komt juist van pas. Een arm, ellendig, eer- en geldzuchtig klerk, meester van een geheim, welks bekendmaking aan het engelsche Hof wellicht een gansche ommekeer ten voordeele onzer dochter kan te weeg brengen. Sluw en doorslepen als hij zich voordoeft, kan hij ons groote diensten bij koning Eduard bewijzen

(zij schelt).

Vijfde tooneel.

KONINGIN, ROBERT D'ARTOIS.

Robert d'Artois.

Mijne lieve nicht heeft het groote geheim vernomen?

Koningin.

Ja, oom, doch het is der moeite niet waard daarvan te spreken. Kent gij ook een neef des kanseliers van Vlaanderen; een tempelridder, aan het hof van graaf Gwijde grootgebracht?

Robert d'Artois.

Ja toch, lieve nicht, ik heb van dien ridder gehoord, die zich bij den val van Akers bijzonder onderscheidde. De neef van den Groot-Bottelier, die daar gekwetst werd, vertelde wonderen van zijnen moed en zijne onverschrokkenheid, die aan vermetelheid grensden.

Koningin.

Zoo - zoo. Beste oom, gelief in Onzen naam aan den Grootmeester der Tempelheeren te schrijven en verzoek hem Ons over dien ridder nader in te lichten.

Robert d'Artois.

Heden nog zal dat geschieden, lieve nicht. Maar mag ik uwe bedoeling daarbij kennen?

Koningin.

Ik heb eigenlijk geene bepaalde bedoeling, oom. Later zal ik, wanneer mijne plannen gerijpt zijn, u die mededeelen.

Zesde tooneel.

*DE VORIGEN, DE KONING, DE LEGAAT VAN DEN PAUS, DE GRAAF DE VALOIS BROEDER DES KONINGS,
DE KANSELIER VAN FRANKRIJK, GEVOLG VAN DEN KONING.*

Een hofjonker

(aanmeldende).

Onze genadige heer de Koning!

Koning

(bij de Koningin gaande en hare hand kussende).

Mevrouw, reeds zoo vroeg met onzen oom in staatkundige onderhandeling?

Koningin.

Neen, Sire, geene staatkunde; die laten wij onzen geduchten heer en meester en zijnen raad over. Wij spraken over uwe doopdochter, over jonkver Philippine van Vlaanderen.

Koning.

Die binnen weinige stonden voor ons zal verschijnen. De Seneschalk zond mij zoo even bericht dat de Graaf, met zijne dochter en gevolg, zich ter kerke bevindt en zich onmiddellijk na het misoffer bij ons zal begeven.

Koningin.

Mij dunkt de leenman mocht zich wel eerst tot den leenheer begeven en daarna ter mis gaan.

De Legaat.

Ik vraag Uwe Genade om versooning, Mevrouw. Het is rechtmatig dat de Heer der Heeren, de Koning der Koningen het eerste bezoek van Graaf Gwijde ontvangt.

Koning.

Gij hebt gelijk, heer Bisschop. Mijnheer d'Artois, hebt gij onze bevelen laten uitvoeren?

Robert d'Artois.

Ja, Sire; talrijke wachten zijn langs den weg verspreid. Na den doortocht der Vlamingen volgen zij den Graaf op zekeren afstand, derwijze dat alle terug tocht onmogelijk is.

K o n i n g .

Zeer wel, mijn oom, zeer wel. De vermetele, die het wagen durfde met onzen erfvijand
een verbond te

treffen, zal voor die trouwloosheid bitter boeten!

(Men hoort buiten de trompet blazen en het hoefgetrappel van paarden).

Koningin.

Daar zijn zij. Vergeet niet, Sire, dat het geene vrienden, maar wel bedokene vijanden zijn, die wij ontvangen.

Koning.

Wees gerust, Mevrouw. Mijne heeren, alle plichtplegingen zijn tegenover meineedige vassalen overbodig, al zijn deze ook regeerende vorsten.

Zevende tooneel.

DE VORIGEN, DE GRAAF GWIJDE VAN DAMPIERRE, ROBRECHT VAN BETHUNE, PHILIPPINE met een talrijk gevolg van vlaamsche ridders.

Een deurwaarder

(aanmeldend).

Zijne Hoogheid de Graaf van Vlaanderen, Markgraaf van Namen.

(Gwijde verschijnt in de deur met Philippine; achter hem Robrecht van Bethune. Gwijde wacht eenige seconden en ziende dat niemand zijne dochter te gemoet komt, doet hij wankelend eenige stappen voorwaarts en blijft dan besluiteloos staan. Robrecht houdt bij den arm zijne zuster tegen, die op het punt stond haren vader te volgen).

Koning.

Welnu, wat talmt gij, Graaf!

Robrecht van Bethune

(aan de deur).

De dochter des Graven van Vlaanderen wacht, tot dat men jegens haar de ridderlijke plichten der hoffelijkheid en der heuschheid volbrengt.

De graaf de Valois beschouwt beurtelings Philippine en den Koning. Hij doet eenen stap voorwaarts.

Koningin.

Blijf, Mijnheer de Valois.

Koning.

Ga, broeder.

(De Valois gaat en brengt Philippine bij de mouw van haar kleet tot vóór den Koning en de Koningin. Robrecht met de vlaamsche Ridders komt binnen. Na den Koning en de Koningin gegroet te hebben, plaatsen Robrecht en de Ridders zich rechts - Graaf Gwijde nadert intusschen lot vóór den Koning en knielt).

Grwijde.

Sire, Mevrouw.

Koning.

Wat voert den Graaf van Vlaanderen tot bij zijnen leenheer?

Robrecht van Bethune.

Sire, mijn vader is een oud man en niemand zou het den Suzerein ten kwade duiden, indien hij zijnen leenman zoo spoedig mogelijk uit zijne nederige en ongemakkelijke houding ophief.

Koningin.

Vermete!e!

De Legaat.

Sire, de Graaf van Vlaanderen is diep in de zeventig jaar.

Koning.

Sta op, Graaf.

Gwijde.

Sire, hier is uwe jonge nicht en doopdochter, welke Koning Eduard van Engeland tot bruid voor zijnen zoon heeft verkoren. Wij en onze goede lieden van Vlaanderen hebben haar in die hoedanigheid aan den prins van Wales verloofd. Vooraleer naar Engeland te vertrekken, achtten wij het plichtmatig oorlof van onzen Opperleenheer te nemen.

Koning.

Zoo, heer Graaf, ik denk wel dat uwe dochter, onze nicht, zulke voor ons en ons Koninkrijk noodlottige verbintenissen niet aanging zonder uw uitdrukkelijk bevel. Maar, bij den Palster van Mijnheer St. Jacob! dat zal zóó niet geschieden, want gij hebt zonder onze voorkennis, en in strijd met den vrede van Melun, met onze vijanden een verbond gesloten. Gij en uwe dochter blijft dus onze gevangenen.

Gwijde.

Sire, aan iedereen, zelfs aan mijnen Opperleenheer, betwist ik het recht zich tegen het huwelijk mijner kinderen te verzetten. Mijne dochter is mijn; ik alléén beschik over hare toekomst en dit vaderlijk recht sta ik aan niemand af.

Koning.

En toch verzetten wij er ons tegen, Graaf van Vlaanderen, omdat de onderhandelingen met Engeland van iets meer dan van eene verloving gewaagden. Overigens zal de Hooge Raad over u uitspraak doen en oordeelen of gij aan geen hoog verraad schuldig zijt.

Robrecht van Bethune

(ter zijde).

Vader! Vader! in wat wespennest heeft uwe trouwhartigheid ons gebracht!

K o n i n g .

Volg onzen Konstabel, Graaf. Hij geleide u naar de kamers, waar gij de uitspraak van den raad vernemen zult. Gij, mijne lieve nicht, blijf, onder de bescher-

ming der Koningin, in hare onmiddellijke nabijheid, Onze besluiten afwachten.

Philippine.

Vader! vader! waarom ook moest men mij aan den prins van Wales verloven!

Graaf

(half luid).

Stil, mijn kind, laat geene vreemden in uw hart lezen. Gij moet en zult koningin van Engeland worden.

Philippine.

(tot de Koningin).

O, Mevrouw, Uwe Genade zal mijne bede begrijpen. Laat mij in de nabijheid mijns vaders, zijne gevangenis deelen. Bedenk dat hij om mijnentwille lijdt; dat hij oud is en zwak, dat de liefde en de zorgen zijner dochter hem onontbeerlijk zijn.

Koningin.

Daarom was het zeker, Jonkver, dat uw vader u aan eenen overzeeschen prins wilde uithuwelijken. Gij zult de kamers betrekken, die wij u bestemden.

Philippine.

Sire! zal ik vruchteloos den man smeeken, die mij over de doopvont zijnen naam als een blijk van liefde en genegenheid schonk!

Koningin

(half luid tot den Koning).

Wees man, Philips, en laat u door geen sirenenklank verleiden.

Koning.

Ga, mijne lieve nicht, volg de Koningin en wees onbevreesd; uw vader zal als souvereine vorst behandeld worden.

Philippine.

O, Sire, ik smeeek er u om, stem toe dat....

Robrecht van Bethune.

Genoeg, zuster. Het betaamt der toekomende Koningin van Engeland niet zich voor de ouders van Isabelle van Frankrijk te vernederen.

Koning.

Mijnheer van Bethune!

Gwijde.

Mijn zoon, vergeet den eerbied niet, dien wij onzen Opperleenheer verschuldigd zijn.

Philippine.

Vader! men wil ons scheiden!

G w i j d e .

Troost u, mijne dochter. Het goede recht zal zegepralen. Ga, volg uwe geleidster en wees welgemoed, mijn kind.

(Philippine vertrekt met de Koningin, de Graven de Valois en d'Artois, na haren vader en haren broeder omhelsd te hebben. De Graaf d'Artois geleidt de Koningin; De Valois geleidt Philippine. Eenige hovelingen volgen. De overige hovelingen groeten de vertrekkenden; Robrecht van Bethune spreekt stil tot zijnen vader).

Koning.

Graaf, gij zult onzen Konstabel vergezellen. En gij, Mijnheer van Bethune, vertrek met de baroenen en ridders, die u tot hier hebben gevolgd. Verwijder u spoedig, ik mocht wellicht niet langer mijnen rechtmatigen toorn bedwingen. Ga, Wij laten u het bestuur van Vlaanderen in handen, tot dat de Hooge Raad over onzen leenman gevonnisd hebbe. Heer Kanselier, zorg dat die heeren vóór zonnenondergang een vrijgeleide bekomen, om ongehinderd naar hun land terug te keeren.

(De Kanselier doet eenen stap voorwaarts en buigt).

Robrecht van Bethune,

Onnoodig, Koning van Frankrijk. Wij kunnen die waarborg missen. Ons zwaard strekt ons ten vrijgeleide

(Vóór Gwijde knielend).

Vader, geef mij uwen zegen.

Gwijde.

U zegene, mijn zoon, de God der Rechtvaardigheid en der Genade. Hij geleide u onder zijne hoede met onze trouwe ridders en vrienden tot in het vaderland.

(Gwijde steekt de armen uit naar de vlaamsche ridders, die zich verdringen om de handen van hunnen ouden Graaf te kussen).

Robrecht van Bethune.

En nu, vader, vaarwel. Vaarwel, heb goeden moed en wees onbezorgd; want bij de Doorne Kroone des Heilands! Wee hem! Wee hem! die een enkel der witte haren van Vlaanderens vorst durft krenken!

(af met de Vlaamsche Ridders).

DE GORDIJN VALT.

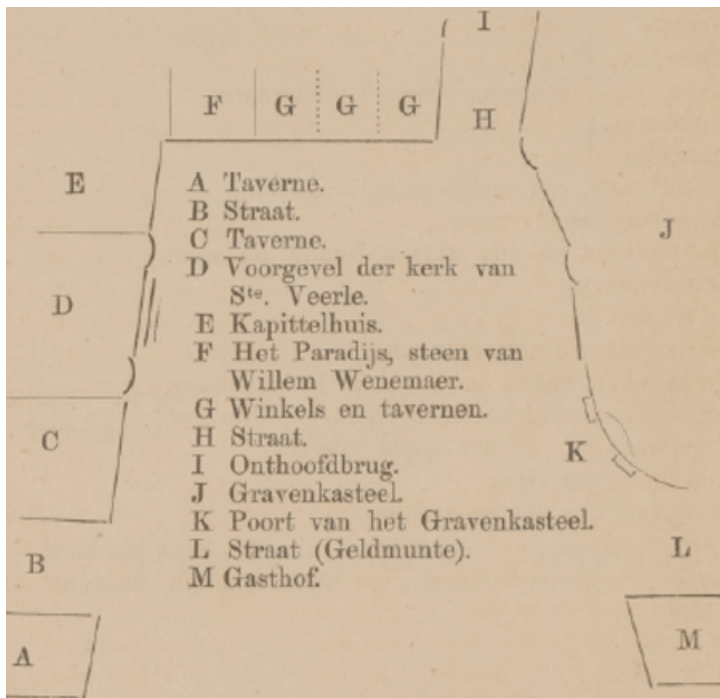
Personen in het vierde tafereel.

WILLEM VAN DONSE, tempelheer.
 JAN VAN RANEEL. } edellieden, leliaards.
 DANIEL SERBRUNEN. } edellieden, leliaards.
 BODIN WOUTERS. } edellieden, leliaards.
 JAN BORLUUT, schepene van Gent.
 COLEMAN. } gentsche poorters, klauwaarts.
 AGELSTEEN. } gentsche poorters, klauwaarts.
 SCELPE. } gentsche poorters, klauwaarts.
 UTENBIESEN. } gentsche poorters, klauwaarts.
 UTENRAME. } gentsche poorters, klauwaarts.
 JAN DE PAPE, een terugkeerend banneling.
 CATHELIJNE, zijne vrouw.
 EEN JONGETJE EN EEN MEISJE, hunne kinderen.
 EEN TAVERNIER.
 EEN WAARD.
 TERUGKEERENDE BANNELINGEN.
 JAN BREYDEL, deken der brugsche beenhouwers, } in pelgrims vermomd.
 PIETER DE CONINC, deken der brugsche wollewevers, } in pelgrims vermomd.
 DE WICHELAAR, van het eerste tafereel, } in pelgrims vermomd.
 DE BALJUW van Gent.
 EEN KLERK van het Schepenhuis.

Vrije pelgrims. - Geestelijken uit S^{te}. Verhilde kerk. - Mannen, vrouwen, kinderen.
 - Stadsserjanten, fransche soldeniers.

Het vierde tafereel speelt in Gent in 1298.

Tooneelschikking van het vierde tafereel.

aant.

Vierde tafereel.

Het tooneel verbeeldt de Veerleplaats te Gent, ten jare 1298. Links eerste plan eene taverne, daarna de straat; op den anderen hoek der straat eene taverne, waarnaast de gevel der kerk St. Veerle; daarnaast, in den hoek het kapittelhuis. Op den achtergrond links in den hoek 'Het Paradijs of steen van Wenemaer', daernevens winkels en tavernen. Achtergrond, hoek rechts, straat leidende naar de Onthoofdbrug. Voorplan rechts, een gasthof, daarna eene straat (de tegenwoordige Geldmuntstraat) verder het Graven Kasteel. Be taverne links heeft voor uithangbord: 'Dit es in die Sterre'. - Het gasthofrechts: 'Dit es in die helighen dry Coninghen'. De andere tavernen hebben ook uithangborden.

Bij het opgaan der gordijn zitten een aantal poorters en ambachtslieden aan tafels, op banken en driepikkels vóór de tavernen op de plaats. Aan de eerste taverne links zitten Coleman, Agelsteen, Scelpe, Utenbiezen en andere poorters. Een reizend menestreeel staat bij de tafel en wacht op de geldstukken, die de drinkers uit hunne tasschen nemen.

Eerste tooneel.

C o l e m a n .

Zeg eens, Menestreeel, gij moet ons nog een liedeken zingen en dan krijgt gij dubbel loon.

A g e l s t e e n e n S c e l p e .

Ja, ja, nog een liedeken.

D e M e n e s t r e e l .

Ik zal aan uw verlangen voldoen, heeren, en u een liedeken zingen, dat door mijnen geduchten heer en diepbetreurden meester, hertog Jan van Braband, zaliger gedachtenis, werd gedicht.

S c e l p e .

Ah! gij zijt een Brabander.

M e n e s t r e e l .

Ja, heer, een geboren Leuvenaar.

C o l e m a n .

Welnu, zing maar op, wij luisteren; en, zooals ik gezegd heb, dubbel loon.

(De Menestreeel stelt zich in het midden van het tooneel en stemt zijne luit).

Menestreeel.

Heeren, het lied heet: 'Harba lori fa.'

Agelsteen.

Dat kennen wij. Wij zullen het referein herhalen.

Menestreeel.

Eens meien morgens vroege
Was ic upgestaen;
In een scoen boemgardekyn
Soudic spelen gaen:
Daer vant ic drie joncfrauen staen:
Si waren so wale ghedaen.
Dene sanc vore, dander sanc na:
Harba lori fa, harba harba lori fa, harba lori fa.

(De poorters herhalen het refrein).

Menestreeel.

Doe ic versach dat scone cruut
In den boemgardekyn,
Ende ic verhoorde dat suete gheloot
Van den magheden fyn,
Doe verblide dat herte myn
Dat ic moeste singhen na:
Harba lori fa, harba harba lori fa, harba lori fa.

(De poorters herhalen het refrein).

Menestreeel.

Doe groette ic die alrescoenste
Die daer onder stont.
    c liet mine arme al omme gaen,
Doe, ter selver stont.
Ic woudese cussen an haren mont;
Si sprac: laet staen, laet staen:
Harba lori fa, harba harba lori fa, harba lori a.

(De poorters herhalen het refrein).

(De menestreeel doet zijne ronde met eene beurs, waarin de poorters eenige geldstukken laten vallen).

Coleman

(met de kan op tafel kloppend).

Tavernier!

Tavernier.

Wat belijft den poorters?

Coleman.

Eene tweede kan Goedale

(tot den Minnezanger).

Ziedaar, Brabander, uw lied is zeer schoon en heeft ons veel genoeg gedaan.

Menestreef

(groet en vervolgt zijnen weg). (Tavernier binnen).

Agelsteen.

Gij zegdet dus, meester Coleman, dat de wachter op het beelfroot dezen morgen op de baan van Deijnze een aantal fransche soldeniers heeft gezien, die, tot aan de poort gekomen, aanstonds zijn teruggetrokken?

Coleman.

Ja, daar waren er ten minste driehonderd, en Jan Scerpenebbe, die dezen middag van Kortrijk is teruggekomen, beweert dat zij zich thans te St. Denijs, Laethem en Swijnaerde moeten bevinden.

Scelpe.

Misschien ook wel te Deijnze.

Agelsteen.

Neen, Mijnheer Hendrik is daar nog altijd meester en heeft er zich geweldig versterkt. Ik versta zelfs niet hoe het die soldeniers gelukt is tot voor de poorten van Gent te komen.

Coleman.

Hoe zij er mogen gekomen zijn weet ik niet, maar zeker is het dat zij op kleinen afstand van de stad legeren.

Tavernier.

Hier is de gevraagde ale, poorters

(Hij schenkt in).

Agelsteen.

Maar waarom doen de wethouders geen storm luiden? waarom zijn de neringen niet onder de wapens?

Scelpe.

Wel, de poorten zijn goed bewaakt en de wet denkt dat het onnoodig is de gansche stad in rep en roer te brengen voor een driehonderdtal soldeniers.

Tavernier.

Hum! Hum! - Poorters.... dat geloof ik niet. Ik denk eerder dat onze schepenen... maar zwijgen wij daar liever van.... want, gij weet, een tavernier moet met iedereen leven.

Agelsteen.

Welnu, wat beteekent dat, tavernier? Gij zegt te veel of te weinig.

Coleman.

Ja, tavernier! Agelsteen heeft gelijk. Wij komen hier dagelijks, na het afgedane werk, uwe goedale en uwen crabbeleere proeven; en gij zijt achterhoudend met

ons. Biecht maar eens rechtuit, man, en zeg ons al wat gij weet.

Tavernier.

Hoort, poorters, op een eeuwig zwijgen wil ik wel zeggen dat ik weinig vertrouwen stel in onze wethouders, van wien ik vast geloof dat zij aan Frankrijk verkocht zijn.

Scelpe.

Onmogelijk, tavernier; dat zij franschgezind zijn, ja, dat weet iedereen en, alles wel ingezien, hebben zij misschien geen ongelijk. Ik ook heb weinig vertrouwen in den Engelschman, dien men misschien wat al te veel ophemelt. Die Koning Eduard, met de Lange Beenen, draagt terzelfder tijd water en vuur. Hij rijdt geweldig op valuwe peerden, man! Nu belooft hij ons hulp en onderstand, vraagt de hand onzer Jonkver Philippine voor den prins van Wales; dán is hij in onderhandeling met Koning Philips, om voor zijnen zoon de hand eener fransche prinses en voor hem de hand van Philips zuster te bekomen. Zie, man, dat alles is mij niet pluis.

Agelsteen.

Gij hebt gelijk, Scelpe, maar dat zal mij niet beletten te zeggen dat, alhoewel onze Graaf zich steeds vijandig aan onze gentsche gemeente getoond heeft, wij het toch voor hem tegen Frankrijk moeten aantrekken.

Tavernier

(een dobbelbak en dobbelsteenen aanbiedend).

Zoo is het, poorter, zoo is het. Spelen de heeren van avond niet?

Scelpe.

Zeker, tavernier, zeer zeker,

(De tavernier plaatst den teerlingbak op de tafel en gaat terug binnen. De poorters werpen met de teerlingen).

Tweede tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM VAN DONSE, JAN VAN RANEEL, DANIEL SERBRUNEN, BODIN WOUTERS en andere edellieden. (De nieuw aangekomenen plaatsen zich aan eene tafel vóór het gasthof, rechts op het voorplan).

Van Raneel

(tot den waard, die aan de deur staat).

Schenk ons wijn.

De Waard.

Aanstands, heeren!

(gaat binnen).

Jan van Raneel.

Welnu, Ridder, moet gij niet bekennen dat het beter is, zooals wij, het leven volop te genieten, dan, als een droomer, tusschen de vermaken der wereld rond te loopen met het aangezicht van eenen lijkbidder?

Willem van Donse.

Ja, Ridder, gij hebt gelijk, maar....

Daniel Serbrunen.

Ha! daar is een maar bij.

Willem van Donse.

Zeker, heeren; ik wilde er bij voegen dat iedereen niet gelijk is gestemd. Ik zag op mijne reizen, bij anderen zooveel onverdiende ongelukken, zooveel onverwacht verdriet, zooveel lijden, dat ik, ondanks mij zelve, het leven onder een ander oogpunt beschouw als gij, die, meer door de fortuin begunstigd, natuurlijk meer aangename oogenblikken te gemoet ziet dan ik er ooit beleefde of beleven zal.

Waard.

Hier is de gevraagde wijn, heeren.

(Hij schenkt in).

Agelsteen.

Nu is het onder ons beiden, Utenbiezen.

(Werpende)

Vijf en zes! Schoone worp!

Utenbiezen.

Twee zessen. - Ik heb gewonnen. Een nieuw spel, mannen.

Agelsteen.

Ja, maar deze maal drinken wij Crabbeleere.

Utenbiezen,

't Is mij wel. Tavernier! - eene kan Crabbeleere.

(Zij spelen voort).

Bodin Wouters.

Heerlijke wijn, vrienden. Niets overtreft dien goddelijken drank. Hoe jammer dat ons Vlaanderen dien niet voortbrengt!

Jan van Raneel.

Leve Frankrijk, Mijne heeren, voor den wijn.

Serbrunen.

En voor de hoofschheid, de ridderlijkheid zijner zonen, en voor de minnelijkheid zijner dochters.

Bodin Wouters.

Hoe! Ridder, gij drinkt niet?

Willem van Donse.

Neen.

Jan van Raneel.

Een tempelheer, die niet drinkt! Dat is het achtste wonder, Mijne heeren.

Willem van Donse.

Heeren, neemt het mij niet euvel. Ik versmaad dien edelen drank niet, maar mij bindt eene gelofte: Geen druppel wijn bevochtige mijne lippen, zoolang de dochter onzer Graven als gijzelaarster in den Louvre zucht; zoolang Graaf Gwijde met zijne kinderen niet terug is in Vlaanderen.

Bodin Wouters.

Dat is recht vaderlandsch en ridderlijk, heer Willem; doch het zal niet lang duren. 's Graven onderwerping zal den Koning tot genade aansporen en dagelijks verbeiden wij de terugkomst van onzen vorst en het sluiten eener duurzame vrede.

Willem van Donse.

Mocht gij waarheid spreken, heer Wouters, maar ik hoop het niet.

Daniel Serbrunen.

Noch ik; en ik houd mij overtuigd dat onze Graaf ongelijk had, zich voor de tweede maal zoo onberaden ten franschen hove te begeven.

Bodin Wouters.

Wel, hij kon immers niet anders? Alle steden, behalve Deijnze, Yperen en Gent, waren hem afgefallen. Niet één zijner bondgenooten deed zijn woord gestand: hoe kon de oude, ziekelijke vorst anders dan den raad volgen van Mijnheer de Valois en zich, om zoo te zeggen, op genade overgeven?

Willem van Donse.

Hij kon meer. Hij kon zich rechtstreeks tot het vlaamsche volk wenden, de partij der leliaards te keer gaan en zijne macht vestigen op het hart en de kracht zijner onderdanen.

Jan van Raneel.

En waartoe had dat geleid?

Coleman

(van zijne plaats opstaande en bij de edellieden gaande).

Wellicht tot niets; doch luister, Mijnheer van Raneel: ik ben maar een eenvoudig handwerkman, een wever, maar liever had ik mij laten aan stukken trekken dan een knieval te doen.

De overige poorters

(insgelijks hunne plaatsen verlatende).

Wij ook! wij ook!

Jan van Raneel.

Goede lieden, wij spreken u niet aan.

Coleman.

Maar ik spreek u aan, Mijnheer van Raneel; ik, vrije poorter van Gent. Denkt gij misschien het recht te hebben om mij tot zwijgen te brengen?

Jan van Raneel.

Ik herhaal het u, wij spreken u niet aan en laat ons met vrede. Wij hebben met u niets gemeens.

C o l e m a n .

Omdat gij een edelman zijt, heer, denkt gij het zwoegende en werkende volk te mogen verachten; maar dat gaat niet, hoort ge! Hoe jammer niet waar, Mijnheer van Raneel, dat uwe vrienden de Franschen hier nog niet teene-

maal meester zijn? met hunne hulp zoudt gij heel en al het gentsche volk kunnen in bedwang houden, nietwaar, Mijnheer van Raneel; maar die boonen zijn nog niet rijp.

Agelsteen.

Coleman heeft gelijk.

Van Raneel.

Ik heb het u reeds gezegd; wij hebben geen gemeens met u. Drinkt uwen Crabbeleere, werpt uwe dobbelsteen en laat ons met vrede.

Agelsteen.

Welnu, ja - gij hebt gelijk en wij, op onze beurt, willen met de leliaards geen gemeens hebben. Wij ook bezitten onzen hoogmoed. Hebben wij niet, zooals gij, een blazoen met het eene of andere dier er op geconterfeit, wij hebben een algemeen blazoen: de Leeuw van Vlaanderen, de Leeuw van Gent; en dat blazoen is in onze harten gegriffeld, dieper dan uwe blazoenen boven de poorten uwer steenen gebeiteld zijn.

Utenbiezen.

Ja! - ja, en, spijt de leliaards, blijven wij getrouw aan onze leus: Hou ende trou.

(Zij plaatsen zich terug aan de taverne).

Derde tooneel.

DE VORIGEN, UTENRAME.

Utenrame.

(plaats nemende aan de taverne).

Poorters. - Tavernier! een' kroes goedale en wat spoedig, ik stik van dorst en van gramschap!

Agelsteen.

Inderdaad, Utenrame, uw kaproen staat geweldig in 't noorden van avond.

Scelpe.

En waarom die gramschap?

Utenrame.

Onze vriend Walter de Gheitre.....

Coleman.

Moet deze week terug in Gent komen.

(Hier brengt de waard een schaakbord aan de edellieden. Jan van Raneel en Daniel Serbrunen spelen, de anderen zien hun spel na).

U t e n r a m e .

Moest vandaag met de overige bannelingen in ons midden terug komen, ja; maar dat zal hij niet.

C o l e m a n .

En waarom niet?

Agelsteen.

Zijn ballingjaar is ten einde.

Utenrame.

Ja, 't is zoo, maar zijn leven is ook ten einde.

De poorters.

Dood! De Geithre dood!

Utenrame.

Ja, dood; vermoord, lafhartig vermoord door een franschen burgtheer op den weg van Parijs.

Agelsteen.

O dat roept wrake! maar hoe weet gij dat?

Utenrame.

Ik weet het door Jan de Pape.

Scelpe.

Jan is dus terug?

Utenrame.

Ja, met een tiental andere gentsche bannelingen wacht hij, buiten de wallen, om, binnen geleid, in Ste Veerle den palster neer te leggen, van de roeden ontlast en in zijn poorterschap hersteld te worden.

Utenbiezen.

Dan zullen zij weldra hier zijn.

Utenrame.

Ja, met eenige vrije pelgrims van Aelst, Dendermonde en Leuven, die van Avignon komen.

Agelsteen.

Maar hoe is De Gheitre aan zijne dood geraakt?

Utenrame.

Luistert: Onze vrienden waren op de terugreis. In de omstreken van Parijs gekomen, ontmoetten zij den heer van een naburig slot, die met een talrijk gezelschap edelvrouwen en ridders ter valkenjacht uitreed. Onze mannen groetten eerbiedig de voorbijrijdenden, toen een der ridders in het fransch aan den burgtheer iets zegde, waarin smaadwoorden voor de Vlamingen voorkwamen. De Gheitre schoot daarop in eene geweldige gramschap en, zonder te bedenken dat hij zich in den vreemde bevond, antwoordde hij vrij heftig op die smaadwoorden. De laten van den burgtheer schoten op hem toe en, op minder tijds dan ik noodig had om het te verhalen, lag Walter ten gronde het hart met eene dagge doorboord; terwijl de burgtheer en de ridders den moordenaar met lof overlaadden.

Agelsteen.

O dat roept wrake!

Utenbiezen.

Wrake, ja; maar wie zal ons die bezorgen? Onze Graaf en zijne kinderen zijn thans te Parijs, waar zij zich voor hunnen erfvijand vernederen. Wat raakt hun daarbij het leven van een vrijen poorter der stad Gent, van eenen burger, die voor jaar en dag uit Gent gebannen

werd, omdat hij den moed had aan onze wethouders hunne onvaderlandsche handelwijze te verwijten.

C o l e m a n .

Welnu, wij zullen ons zelf wraak verschaffen. Zoodra de Graaf zal terug gekomen zijn, zullen wij hem onze klachten indienen; want het betaamt dat de vorst recht eische voor den moord aan eenen zijner vlaamsche onderdanen gepleegd.

U t e n r a m e .

Recht? wel de Graaf kan nog voor zich zalven geen recht bekomen! Weet gij dan nog niet dat hij zelf met zijne kinderen in hechtenis is genomen, dat de schandelijke knieval, dien zij hebben gedaan, nutteloos is geweest en dat Vlaanderen, in den persoon van zijnen landheer, thans den grootsten smaad is geschied?

D a n i e l S e r b r u n e n .

Schaak voor den Koning.

V a n R a n e e l .

Ik stel er den schildknaap voor.

W i l l e m v a n D o n s e

(die een geruimen tijd geluisterd heeft, bij de poorters gaande).

Gevangen, zegt gij, poorter? Graaf Gwijde en zijne kinderen in hechtenis genomen! En hoe weet gij dat?

U t e n r a m e .

Wel, heer Ridder, in de wijk, die ik bewoon, weet het iedereen en Mijnheer Bodin 's Keizers, de scholarch, heeft mij daar zoeven nog aan het Schepenhuis verhaald, dat vóór weinige uren een bode met letteren is toegekomen uit Brugge. De schepenen zijn vergaderd en beraadslagen over de zaak. Zie, daar komt Mijnheer Borluut haastig aan en gaat denkelijk naar het Schepenhuis.

W i l l e m v a n D o n s e

(tot Jan Borluut, die uit de straat rechts komt).

Mijnheer Jan - een woord als ik u bidden mag: Is het waar wat die poorter vertelt? hij beweert dat de Graaf en zijne kinderen te Parijs in hechtenis zijn genomen.

J a n B o r l u u t .

Het schijnt waar te zijn, Ridder. Ik ben door eenen bode naar 't Schepenhuis geroepen: gewichtige tijdingen zijn aan de wethouders toegekomen en fransche soldeniers waren rond de stad. Doch stelt u allen gerust, de poorten zijn wel bewaakt.

C o l e m a n

(die met de poorters genaderd is).

Mijnheer Jan, wij rekenen op u, - op u alléén, want wij hebben weinig vertrouwen in de overige wethouders.

Jan Borluut.

Iedereen zal zijnen plicht doen. Weest dus

wel gemoed, vrienden, de zaken staan misschien zoo erg niet als gij denkt (*Hij groet en vertrekt*).

De poorters.

Leve Gent! Leve Mijnheer Jan!

Utenbiezen

(*naar de Geldmuntstraat wijzende*).

Daar komen de bannelingen aan.

(*De klok van Ste Veerle begint te luiden*).

Vierde tooneel.

DE VORIGEN, min JAN BORLUUT.

Uit de zijstraat rechts komen de pelgrims aan. Vooraan de Baljuw van Gent met eenige stadsserjanten; dan volgen blootsvoets een tiental bannelingen met palster en pelgrimskraag, zij zijn met roeden en doornen omhangen. Achter deze komen eenige andere vrije pelgrims. Onder de vrije pelgrims, de Wichelaar van het eerste tafereel. Verders bemerkt men nog twee pelgrims, die zorgvuldig hun gelaat verdoken houden. Mannen, vrouwen en kinderen volgen den stoet welke de kerk binnen gaat, voorgegaan door de geestelijkheid van Ste Veerle, die de pelgrims aan de kerkdeur is komen afwachten.

Een jongetje

(*van 12 jaar tot Cathelijne De Pape*).

Moeder, kent vader ons niet meer dan? hij beziet ons niet eens.

Een meisje.

En hij weende, moeder, ik heb het gezien.

Cathelijne.

Stil, kinderen, als vader uit de kerk terug komt dan zal hij ons wel bezien, dan zal hij ook tot ons spreken. Nu mag hij nog niet.

Coleman.

Cathelijne, nu is uw verdriet uit, Jan is terug.

Cathelijne.

Ja, poorter, nu ben ik wederom gelukkig. Ik heb wat droeve dagen beleefd, poorter, met die arme schapen van kinderen en een gewin zoo klein, dat wij nauwelijks genoeg hadden om niet van honger te sterven. Als Jan nu maar seffens weer werk krijgt.

Utenbiezen.

Wees daarvoor niet verlegen, Cathelijne; hij mag van morgen af bij mij aan het werk komen.

Cathelijne.

O heb dank, poorter, want gij redt ons allen van de wanhoop.

Utenbiezen.

Wees maar gerust, Cathelijne, en zendt mij morgen vroeg uwen man.

Willem van Donse.

Waarom werd uw man gebannen vrouw?

Cathelijne.

Om gezegd te hebben dat de schepenen het land verraden, dat zij met den Koning van Frankrijk heulden en verdienden dat men den rooden haan over hunne daken liet vliegen.

Willem van Donse.

't Was ook wat erg, vrouw, iemand met brandstichting te bedreigen.

Cathelijne.

Maar mijn man heeft niemand bedreigd

Agelsteen.

Cathelijne heeft gelijk: dat was geen dreigement. Jan had niet gezegd dat hij den rooden haan over de huizen der schepenen zou zenden; hij had enkel gezegd dat het verraad zulke straf verdient.

Utenrame.

En dat was goed gesproken. Ik vrees niet het te herhalen: De rijken en de edelen, omgekocht door het goud van den vreemdeling, verloochenen en verraden hun vaderland; maar een dag zal komen dat zij scherpe rekening over hun verraad zullen te geven hebben.

Utenbiezen.

Zwijg, Utenrame, de stad krioelt van bespieders en valsche leliaards.... Wees voorzichtig en zwijg.

Utenrame.

Zwijgen! wanneer het verraad met opgehevenen hoofde den gentschen klauwaart in het openbaar aanrandt; wanneer onze Graaf en zijne kinderen in de klauwen van Vlaanderens ervvijand zuchten! Wij zouden zwijgen en gedwee den nek bukken onder de eischen van verbasterde en omgekochte wethouders? Neen, dat kan een Vlaming, dat kan een echte gentsche poorter niet. Hij wil en moet en zal zijn vrij woord hebben, zoolang men hem niet de tong uit den mond heeft gerukt.

Het volk.

Ja, ja, zoo is het!

Tavernier.

Poorters, Poorters! vergeet niet dat het meerendeel der bannelingen, die daar in de kerk hunnen inban afwachten, gestraft werden juist omdat de tong hun al te slap in den mond hing

(groot rumoer in de verte omtrent de Onthoofdbrug).

Maar wat gebeurt er?

Vijfde tooneel.

Eene menigte volks komt uit de straat op den achtergrond, roepende: Wee! wee!

E e n m a n .

Schrikkelijk! schrikkelijk! Wee en ramp over Vlaanderen!

U t e n r a m e .

Wat is er!

D e m a n .

Schrikkelijk, ja, poorters! Het einde der wereld nadert. Eene vervaarlijke ster vertoont zich boven de torenpoort.

E e n e o u d e v r o u w u i t h e t v o l k .

Eene ster omringd van gloeiende vlammen in den vorm van zwaarden, en met eenen vlamgenden staart, die ijselijk is om aan te zien. Zie, daar begint zij zich te vertoonen boven het kapittelhuis.

A g e l s t e e n , U t e n r a m e , U t e n b i e z e n , C o l e m a n e n a n d e r e n .

Waar? waar?

D e v r o u w .

Daar, tusschen het dak van het kapittelhuis en het dak van het paradijs.

H e t v o l k

(achteruitwijkende tot aan het Gravenkasteel om de staartster te zien).

Schrikkelijk! schrikkelijk!

(De staartster rijst hooger en hooger en vertoont zich in eenige oogenblikken boven de huizen in den achtergrond. De edellieden verlaten hunne plaatsen en voegen zich bij het volk om de ster te zien).

Zesde tooneel.

de v o r i g e n . (De bannelingen en de pelgrims komen uit de kerk. De Baljuw en de stadsserjanten verlaten de plaats langs de straat in den achtergrond).

C a t h e l i j n e

- **D e k i n d e r e n .**

Jan! Jan! wees wellekom - Vader! Vader!

J a n d e P a p e .

Beste Cathelijne! Gij hebt veel geleden, maar thans is alles voorbij. Ik zal mij het vel van de vingers werken, om u het geleedene verdriet te doen vergeten.

De twee kinderen.

Nu blijft gij met ons, niet waar, vader?

Jan de Pape.

Ja, kinderen, ja, mijne lieve kinderen!

De wichelaar

(in pelgrimgewaad).

Goede lieden, waakt en bidt en doet goede werken. Schromelijke rampen hangen over het menschdom! Waakt en bidt en doet goede werken, want Gods straffende roede is over het aardrijk uitgestrekt.

Het volk.

Wee ons! Wee ons!

De wichelaar.

Ziet! aan den hemel stijgt het teeken van Gods haat. Doet boetvaardigheid, want de tijden der Goddelijke wrake naderen.

Agelsteen.

Wat weet gij daarvan, oude raaskaller? Onnoodig hier den schrik onder het volk te verspreiden. Zwijg dan.

Coleman.

Ja, zwijg, want niet meer dan wij weet gij wat die ster ons voerspelt.

Wichelaar.

Niets goeds, mijne vrienden, niets goeds. Op mijnen tocht naar het Heilige Land heb ik vele wonderbare teekenen in de lucht gezien en, ik zeg het u, voorwaar de tijden der tribulaciën zijn nakend. Baarvoets heb ik mijnen weg doorloopen, biddende en boetvaardigheid doende; en overal op mijne baan heb ik dingen gehoord en gezien, die mij doen gelooven dat de wereld op haar einde gaat.

Utenrame.

Als de vos de passie preekt, dorpers wacht uwe ganzen.

Agelsteen.

En rijken, waakt over uwe penningen!

Coleman.

Dat alles is ellendige praat, pelgrim, en gij zoudt beter doen dat niet te verhalen.

Wichelaar.

Noach bedreigde de menschen met den zondvloed en zij geloofden hem niet. En toen de wateren der diluvie over de aarde losbraken, geloofde men hem nog niet; maar veertig dagen later lag al het geschapene, dat niet in de ark was opgenomen, in de wateren des zondvloeds bedolven. Doet boetvaardigheid, goede lieden, en wacht niet tot dat het te laat zij.

Eene oude vrouw.

Pelgrim, gij zijt bij het graf des Heilands geweest, uwe voeten hebben den heiligen grond betreden, en ik geloof u. Vrienden, laat ons den raad des pelgrims niet versmaden.

Wichelaar.

Neen, goede lieden, versmaadt mijnen raad niet en doet goede werken. Verscheidene teekenen heb ik gezien van Gods gramschap. Vóór eenige dagen, terwijl ik mijn gebed deed, liet zich eensklaps, in het midden van den nacht, een ijselijk gerucht van krakende raderen en kletterende zwaarden hooren. Roode wolken, in de gedaanten van bloedige strijders, verschenen aan den hemel en een schrikbarend gehuil van brieschende paarden en stervende krijgers vervulde de lucht.

Een man uit het volk.

Wee, wee en ramp! - Zie, de ster klimt hooger; dat beteekent oorlog en hongersnood!

Eene vrouw.

En pest en lazerschap!

De wichelaar.

En de wolken veranderden van kleur en gedaante. Zij namen den vorm aan van witte leliën, die grooter en grooter werden en den ganschen hemel vervulden, en ik begreep.....

Willsem van Donse.

En gij begreep - gij wichelaar, gij, onwaardige leerling van broeder Albrecht, gij, wiens tonge aan den koning van Frankrijk verhuurd is, - gij begreep, nietwaar, dat de Koning der Bloemen heel de wereld zal regeeren en dat alle volk hem moet onderdanig zijn.

De wichelaar

(ter zijde).

Ik ben verraden!

Agelsteen.

Ja, zoo is 't; die man is een vermomde leliaard!

Utenrame.

In de Leie de leliaard!

(Willem van Donse en de edellieden trekken hunne zwaarden en omringen den wichelaar).

Willem van Donse.

Vlucht in de kerk, of gij zijt een man des doods!

(De edellieden wijken achterwaarts met den wichelaar tot aan de kerkdeur, onder het geschreeuw des volks, dat zich nogtans op eenigen afstand houdt. De wichelaar vlucht in de kerk. Men hoort eensklaps de stormklok luiden.)

Agelsteen.

Wat beteekent dat? De banklok luidt storm! Mannen, elk naar zijne wijk en van daar, gewapend, naar de Vrijdagmarkt.

(Er heerscht een groot rumoer en gewoel. Vrouwen en kinderen vluchten langs de Onthoofdbrug schreeuwende: Wacharm! Wacharm!)

Zevende tooneel.

DE VORIGEN. (Een klerk van het schepenhuis, een trompetter en een troep stadsserjanten komen op het tooneel links. Nadat de trompetter geblazen heeft).

De klerk

(lezende).

Wy, Phillippus, koning van Frankryk, doen te wetene dat omme de misdryven ende den meened van onzen leenman Gwyde van Dampierre, graef van Vlaenderen, wy gezegden vassael in hechtenis hebben genomen. Ende zal het graefschap Vlaenderen bestierd worden in onzen naem door onzen beminden Konstabel Roel van Clermont, heere van Néelles.

Wy bevestigen de rechten en privilegiën onzer goede steden van Vlaenderen.

Ghedaen te Parys, in het jaer Ons Heeren, als men screef syn incarnacioen, dusentich twee hondert, vierewaerf twintich tien ende achte - 's dicendaechs voor Ascensioen.

Agelsteen.

Verraad! verraad! Te wapen! mannen! te wapen!

Jan van Raneel.

Poorters, geene dwaasheden. Verzetten wij ons niet tegen het gezag van onzen wettigen heer en meester, den Koning van Frankrijk.

Het volk.

Ja! - Neen! - Ja! - Verraad! - Wapen over de leliaards!

Agelsteen

(op eene tafel gesprongen). Mannen van Gent! Vrije poorters, zullen wij dulden dat de vreemdeling over ons gebiede?

Het volk.

Neen! - neen! Ter dood onze schepenen! In de Leie de verraders!

Agelsteen.

Dulden wij langer dat de leliaards ons in het aangezicht spuwen en ons aan den erfviand van onzen stam overleveren?

Het volk.

Neen, neen! 'Wapen over de leliaards!

Agelsteen.

Naar de Vrijdagmarkt, mannen! De banklok roept ons te wapen en geen enkele Gentenaar mag daar ontbreken.

Het volk.

Ja, ja te wapen en naar de Vrijdagmarkt!

Van Raneel.

Gij zijt een muiter, poorter: Serjanten, doet uwen plicht.

Utenrame

(zich met eenen driepikkel wapenende).

Den eersten, die naderen durft, verbrijzel ik den schedel.

(Anderen wapenen zich ook met driepikkels).

Van Raneel.

Welnu, stadsserjanten, waarom maakt gij u van dien man niet meester?

(De serjanten naderen schoorvoetend en schijnen zich voor de dreigende houding van het volk terug te houden. Twee der vrije pelgrims verlaten den groep en komen naar het gasthof).

Utenrame

(in de uiterste woede).

Mijnheer van Raneel! onwaardige afstammeling van een edel huis, gij zijt een vuige leliaard, eene schande voor Gent, eene schande voor Vlaanderen en eene schande voor uw geslacht!

Van Raneel.

En gij een ellendige muiter, wiens romp ik tot aas der raven op het rad zal doen breken.

Utenrame.

Dat zult gij niet, rampzalige verrader!

(Vooruitspringende en den driepikkel in de hoogte heffende).

Dood hebt ge geen en honger! Ik zal u verradersvleesch voordienen.

(Hij slaat naar van Raneel, die den slag ontwijkt. De serjanten maken zich meester van Utenrame en van Agelsteen).

De klerk

van 't Schepenhuis. Leidt hen naar 't Chasselet; hij heeft zijne vuist verbeurd.

(Het volk omringt de serjanten die de aangehoudenen, wegleiden, en wil ze uit hunne handen verlossen. De edellieden en de serjanten houden het volk in bedwang en vertrekken langs de straat in den achtergrond. Op dit oogenblik komen eene menigte mannen en vrouwen het tooneel opgelopen langs de straat op den voorgrond links, achtervolgd door eenen troep fransche soldeniers met geveldde lansen).

De vluchtenden.

Verraad! verraad! de stad is vol fransche soldeniers.

Coleman.

En wij hebben geene wapenen!

(De vluchtenden verlaten het tooneel langs de straat in den achtergrond en langs de Geldmunt. De soldeniers vertrekken langs den achtergrond).

Achtste tooneel.

WILLEM VAN DONSE. - DE TWEE PELGRIMS DIE DEN GROEP VERLATEN HEBBEN.

Willem

(op den voorgrond).

De Graaf en zijne zonen in hechtenis! Gent in de macht van fransche soldeniers en inlandsche verraders! O, mijn arm, ellendig Vlaanderen! wat zal er van u worden!

Een der pelgrims.

Ridder van Donse, als de nood het hoogst is, dan is ook de hulp het naast.

Willem

(verwonderd).

Die stem.... Wie zijt gij, heer?

(De pelgrim ligt zijnen hoed op).

Meester de Coninc! De deken der Brugsche wollewevers! Hier te Gent!

De andere pelgrim.

Met zijnen ambtgenoot, Jan Breydel, de deken der Brugsche macecliers.

Willem.

En beiden vermomd!

De Coninc.

Voor de belangen van 't Vaderland!

De drie mannen drukken elkander de hand.

Alle driesamen.

Vlaanderen die Leeu!

DE GORDIJD VALT.

Personen in het vijfde tafereel.

PHILIPS DE SCHOONE, Koning van Frankrijk.
GWIJDE VAN DAMPIERRE, Graaf van Vlaanderen.
ROBRECHT VAN BETHUNE, zijn zoon.
PHILIPPINE, dochter van Graaf Gwijde.
ROBERT D'ARTOIS.
DE LEGAAT VAN DEN PAUS.
JACOB VAN DONSE, kanonnik, kanselier van Vlaanderen.
MACHTELD VAN DONSE, zijne nicht.
ENGUERRAND DE MARIGNY.
DE GOUVERNEUR VAN DEN LOUVRE.

(Het 5^e tafereel speelt in den toren van den Louvre te Parijs, ten jare 1300.)

aant.

Vijfde tafereel.

(Het tooneel verbeeldt eene gewelfde zaal in den toren van den Louvre te Parijs. Rechts twee deuren, waarvan de eerste naar de kamers van Robrecht van Bethune, de tweede naar die van Graaf Gwijde leidt. Links, twee deuren, waarvan de eene toegang geeft tot de kamers van Philippine, de andere tot die van Machteld en andere gezelschapsjufvrouwen van Philippine. In den achtergrond, groote deur in het midden tusschen twee vensters, met ijzeren staven voorzien. Deur en vensters geven toegang op eene gaanderij, over welke men eene warande ontwaart. Men ziet door de vensters eenen hellebardier, heen en weder in de gaanderij, wandelen. Tusschen de twee deuren rechts eene hooge schouw, waarin een houtvuur brandt. Tusschen de twee deuren links eene bidbank; boven de bidbank aan den wand eene schilderij met luiken. (Triptyque). Het middenpaneel verbeeldt een Christus aan het kruis. Meer op den voorgrond een tafeltje, waarop eene vergulde vogelkooi met een leeuwerik er in. Een rijk versierde lantaarn hangt aan het gewelf vóór de schilderij. - (Gothische bouwtrant).

Eerste tooneel.

Bij het opgaan der gordijn wordt de deur in den achtergrond geopend. De Legaat van den Paus, voorafgegaan door den Gouverneur van den toren en gevolgd door den Kanonnik-kanselier Jacob van Donse.

G o u v e r n e u r .

Eerwaarde heeren, gelieft te zitten. Ik zal mijnheer van Dampierre van uwe komst verwittigen (*Af rechts, 2^e deur*).

L e g a a t

(nedergezeten tot den kanonnik, die nevens hem blijft rechtstaan). Ik ducht, heer kanonnik, dat wij in onze pogingen niet zullen slagen.

K a n o n n i k .

Ik vrees het ook, Eerwaarde: doch wanneer ik bedenken dat het huwelijk van 's Konings dochter met den

prins van Wales zoo goed als besloten is en dat, bij gevolg, de inhechtenishouding van Jonkver Philippine hare grootste oorzaak van bestaan verliest, voed ik de hoop, dat de meer gunstig gestemde Koningin zich niet langer tegen de slaking der jonge vorstin zal verzetten.

L e g a a t .

Dat ware niet onmogelijk, heer kanonnik. Immers het welgelukken harer plannen zal, hoe boosaardig en wraakzuchtig men de Koningin ook verdenke, haar tot meer menschlievende gevoelens stemmen. Maar wat de invrijheidstelling des Graven betreft, daaraan twijfel ik te meer, dewijl de Koningin tegen het Huis van Vlaanderen steeds wordt aangehitst door haren oom, den graaf d'Artois, en den sluwen en doortrapten De Marigny.

K a n o n n i k .

Voeg er den graaf de Chatillon bij, Eerwaarde, en dan hebt gij een drietal, dat zeker niet door de kerstene deugd van liefde uitblinkt.

L e g a a t .

Inderdaad!

Tweede tooneel.

DE VORIGEN, GRAAF GWIJDE, DE GOUVERNEUR (De Graaf is zeer verouderd en vervallen).

G o u v e r n e u r .

Mijnheer van Dampierre, zijne Hoog-Eerwaarde de Legaat van den Paus, verder....

G r a a f .

Mijn oude, trouwe vriend, de kanselier van Vlaanderen. Ik vraag u om versooning, Eerwaarde, indien ik de begeerte niet kon wederstaan in de eerste plaats de hand des kanonniks te drukken. Immers de trouwe kanselier van mijn graafschap verlevendigt mij op eenmaal al de gelukkige stonden, die wij samen hebben gesleten.

L e g a a t .

Ik begrijp, heer Graaf, ik begrijp ten volle wat genoeg het u geven moet den kanonnik te zien.

G o u v e r n e u r .

Mijne heeren, mocht het u believen den toren te verlaten, gelieft mij bij middel dezer bel te verwittigen. Andere plichten roepen mij, en ik laat u thans alleen.

(Gouverneur af.)

L e g a a t .

Mijnheer de Graaf, Z.H. de Paus zond mij naar het fransche Hof om in zijnen naam uwe invrijheidstelling en die uwer kinderen te vragen. Reeds deelde ik den Koning mijnen last mede, zonder hem echter de pauselijke bulle voor te lezen. Vooraleer nu tot de plechtige aanvraag te besluiten, deelde de kanonnik mijn gevoelen dat het wellicht niet nutteloos ware uit uwen mond te vernemen, welke voorwaarden Uwe Genade zou kunnen aanvaarden.

G r a a f .

Eerwaarde Heer, ik ben thans een oud, afgeleefd man, zonder andere zucht dan mijne kinderen gelukkig te zien en mijn graafschap in de handen mijns wettigen erfgenaams te doen overgaan. Mijne onrechtvaardige inhechtenisneming, wanneer ik mij op het gegeven woord betrouwde; - de mishandeling der trouwe vrienden, die mij vergezelden; - de afval van het meerendeel mijner vlaamsche steden: dat alles vervulde mijn hart met bitterheid en niets zou mij nog aan het leven binden, indien mijne dochter, dat onschuldig slachtoffer van staatkundige twisten, in vrijheid ware. Mijne zonen zijn mannen, hunnen stam en hun land waardig; zij kunnen lijden en strijden: want lijden en strijden is leven.

K a n o n n i k .

Recht zoo, Genadige Heer! Wij Vlamingen vooral, kennen geen ander leven: en dat leven van hardnekkige worsteling zullen wij volhouden tot aan de eindelijke zegepraal of de algeheele vernietiging van onzen stam.

G r a a f .

Philippine echter is eene onschuldige maagd, wie het gevang drukt, wie het gemis aan lucht en vrijheid van lieverlede doodt. Voor mij zou ik geen streep achteruitwijken, want mijne dagen zijn geteld; - voor haar ben ik bereid alle voorwaarden aan te nemen, die niet tegen mijne eer of met het geluk van Vlaanderen strijdig zijn.

L e g a a t .

Gij zoudt dus, heer Graaf, den vrede van Melun bezweren; afstand doen van uw graafschap, dat de Koning u onmiddellijk wil terugschenken, en het rantsoen betalen dat de Koning eischen zou?

G r a a f .

Ik ben bereid mijn graafschap af te staan ten voordeele van mijnen zoon Robrecht; maar ik ontken mij het recht afstand te doen ten voordeele van den Koning.

L e g a a t .

Indien echter de Koning zich tegenover den Heiligen Vader verbond, Uwe Genade onmiddellijk in hare rechten te herstellen?

G r a a f .

Ik ben Graaf van Vlaanderen met hetzelfde recht als Philips Koning van Frankrijk is. Als leenhouder ben ik bereid hem op nieuw manschap te doen, doch sta de rechten mijner kinderen niet af.

K a n o n n i k .

Genadige Heer, bedenk dat de Koning zich tegenover den H. Vader verbinden zou, ja zich plechtig verbinden, en dat de afstand, dien hij u vraagt, dus louter eene bloote plichtpleging geldt.

G r a a f .

De verbintenis van den Koning, van den man, die het gegeven woord zijns eigen broeders verbrak, die verbintenis voldoet mij niet. Ik heb geen vertrouwen meer in den Koning.

L e g a a t .

De Koning is zwak van karakter, boosaardig is hij niet.

G r a a f .

Het is mogelijk, eerwaarde heer; maar de Koningin en hare raadgevers zijn het voor hem. Van afstand kan er dus geene spraak wezen. Is dat alles, heer Legaat?

L e g a a t .

Neen, want men eischt van Uwe Genade de plechtige belofte geen verbond, van welken aard ook, aan te gaan met Frankrijks vijanden; geenen oorlog te voeren dan met oorlof of ten voordeele van haren leenheer.

K a n o n n i k .

Dat heeft vooral betrekking op Engeland, Genadige Heer.

G r a a f .

Dat weet ik, doch ik hecht thans aan een verbond met den engelschen vorst te weinig belang, om die voorwaarde niet aannemelijk te vinden. Ook Koning Eduard bleef zijn woord niet gestand: hij ook verliet ons in het ongeluk; hij ook heulde met de vijanden van ons Huis, met de vijanden van Vlaanderen.

K a n o n n i k .

Ja, Genadige Heer, daaromtrent is geep twijfel meer mogelijk.

G r a a f .

Aan de vriendschap tusschen het engelsche en het vlaamsche volk hecht ik het hoogste belang; aan de vriendschap van den engelschen vorst verzaak ik. Dubbelhartigheid komt bij den Vlaming niet te pas; - de tonge des engelschen

Konings heeft gelogen, het hart van Vlaanderens grijzen vorst blijft thans voor hem gesloten.

L e g a a t .

Dus, Genadige Heer, buiten de voorwaarden des afstands, zou uwe Hoogheid het besprokene van Koning Philips kunnen aannemen?

G r a a f .

Ik geloof ja, doch ik wensch er met mijnen zoon Robrecht over te spreken; Philippine ook verlang ik daaromtrent te hooren.

L e g a a t .

Het ware ons een wezenlijk geluk, Genadige Heer, aan de Jonkver onze hulde te mogen brengen.

G r a a f .

Mijne dochter ook, mijne heeren, zal gelukkig zijn u te mogen groeten. - Mag ik u uit oude gewoonte verzoeken, heer Kanselier, uwe nicht te willen gelasten mijne dochter te verwittigen, dat wij hier op haar wachten? Die deur geleidt naar de zaal, waar de gezellinnen van Philippine zich ophouden. Uwe goede, trouwe nicht zal gelukkig zijn u te zien.

(Kanonnik af).

Derde tooneel.

GRAAF, LEGAAT.

G r a a f .

Mijne dochter verkeert in ziekelijken toestand, Eerwaarde. Het verdriet verteert haar, en de eertijds zoo levenslustige maagd kwijnt weg als eene bloem, wier stengel is geknakt. Haar toestand baart mij onrust en vrees, en vooral om harentwille wenschte ik mij tegenover den Koning minder hardnekkig te toonen.

L e g a a t .

Dat vereert u, Genadige Heer. De Jonkver, in de vrije vlaamsche lucht grootgebracht, kan zich moeielijk aan de enge wanden eens gevangs gewennen, al heeft men dit gevang ook rijkelijk versierd.

(Naar de vogelkooi wijzend).

Eene vergulde gayole, heer Graaf, is niettemin een kerker voor den armen vogel, die er in opgesloten zit.

G r a a f .

Die vogel, heer Legaat, werd in de velden van Wijnendale gevangen en door den broeder van Machteld, de gezellin mijner dochter, aan zijne zuster vereerd. Deze schonk

hem aan Philippine, die uren lang tot den vogel kan spreken over haren jeugdigen leeftijd in de vlaamsche gouwen, als verstond haar het goede dier.

L e g a a t .

Dat begrijp ik, heer Graaf; de Jonkver leeft met den geest in het verledene, en spreekt den vogel aan om luide te kunnen denken.

Vierde tooneel.

DE VORIGEN, DE KANONNIK.

K a n o n n i k .

Mijne nicht is de Jonkver gaan verwittigen, Genadige Heer. Mag ik thans Uwer Genade verzoeken ons ook in de gelegenheid te willen stellen tot een onderhoud met graaf Robrecht?

G r a a f .

Ja, mijne heeren..... en.... bedrieg ik mij niet, daar komt mijn zoon juist te goeder ure.

Vijfde tooneel.

DE VORIGEN, ROBRECHT VAN BETHUNE.

R o b r e c h t .

Genadige Heer vader. - Eerwaarde Heer. - Oude, trouwe vriend, wat blijde verrassing u de hand te mogen drukken!

G r a a f .

Mijn zoon, die heeren hebben zich onzer in onze gevangenis herinnerd en komen ons den vriendentroost aanbieden.

R o b r e c h t .

Eerwaarde heer, wees daarvoor gezegend; heer kanselier, heb dank. Hebt beiden dank, mijne heeren, voor de vreugde, die gij ons verschaft.

G r a a f .

Niet enkel is het bezoek dier heeren een bezoek van vriendschap en troost; het heeft nog eene hoogere beteekenis, Robrecht. Mijn zoon, zijne Eerwaarde de Legaat is drager eener bulle, waarbij de H. Vader den Koning vermaant tot meerdere edelmoedigheid ten onzen opzichte.

Robrecht.

Zeg rechtvaardigheid, heer vader, het woord is juister.

Legaat.

Zoo ook luiden de woorden Zijner Heiligheid, Mijnheer van Bethune.

Graaf.

De heeren hebben daar reeds met den Koning over gesproken.

Legaat.

In de hoop dat de zaak zonder uitdrukkelijke tusschenkomst des Pauzen kon geregeld worden.

Robrecht.

En de Koning?

Kanonnik.

Heeft onder meerdere voorwaarden den afstand der rechten van mijnen genadigen heer op het graafschap Vlaanderen gevegd.

Legaat.

Enkel PROPTER FORMAM, mijnheer van Bethune. Philips verklaart zich bereid den Graaf onmiddellijk in die rechten te herstellen.

Robrecht.

En tevens den halsband, dien hij ons om den nek wrong, wat nauwer toe te nijpen.

Graaf.

Ook weigerde ik, Robrecht.

Robrecht.

En gij deedt wel, mijn genadige heer vader. De trouwelooze bedoelingen des Konings zijn ons bekend, en beter is het te vallen met eere, dan in schande recht te staan.

Graaf.

De Koning vraagt ook dat wij op nieuw den vrede van Melun bezweren.

Robrecht.

Genoeg, heer vader. Het betaamt den Graaf van Vlaanderen niet nogmaals den vrede te bekrachtigen, die sedert vijf en zeventig jaar als een looden juk op den nek der Vlamingen weegt. Gij hebt geweigerd, vader, en nogmaals deedt gij wel.

Graaf.

Mocht ik weifelen in mijn besluit vooraleer ik u gesproken had: thans, mijn zoon, thans weiger ik.

Zesde tooneel.

DE VORIGEN, PHILIPPINE (in eenvoudig zwart gewaad).

Philippine.

Vader! Broeder, Eerwaarde Heer, Heer Kanselier, het doet mij oprecht genoegen u hier te mogen zien.

Kanonnik.

Jonkver, wees verzekerd dat ik mij gelukkig acht de edele dochter mijns genadigen vorsten, na zoo lang eene scheiding, weder te mogen aanschouwen.

Philippine

(half luid).

Gij vindt mij wel veranderd, oude, goede vriend. Uw blik rust treurig op mijn vermagerd en bleek gelaat; ook ben ik ziek, heer kanonnik.

Kanonnik.

Neen, Jonkver, ik beschouwde u zoo aandachtig, omdat op eens de gelijkenis met uwe genadige ver moeder, zaliger gedachtenis, mij zoo verbazend trof.

Philippine.

Arme moeder! gestorven verre van hare gevangene dochter! gestorven zonder den afscheidskus van haar jongste kind. Arme, arme moeder!

(zij weent).

Graaf.

Philippine, mijn kind, matig uwe droefheid. Uwe moeder is thans gelukkiger dan wij.

Legaat.

Jonkver, er staat geschreven: beweent uwe dooden niet met onmatige droefheid, gelijk de heidenen, die geene hoop op beter leven voeden.

Philippine.

Gij hebt gelijk, Eerwaarde: doch de laatste zegen mijner moeder is mij door het noodlot ontstolen.

Graaf.

Neen, mijn kind, de jongste zegen der stervende moeder ontbrak der gevangene dochter niet: dien zegen bracht ik u over.

Robrecht.

Wees dus wel gemoed, zuster, en bedroef onzen vader niet langer.

Philippine.

Gij hebt gelijk, broeder. Vader, ik smeeek u om vergiffenis. De dochter des vlaamschen leeuws zal moed en kracht toonen en onze vijanden zullen zich in hare treurnis niet verheugen

(Men hoort trompettengeschal).

Robrecht.

Een koninklijk bezoek! - Wie mag het wezen, de Koning of de Koningin?

Philippine.

Indien het de Koningin is, vraag ik u

oorlof om mij te verwijderen, vader

(ter zijde).

De valsche, strakke blik van het zwarte oog dier vrouw doodt mij.

K a n o n n i k

(aan het venster).

Het is de Koning.

L e g a a t.

Wat mag dat bezoek beteekenen? Zou de Koning voorhebben hier het doel onzer komst nader te bespreken?

R o b r e c h t.

Wel mogelijk. Wellicht wenscht hij de zaak af te handelen, vooraleer de Koningin haren noodlottigen invloed op zijn wankelbaar karakter uitoefene.

K a n o n n i k.

IJdele hoop! d' Artois en De Marigny vergezellen den vorst.

Zevende tooneel.

DE VORIGEN, KONING, ROBERT D'ARTOIS, DE MARIGNY, DE GOUVERNEUR.

G o u v e r n e u r.

Onze geduchte heer en meester, de Koning!

K o n i n g.

Onze lieve nicht en doopdochter ontvangte onze ridderlijke hulde. Mijnheer van Dampierre, Mijnheer van Bethune, Eerwaarde heeren!

G r a a f.

Sire, wees gegroet. Het is ons in onze eenzaamheid een troost het bezoek van onzen suzerein te ontvangen.

K o n i n g.

Mijnheer van Dampierre, wij ontvingen dezen morgen het bezoek van zijne Eerwaardigheid den Legaat en van den heer Kanonnik. Zij onderhielden ons over het graafschap Vlaanderen, dat onze Konstabel thans in onzen naam bestuurt, en in onze edelmoedigheid zijn wij bereid gevolg te geven aan het, nederig verzoek van den Heiligen Vader, indien gij, onze vassaal, de voorwaarden aanneemt, welke wij bespreken en die u waarschijnlijk reeds door die heeren zijn bekend gemaakt.

G r a a f.

Inderdaad, Sire, de heer Legaat en de Kanselier van ons graafschap brachten ons die voorwaarden ter kennis.

Robert d'Artois.

Gij vergeet, mijnheer van Dampierre, dat het graafschap Vlaanderen is aangeslagen: dus kan er

hier van uw graafschap geene sprake zijn. In zijne edelmoedigheid wil de Koning u in uwe rechten herstellen, doch zoolang mijn geduchte heer dat niet gedaan heeft, past het u niet, u hier als graaf van Vlaanderen, maar wel als een van meened overtuigde vassaal te beschouwen.

De Marigny.

En als zoodanig eene meer nederige houding aan te nemen.

Robrecht van Bethune.

Enguerrand de Marigny, herinner u, dat, waar de meester tegenwoordig is, de knecht hoeft te zwijgen.

De Marigny.

Mijnheer van Bethune, die hoon....

Robrecht van Bethune.

Die hoon is verdiend, rampzalige, vuige vleier!

Graaf.

Mijn zoon, matig uwe gramschap en weeg uwe woorden.

Robrecht van Bethune.

En waarom, vader? De kelk van smaad en vernedering is ten boorde vol. Dien wil ik niet ledigen, maar hem werpen in het aangezicht der lafaards en verraders, die het vertrouwen des Konings misbruiken om onrechtvaardigheid te plegen.

Robert d'Artois.

Mijnheer van Bethune!

Robrecht van Bethune.

Ik sprak tot den graaf van Vlaanderen, uw leenheer, graaf van Artesie, en nu spreek ik tot den Koning. Koning van Frankrijk, luister naar hetgeen ik, erfgenaam van Vlaanderens grafelijke kroon u zeggen zal. Koning! aan u de schuld en de schande van wat gebeurd is; aan u de verantwoordelijkheid van wat geschieden zal: want God schonk u de macht om wat rechtvaardig en goed was te doen, en gij liet u misleiden door de vleiers en ribauden, die uwen troon omringen en u tot onrecht aansporen om hunne eerzucht bot te vieren! Doch ik verklaar het u plechtig: gij kunt den ouden, grijzen vorst van Vlaanderen en zijne kinderen in boeien knellen; gij kunt het vlaamsche volk bedriegen en misleiden; maar de dag is niet verre dat de Vlamingen op u en uw land het geledene wee zullen wreken, en op dien dag zullen mijne landgenooten zonder genade zijn.

Koning.

Mijnheer Van Bethune, die taal!

Robert d'Artois.

Genadige Heer, die taal verwondert, mij niet. Snoeverij is het kenmerk der bedrogene heerschzucht.

De Marigny.

En der onmachtige zwetsers.

Graaf.

Mijn zoon, gij vergeet dat gij voor onzen leenheer staat.

Koning.

Mijnheer van Dampierre, wij willen wel de vermetele woorden uws zoons vergeten.

Philippine.

Ik dank u, Sire, voor mijnen vader en voor mij. Mijn broeder is verbitterd door zijne lange hechtenis, vergeef hem zijne oplopendheid en bedenk dat mijn vader alleen het recht heeft uwe voorstellen aan te nemen of te verwerpen.

Koning.

Bij den palster van Mijnheer St. Jacob! mijne lieve nicht, de wijsheid spreekt uit uwen mond en wij volgen uwen raad. Mijnheer van Dampierre, wij vragen u thans of gij onze voorwaarden aanvaardt?

Graaf.

Neen, Sire, ik verkies den kerker boven de eerloosheid.

Philippine.

Recht zoo, mijn genadige heer vader! Uw antwoord stelde mijne verwachting niet te leur.

Robrecht van Bethune.

Liever sterven dan de eer te derven, zoo was, zoo is en blijft de leus der Graven van Vlaanderen.

Robert d'Artois.

Gij hoort het, Sire, de vlaamsche stijfhoofdigheid wederstaat aan alles.

Robrecht van Bethune.

Ja, Mijnheer d'Artois, zelfs aan de fransche trouweloosheid.

Koning.

Genoeg, heeren, ons geduld is ten einde. Mijnheer van Dampierre, gij versmaadt onze genade, gij verwerpt hardnekkig het laatste middel, dat wij u in onze goedheid aanboden om u op den grafelijken troon te herstellen. Aan u, aan u alleen de schuld der gevolgen eener zoo onbedachte handelwijs. Mijne heeren, wij hebben hier niets meer te verrichten.

Legaat.

Sire, dáár, waar menschelijke driften alle verzoening verijdelden, daar blijft den Stedehouder Gods op aarde, eene laatste poging te doen. Sire, Zijne Heiligheid ge-

lastte mij, waar gediensstige tusschenkomst mislukken mocht, aan Uwe Hoogheid lezing te doen eener bulle, door den Vader aller geloovigen, als vertegenwoordiger des Heilands, tot uwe Genade gericht.

K o n i n g

(met ongeduld).

Welnu, heer Legaat, laat hooren! Doch vooraf verklaren wij u dat wij die tusschenkomst des Pauzes enkel als eene gediensstige, nimmer als eene gezagvoerende, beschouwen.

L e g a a t

(het perkament lezend).

Wij Bonifacius, de VIII van dien name, dienaar der dienaren Gods, Opperpriester door de genade Christi, aan onzen beminden zoon Philips, Koning van Frankrijk.

Beminde zoon,

De Heer der Heeren, de Koning der Koningen, stelde ons een dubbel zwaard ter hand; het zwaard der geestelijke macht, om de Kerk te leiden op de baan der waarheid; het zwaard der wereldlijke macht, om de vorsten te geleiden op de wegen der rechtvaardigheid.

K o n i n g .

Grenoege, heer Legaat, wij weigeren het overige te hooren. Wij erkennen het gezag des Pausen niet in de wereldsche zaken onzer Kroon, die wij van God alleen houden. Het is onnoodig verder te lezen.

L e g a a t .

Sire, Uwe Genade kan van deze letteren al of geene rekening houden; mijne plicht echter gebiedt mij er op aan te dringen, om de lezing voort te zetten.

R o b e r t d ' A r t o i s .

Dat is onnoodig, heer Legaat. Wij weten wat die bulle behelst. Onder den schijn eener edelmoedige tusschenkomst, maakt zij inbreuk op het gezag des Vorsten en beveelt zij de slaking van den meenedigen vassaal, die 's Konings genade versmaadt

(rukt het perkament uit de handen van den Legaat).

Die bulle is een hoon, den Koning van Frankrijk aangedaan, en zie, Mijnheer, hoe wij, hoe gansch Frankrijk, op de roekelooze, dolzinnige eischen van den Paus antwoorden.

(Werpt de bulle in het vuur; algemeene verslagenheid).

L e g a a t .

Koning van Frankrijk, die smaadt, den Vader aller geloovigen toegebracht, kan niet ongestraft blijven.

(Groet en vertrekt met den Kanonnik.)

Koning.

Mijnheer van Dampierre, wij laten u tot vespertijd om onze voorstellen te overwegen.

(Af met Robert d'Artois en De Marigny.)

Achtste tooneel.

GRAAF GWYDE, PHILIPPINE, ROBRECHT VAN BETHUNE.

Robrecht.

Kom, vader, wij zullen u naar uwe kamer geleiden.

Graaf.

Kinderen! kinderen! ware het niet om u, reeds lang had ik allen aardschen roem, alle wereldsch gezag vaarwel gezegd!

Philippine.

Kom, vader.

Graaf.

Blijf, mijn kind. Ik heb met uwen broeder te spreken. Ik verwacht u later.

(Graaf en Robrecht vertrekken.)

Negende tooneel.

PHILIPPINE,

alleen.

Steeds verdrietiger wordt mijn lot en meer somber mijne toekomst. Immer door bespieders en vijanden omringd, zie ik mijne stappen geteld en het grijnzende gelaat der wraakzuchtige en booze Koningin, zelfs tot in mijne droomen steeds voor oogen. Haar zwarte blik dringt tot in mijne ziel en ontdekt de zoetste geheimen mijns harten. Hoe weet zij toch dat een beeld van mannelijken moed en schoonheid geheel dat hart vervult? Wie verriedt haar een geheim, dat niemand kent dan Machteld en ik? En waarom neemt zij elke gelegenheid te baat om een' naam, zijn beminden naam, in het gesprek te mengen en mij daarbij strak in de oogen te zien? Wie - wie, o mijn God! verklaarde haar de verborgenste mijner gedachten?

(poos, zij gaat tot bij de vogelkooi)

Waart gij het, gij, mijn treurige vertrouwde, met wien ik zoo vaak

over den geliefde sprak? Neen, nietwaar, trouwe medegezel van mijn droevig lot!
Want ook gij treurt, mijn arme vogel, - gij ook denkt aan de Wijnendaalsche bosschen
en aan de velden van ons geliefkoosd Vlaanderen.

Z a n g .

Aloeette, voghel klein,
Dyn nature es soet ende rein,
So es dyn edel sanc,
Daer dienst met den Here alleen
Te love om sinen danc.
Daer omme ben ic met di ghemeen;
Ander voghel willic gheen,
Dan di myn leven lanc.
Aloeette, voghel klein,
Dyn nature es soet ende rein,
So es dyn edel sanc,
Daer dienst met den Here alleen
Te love om sinen dane.

Nider, boos, onreine, vilein,
De roec, die es wel dyn compein:
Neemt dien in u bedwanc.
Laet minlic herten syn bi een
Sonder loos bevanc.
Aloeette, enz.

Arme vogel! waarom ook *uw* leven verbitterd? Waarom *u* de vrijheid ontnomen?
(*Zij neemt den vogel uit de kooi*). Arme, arme vogel! wellicht hebt gij ook, in de
korenvelden van Vlaanderen, eenen vriend verlaten, die om u treurt, zooals gij om
hem. - Ga heen, mijn arm diertje, - ga heen, terug naar het vaderland, terug bij de
vrienden, - en als gij hem ziet, den jongeling, den ridder met het open gelaat en het
gloeiend oog, - die u naar het vreemde land zond, - zeg hem, - zeg hem - dat ik nog
steeds aan hem denk; - dat ook zijn beeld mijne ziel vervult: - zeg hem - zeg hem -
o neen, zeg hem niets - en vlieg heen, arme vogel! - vlieg heen, gelukkige vogel! -
vlieg heen naar het lieve Vlaanderen - vlieg heen naar het lieve vaderland! (*Zij laat
den*

vogel uit het venster vliegen, ziet hem een oogenblik na en komt dan weenend tot in het midden van het tooneel).

Tiende tooneel.

PHILIPPINE, MACHTELD.

M a c h t e l d

(in de eerste deur links).

Jonkver!

(Philippine antwoordt niet).

Jonkver!

(Poos) (nader komend)

Mijne goede vriendin.

P h i l i p p i n e

(haar met open armen te gemoet gaande).

Neen - geene vriendin, - uwe zuster. - Zuster Machteld! zuster Machteld! - o spreek mij - spreek mij van hem! - spreek mij van uwen broeder Willem!

(Zij werpt zich aan den hals van Machteld).

DE GOEDIJN VALT.

Personen in het zesde tafereel.

JOANNA TAN NAVARRE, Koningin van Frankrijk.

GWIJDE VAN DAMPIERRE, Graaf van Vlaanderen.

ROBRECHT VAN BETHUNE, zijn zoon.

PHILIPPINE, dochter van Graaf Gwijde.

MACHTELD VAN DONSE, gezelschapsjuffer van Philippine.

GOEDELE. id. id.

WILLEM TAN DONSE, tempelridder.

THEOBALD VAN CLEEF, ridder, vriend van Willem.

DE GOUVERNEUR VAN DEN LOUVRE.

MEESTER ABELINUS, een Fisicyn (de Wichelaar van het eerste tafereel).

EEN KAMERDIENAAR van Graaf Gwijde.

Ridders en hovelingen. - Staatsiedamen. - Grevolg der Koningin.

Het 6^e tafereel speelt in den Louvre, ten jare 1300.

aant.**Zesde tafereel.***Tooneelschikking als in het vorige Tafereel.***Eerste tooneel.****MACHTELD***(alleen).*

Wat speelt mijne Jonkver heden toch in het hoofd? Na een slapeloozen nacht ontbood zij mij vroeg bij haar, om mij te zeggen dat zij hare zwarte rouwkleederen tegen den fraaisten opschik wilde ruilen. Zij zelve koos haar prachtigste gewaad en zond mij tot haren vader, met verzoek van hier te willen komen; zij deelde aan de jonkvrouwen kleinoodiën uit en richtte tot elke onzer een vriendelijk woord. En toch schijnt zij mij kranker dan ooit. Met hare groote oogen, die met een buitengewoon vuur fonkelden, bezag zij ons allen en vroeg of zij aan niemand iets misdaan had - en zij, de dochter van onzen geduchten heer, zij de goede, verduidige en door allen beminde Philippine, vroeg ons om vergiffenis. Ik versta er waarlijk niets meer aan. - Men komt.

Tweede tooneel.*MACHTELD, GOUVERNEUR VAN DEN TOREN.***Gouverneur***(groetende).*

Jonkvrouw Machteld. Zoo vroeg te been? Heeft de leeuwerik u gewekt of waren het de zorgen?

Machteld.

De leeuwerik is heen, heer Gouverneur; heen sinds verscheidene dagen. Gelukkiger dan wij, zingt hij zijn danklied in de dreven en op de velden van 't vaderland.

Gouverneur.

Dat weet ik, Jonkvrouw - doch ik bedoelde de leeuwerikken, die in het vrije vliegen.

Machteld.

Dus fransche leeuwerikken, heer Gouverneur.

Neen, hier te lande vernamen wij nog slechts het gekras van roeken. De leeuwerikken zweven liever boven het opene veld, verre van kerkers en sloten: hun bevalt de wijde ruimte en Gods lieve, hooge hemel. Neen, heer Gouverneur, de leeuwerikken hebben sinds lang de gewoonte niet meer ons te wekken.

Gouverneur.

Hoe stelt het Jonkver Philippine?

Machteld.

Ik vrees minder goed dan gisteren, heer Gouverneur. Die vlaamsche roos verwelkt hier in uwen naren toren.

Gouverneur.

Zoo!.... en wat denkt de fisicyn er van?

Machteld.

De fisicyn, heer Gouverneur, wat zou hij daar anders van denken dan dat hij een felle weetniet is. Dagelijks geeft hij aan de Jonkver kruiden, artsenijen en mengsels van alle slag; hij spreekt slechts van Avicenna en arabische meesters. Neen, zijne gewaande kunst is machteloos om der Jonkver eene enkele stonde slaap, zelfs rust te verschaffen.

Gouverneur.

Zoo; de Jonkver is dus niet beter.

Machteld.

Beter! hare krachten vervallen dagelijks, heer Gouverneur, doch ik weet wel, welke de beste artsenij voor haar zijn zou.

Gouverneur.

Heeft Jonkvrouw Machteld misschien ook medicynen gestudeerd en de leergangen der universiteit van Barijs gevolgd?

Machteld.

Neen, heer Gouverneur; maar ik weet wel dat Jonkver Philippine met geene artsenijen te genezen is. Vrijheid en de lucht van 't vaderland, ziedaar de beste artsenij voor haar; en de fisicyn met al zijne geleerdheid kan haar die niet geven.

Gouverneur.

Gij hebt misschien gelijk, Jonkvrouw. Ik breng hier eigenlijk den Graaf en der Jonkver bericht, dat beiden nog dezen morgen het bezoek der Koningin zullen ontvangen.

Machteld.

Zoo, heer Gouverneur; ik zal de Jonkver verwittigen, gelief Gij den Graaf aan te zeggen.

(Gouverneur aflangs de deur rechts).

Derde tooneel.

MACHTELD. DE FISICYN (de Wichelaar van het 1^e Tafereel).

Fisicyn.

Jonkvrouw Machteld, ontvang mijne nederige hulde. - Hoe stelt het onze arme lijderin dezen morgend, Jonkvrouw? Ik twijfel niet of de laatste artsenij, die ik voor haar heb bereid, zal wel verbetering in haren toestand hebben gebracht.

Machteld.

Toch niet, meester. - Ik vind de Jonkver heden morgend minder goed dan gisteren. Zij is zeer aangejaagd en een koortsig vuur straalt in hare oogen.

Fisicyn.

Dat zal toch niet erg wezen, Jonkvrouw. De tegenwoordige toestand der Jonkver spruit uit de kracht der toegediende dranken. Het leven diende in de Jonkver aangewakkerd te worden. De kruiden, die ik voor haar bereidde, hebben de levendmakende geesten der jonge vorstin opgewekt.

Machteld.

Dus hebt gij dien toestand voorzien, meester?

Fisicyn.

Meer dan dat, ik deed hem ontstaan, Jonkvrouw.

Machteld.

Dan ben ik daarover gerust, Meester.

Vierde tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM VAN DONSE EN THEOBALD (binnengeleid door eenen Overste der wacht, die aanstonds vertrekt).

Machteld en Willem.

Broeder! - Zuster!

(omhelzing),

Fisicyn

(ter zijde).

Hemel! de Ridder die mij te Brugge en te Gent het leven heeft gered en toch mijn ergste vijand is.

Machteld.

Dank, broeder, dat gij gekomen zijt.

Willem.

En niet alleen gekomen, zuster. Mijn, ik wil zeggen onze vriend Theobald, wilde volstrekt mij vergezellen.

Theobald.

Jonkvrouw Machteld, mag ik hopen bij u niet onwelkom te wezen?

Machteld

(hem de hand reikende).

Dat hoeft gij niet te vragen, ridder. De vriendschap die u aan mijnen broeder hecht, maakt u tot ons aller vriend.

Theobald.

Heb dank voor dat woord, Jonkvrouw: wellicht doet zich de gelegenheid voor, later u dat woord te herinneren.

Willem

(half luide).

Wees voorzichtig, wij zijn hier niet alleen.

Machteld

(den Fisicyn aanduidende).

Broeder, meester Abelinus, de Fisicyn, die onze Jonkver in hare krankheid bijstaat.

Willem

(ter zijde).

Dat valsch gezicht heb ik meer gezien.

Fisicyn.

Heeren Ridders, het is een' onwaardigen navolger der groote meesters van Salerne eene wezenlijke eer u te mogen begroeten.

Willem

(ter zijde).

O, de fransche spioen! En de Jonkver aan zijne zorgen toevertrouwd!

(luid).

Wat denkt gij, meester, over de ziekte van Jonkver Philippine?

Fisicyn.

Die ziekte zal, hoop ik, geen erge gevolgen hebben, heer ridder; maar ik heb de Jonkver heden morgend nog niet gezien en ik kan dus....

Machteld.

Inderdaad, meester. Wilt gij mij volgen? Binnen weinige oogenblikken zijn wij hier terug, broeder!

(Machteld en Fisicyn af in de kamer van Philippine).

Vijfde tooneel.

WILLEM, THEOBALD.

Willem.

God weet, Theobald, in welken toestand ik haar hervinden zal, die sinds verscheidene jaren al mijne gedachten vervult. Zij is ziek - misschien ziek en bedroefd tot den dood. Toen ik de letteren mijner zuster ontving en las dat het leven van mijn leven, de ziel mijner ziel, met krankheid geslagen, mij nog eens wenschte te zien vóór mijne afreis naar het Heilige land, toen overmeesterde eene verwaande hoop mijn hart en ik vergat evenzeer hare hooge geboorte

als het verpanden mijner eigene onafhankelijkheid door eene heilige belofte.

Theobald.

Gij belooftet mij kalm te blijven, mijn vriend.

Wille m.

Kalm blijven! Kan ik dat? Is dat mogelijk, wanneer ik mijnen vorst en zijne kinderen in de macht hunner vijanden zie! Wanneer het land mijner vadersen zieltoogt onder de dwinglandij des vreemdelings en - erger nog - onder verraad en verloochening zijner eigene kinderen! Kan ik dat, Theobald! wanneer ik het wezen dat, naast de Godheid, de heerlijkste, de verhevenste plaats in mijn hart bekleedt, wanneer ik dat wezen, door de arglistigste, de boosaardigste aller vrouwen gehaat, van zijne vrijheid beroofd en tot den dood toe vervolgd en gepijnigd zie, zonder enkel te mogen of te kunnen toonen hoezeer ik in haar lijden deel, hoezeer ik haar bemin!

Theobald.

Bedaar, vriend, ik begrijp dat alles en ik deel in uw lijden; want ook ik bemin, en indien uwe zuster mij niet verstoot, zullen wij weldra broeders heeten

(handdruk).

Zesde tooneel.

DE VORIGEN, MACHTELD, DE FISICYN.

Fisicyn

(tot Machteld, beiden op den achtergrond).

Jonkvrouw, gij zult der kranke tien druppelen toedienen van het mengsel dat ik voor haar bereiden zal. De koortsachtige toestand, waarin zij verkeert, zal dan van lieverlede bedaren.

Machteld.

Is mijne goede meesteres in groot gevaar, meester?

Fisicyn.

Ik denk het niet, Jonkvrouw; - doch 's menschen leven en gezondheid zijn niet in onze handen; wij vermogen niets dan de lijders te verzorgen: aan God alleen de macht om ze te genezen. Jonkvrouw en heeren Ridder, God geve u gezondheid en lang leven.

(af langs de middendeur).

Zevende tooneel.

MACHTELD, WILLEM, THEOBALD.

Machteld.

Thans, dat wij alleen zijn broeder, moet ik u zeggen dat onze Jonkver krank, zeer krank is. Het was op haar uitdrukkelijk verzoek dat ik u schreef en smeekte hier te komen. Zij wenscht haren pleegbroeder nog eenmaal te zien, zegt zij, vooraleer zij sterve.

Willem.

Eer zij sterft? maar zij is dan doodelijk ziek, zuster!

Machteld.

Zij zegt en denkt het; doch ik geloof het niet, de fisicyn ook denkt het niet.

Willem.

Machteld, die fisicyn, die meester Abelinus, is een schurk, een handlanger en geheime spioen van Joanna van Navarre. Waak, o waak over die slang; wie weet of hij der Jonkver geen venijn toedient.

Theobald.

Wees voorzichtig, Willem; zelfs de muren eens kerkers zijn niet te betrouwen.

Machteld.

Dat ware ijselijk, broeder! en zoo boos acht ik de Koningin niet.

Willem.

Weet de Jonkver dat wij hier zijn?

Machteld.

Ja, ik meldde het haar zoo even.

Willem.

En wat zegde zij?

Machteld.

Niets, want de fisicyn naderde op dat oogenblik en de Jonkver deed mij een teeken tot zwijgen.

Theobald.

Jonkvrouw Machteld, ik ben door Mr. Borluut met eene boodschap voor Graaf Robrecht belast. Mag ik u verzoeken mij bij hem aan te melden?

Machteld.

Zeker, heer Ridder, gelief mij te volgen.

(Machteld en Theobald af langs de eerste deur rechts).

Achste tooneel.

WILLEM (alleen).

Zij weet dat ik hier ben en elk oogenblik kan zij vóór mij

verschijnen. Zij wil haren pleegbroeder nog eenmaal zien eer zij sterft, zegt zij

(in gepeins).

Haar pleegbroeder, niets meer dan haar pleegbroeder! Bedaar mijn geest, blijf kalm mijn hart! Terug, terug elke verwaande hoop, terug elke oneerbiedige gedachte, terug elk schuldig gepeins!

(Men hoort eenig gerucht in de kamer links).

Schep moed, mijn hart, de akelige stonde der treurige samenkomst nadert.

Negende tooneel.

PHILIPPINE, WILLEM.

Philippine heerlijk en prachtig uitgedoscht, komt uit hare kamer, geleund op den schouder eener ju/vrouw.

Philippine.

Jonkvrouw Goedele, ik dank u, ga nu heen; ik kan wel alleen voort

(Willem staat in eerbiedige houding tegenover haar in het midden van het tooneel; beiden beschouwen een oogenblik elkander - Poos - Philippine bedekt zich het gelaat met beide handen; daarna leunt zij met de rechterhand tegen den wand, terwijl zij de linker op de borst brengt als om de kloppingen van heur hart te bedwingen Zij doet wankelend eenige stappen voorwaarts en steekt eensklaps beide handen uit naar Willem).

Willem!

Willem.

Jonkver! Jonkver Philippine!

Philippine.

Willem mijn broeder! Willem mijn vriend! Het wordt mij zoo duister voor de oogen - alles schemert om mij heen, Willem - geleidt mij - geleidt mij - naar den zetel.

Willem.

Wil ik om hulp roepen, Jonkver?

Philippine.

Neen, het zal wel overgaan.... De bedwelming, de vreugde u te zien.

(Zet zich in den zetel, Willem knielt nevens haar)

Zie, zoo gevoel ik mij wel, ja, beter dan ooit

(Willem brengt hare hand aan zijne lippen).

Willem, ik ga sterven: slechts weinige dagen heb ik nog te leven; maar ik wilde de eeuwigheid niet ingaan zonder u nog eenmaal te zien, - zonder u een geheim te vertrouwen, dat mijn hart bezwaart. - Ik weet dat gij mij bemint, Willem.

Willem.

Of ik u bemin! meer dan mijn leven, meer dan mijne zaligheid!

Philippine.

Laster niet, Willem. Onze liefde is reeds zondig genoeg; gij zijt immers een geestelijk ridder, dien eene vrouw niet meer beminnen mag. Laster niet, Willem en luister: Ik ook beminde u - ik ook bemin u nog uit al de krachten mijner ziel. Maar God zal het ons beiden vergeven, want geene aardsche drift ontadelt die zuivere, reine liefde. En daarbij, Willem, ik ga sterven. Zult gij u mijner gedenken; zult gij in den roes der wereld de arme, doode Philippine niet vergeten, die jaren lang uwen naam als een gebed uitsprak? Zeg Willem, zal ik in uw hart blijven voortleven?

Willem!

Philippine, mijne zuster, mijne bruid, spreek zoo niet, want gij martelt mij tot den dood.

Philippine.

Willem! ik geloof u, want gij zijt goed en edelmoedig. Gij zult der doode Philippine niet ontrouw worden. Willem! in den hemel vieren, wij onze bruiloft ontgaan van alle wereldsche onvolmaaktheid, verlost van alle aardsche boosheid. - Willem, mijn vriend, Willem, mijn bruidegom!

(werpt zich aan den hals van Willem - Omhelzing).

Hoor, Willem, nog een woord, een haastig woord, want ik zal vroeger heengaan dan gij denkt. Uwe zuster, de goede en trouwe Machteld, was mij steeds eene vriendin, neen, eene liefhebbende zuster. Met haar sprak ik van u en zij ook vertrouwde mij haar geheim. Dat geheim moet ik verraden. Zij bemint uwen vriend Theobald en, het ware mij een troost, zoo ik met de gedachte mocht heengaan dat zij de bruid worde van den beminde harer ziel

Willem.

Weest getroost, Philippine; Theobald is met mij gekomen om de hand van Machteld te vragen.

Philippine.

Zoo is het goed en dat maakt mij onuitsprekelijk gelukkig. En nu, Willem, wij moeten scheiden.

(Hem de beide handen nemende en hem strak in de oogen ziende)

Ga nu heen, mijn vriend: verbroken zij de laatste band, die mij aan het leven hecht. Ga heen, mijn bruidegom voor God! Vaarwel voor eeuwig! vaarwel, tot in het betere vaderland!

(Omhelzing - Willem vertrekt - aan de deur gekomen keert hij zich nogmaals om en de twee gelieven werpen zich in elkanders armen).

Willem.

Philippine, verlaat ik u, zonder eene enkele gift ter herinnering aan deze zoo gelukkige als treurige stonden?

(Philippine ontdoet zich van haren zijden sluier).

Philippine.

Neem, mijn ridder en gedenk u mijner.

(Willem neemt, op eene knie geknield den sluier aan dien hij met kussen overlaadt, en vertrekt haastig).

Negende tooneel.

Philippine

(alleen).

Het is volbracht en nu kan ik gerust den dood wachten. Hij zij welkom, de verlosser! de vertrooster! En toch is het leven zoet, wanneer men weet dat eene andere ziel, door de banden der eeuwige liefde, aan de uwe is vastgesnoerd. Toch is het zoet te leven om, nevens die zusterziel, de woestenijen des aardrijks door te trekken: nu opbeurend en troostend, dan getroost en opgebeurd; nu lijdend en strijdend, dan strijdend en zegevierend; onder de glanzende zonne van Gods reine liefde, zich met den geliefde te verheugen in alles wat rein en edel, wat schoon en prachtig, wat waar is en goed! En toch, het is volbracht. De stormwind woei over mijne jeugd, en ik sterf in mijne lente, weggemaaid vóór mijnen bloei

(Poos - Zij knielt op de bidbank voor het Christusbeeld).

Heere! Heere! ik aanbid uw besluit. Heere! ik verootmoedige mij vóór u; Heere wees der arme, zondige Philippine genadig.

(Zij staat langzaam op en komt op den voorgrond).

Rust en vrede zijn in mijne ziel gedrongen en gelaten verwacht ik nu het uiterste.

Tiende tooneel.

PHILIPPINE - GRAAF GWIJDE - ROBERT VAN BETHUNE - MACHTELD. De Graaf, zeer verouderd en verzwakt, komt binnen, geleund op den schouder van eenen kamerdienaer die aanstonds vertrekt.

G r a a f.

Philippine, mijn kind, hoe gevoelt gij u dezen morgen?

Philippine.

Vader, Broeder! beter, vader; beter, vee beter.

Graaf.

Goed, mijn kind. Schep moed; ik ook vind u beter. Uw oogslag getuigt van meerder kracht - uwe stem is helderder dan te voren, niet waar Robrecht?

Robrecht.

Ja, vader, ja, mijne zuster is beter.

(Ter zijde)

Ontnemen wij den onden man zijne begoocheling niet.

(Men hoort trompetten).

Graaf.

Daar komt onze vijandin.

Philippine

(ter zijde).

En thans heeft de begeestering uit: daar komt de koude wezenlijkheid.

Elfde tooneel.

DE VORIGEN, DE KONINGIN met gevolg, voorgestaan door den GOUVERNEUR.

Gouverneur.

Hare genadige Hoogheid, Mevrouw de Koningin!

(Allen groeten, uitgenomen Robrecht, die, met de armen over elkander, pal blijft staan op den voorgrond rechts).

Graaf.

Wees welkom, Mevrouw, in onze gevangenis. Dat edelmoedigheid en genade er uwe stappen besturen, dat rechtvaardigheid en goedheid er uit uwen mond spreken.

Koningin.

Mijnheer van Dampierre, gij hebt de genade des Konings veracht en het behoort mij niet weder goed te maken, wat gij hardnekkig hebt bedorven. Ik kom enkel met een edelmoedig inzicht tot u om u eene tijding te brengen die ons verheugt, en wellicht mijn gemaal tot zachtere stemming ten uwen opzichte brengen zal; eene tijding die als voorbode eener goede en duurzame vrede kan beschouwd worden.

Robrecht van Bethune.

Gij spreekt van edelmoedigheid en van vrede, Mevrouw, en, het ons door Mijnheer de Valois verpande woord ontrouw, houdt uw gemaal ons gevangen en ons graafschap in beslag. En gij spreekt van edelmoedigheid en vrede! De Graaf van Vlaanderen kan van in zijn land, te midden zijner onderdanen, met Koning

Philips over vrede onderhandelen: in den kerker blijft hij een slachtoffer, en met het mes op de keel kan hij geene voorwaarden bespreken.

Koningin.

Ook spreken wij van geene vredesvoorwaarden, Mijnheer van Bethune; wij ontvingen daartoe van den Koning geenen last. Wij komen u enkel melden dat onze dochter Isabelle aan den prins van Wales is verloofd; dat dus een bondgenootschap tusschen Engeland en Vlaanderen onmogelijk wordt en bij gevolg de grootste oorzaak van oneenigheid tusschen ons en het graafschap Vlaanderen is weggeruimd.

Robrecht van Bethune.

En in uwe edelmoedigheid, Mevrouw, verhaast gij u om de zieke, verstootene bruid van den prins van Wales, die heugelijke mare te brengen? Zeer edelmoedig en groothartig, inderdaad, Mevrouw; en ten volle der Koningin van Frankrijk waardig!

Philippine.

Zwijg, bid ik u, Broeder! Joanna van Navarre, de verstootene bruid van den prins van Wales zegt u dank voor de goede tijding. Zij zegt u dank, omdat die tijding haar hart van een zwaar pak bevrijdt. Zij zegt u dank, omdat uwe woorden haar de vrijheid der ziele terug schenken. Uwe dochter zij gelukkig in en met de liefde van den prins van Wales, dit wensch ik uit gansch mijn hart; dit wensch ik in de volheid van het geluk, door uwe woorden aangebracht.

Koningin.

Die gevoelens, u door kinderlijke liefde ingegeven, zijn zooveel te prijzenswaardiger, Jonkver, daar zij in strijd moeten zijn met de wezenlijke gewaarwordingen der bruid, die zich haren bruidegom door eene bevoorrechte maagd ziet ontnemen.

Graaf.

Mevrouw, het ware Uwer Genade waardiger indien zij niet verder aandrong en den toestand mijner kranke dochter in aanmerking nam.

Philippine.

Neen, vader, neen. Gij kunt niet begrijpen wat troost het mij is te vernemen dat het Hof van Frankrijk er in slaagde, mij van eenen bruidegom te verlossen, dien ik nimmer beminde en dien ik thans om zijne ontrouw aan het gegevene woord veracht. Koninginne van Frankrijk, ik her-

haal het: uit den grond mijns harten gun ik aan uwe dochter de eer, die haar te beurt valt, en ik verheug mij in haar geluk zooveel als in de bevrijding mijner eigene ziel!

Robrecht van Bethune.

Genoeg, Philippine, martel u zelve niet langer.

Koningin.

Jonkver, Mijnheer van Bethune heeft gelijk; het past zoo min der verloochende bruid als der gevangene dochter eens trouwloozen vassaals de Koningin van Frankrijk te tarten.

Philippine.

Dat doe ik ook niet, Mevrouw! Overmoed, noch gekwetste eigenliefde liggen in mijne woorden. Mevrouw, luister, bid ik u, naar mijne laatste woorden, want mijne dagen, ja, mijne uren zijn geteld. Ik ga heen, Mevrouw, naar betere oorden.

Graaf.

Mijn kind! wat zegt gij? gij zult, gij moogt immers nog niet sterven. Gij kunt toch uwen tachtigjarigen vader niet alleen laten met zijn verdriet. Philippine herroep dat woord.

(Philippine wankelt en valt in de armen van Machteld).

Robrecht van Bethune.

Zuster! Liefste zuster!

Philippine

(eensklaps rechtspringend).

Hoor, Koninginne van Frankrijk! Het oogenblik is kostbaar en kostbaar voor ons beiden zijn de woorden, die ik spreken wil. Joanna van Navarre, als eene onweerswolke zijt gij op mijne levensbaan verschenen. Een voor een hebt gij al de krachten mijner ziel gedood, al de levensbronnen mijns harten afgesneden. Door uwe eerezucht geleid, aarzeldet gij niet mij, arme, ondervindinglooze maagd, tot speelbal uwer heerszucht te misbruiken. Uit haat tegen mijn vaderland, liet gij mij in uwe kerkers verkwijnen. En dat bestondt gij, gij alleen: want de Koning, die zijne doopdochter beminde, de Koning had zich jegens mij niet zoo wreed getoond, ware zijne gramschap niet steeds aangehitst door uwen onverbiddelijken haat. Gij, Joanna, gij, Koninginne van Frankrijk, hebt mijn leven verbitterd en mij vóór mijnen tijd, aan het graf ten prooi geworpen.

Koningin.

O dat is te veel!

Philippine.

Veel, ja! maar toch niet genoeg: want

hetgeen gij nimmer vermocht en wat u nooit zal gelukken, is het dooden der vrije vlaamsche ziele, die in dit plechtig oogenblik aan mijn verzwakt lichaam kracht schenkt om u, onverschrokken, uwe misdaad te verwijten. En die ziele, de ziele mijns volks, roept u toe: Joanna van Navarre! uw slachtoffer schenkt u vergiffenis, want dat slachtoffer is thans machtiger dan gij.

Koningin.

Zulke taal eischt wrake!

Philippine

(met steeds toenemende begeesting).

Wrake! de wrake behoort Gode alleen en die zal niet falen!

(als met waanzin gestagen).

Hoort gij die kreten? - hoort gij die slagen? - Ziet gij die vonken vuurs, spattend uit het staal der krijgers? - hoort gij die hamerslagen, stalen ridderhelmen klovend? Ziet gij hem daar, ziet gij hem, den ridder met helderblauwe blikken en open gelaat? - Hoort gij het hoefgetrappel van zijn ros?

Graaf.

God, mijne arme dochter wordt zinneloos!

(Gaat wankelend tot aan de bidbank en valt er geknield met het hoofd in beide handen verborgen).

Philippine.

Ziet den vederbos, die zijnen helm versiert. - Als een rukwind ruimt mijn bruidegom zich baan tusschen de fransche ridders. - Den tweekoppigen adelaar gelijk, dien hij in zijn schild voert, zweeft hij, de hooggebouwde, verre boven de dwergen, die het bestonden hem weerstand te bieden. - Zijn zwaard slingert en bliksemt door de lucht en, als waren zij korenaren, maait hij zijne vijanden voor zijne voeten weg. - Vooruit! zoon van Vlaanderen! vooruit mijn vriend! vooruit mijn bruidegom, vooruit mijn echtgenoot! vooruit! -

(met afnemende stem)

vooruit! vooruit.... en altijd.... voor.... uit!

(Zij legt de beide handen op het hart en valt in de armen van Machteld, die haar steeds weenend en met innige deelneming heeft nageoogd). (Gwijde en Robrecht schieten toe).

Graaf.

Heere! Heere! wees mijn arm kind genadig!

Machteld

(geknield met het lijk in de armen).

Dood! Dood! verloren voor eeuwig!

(Gwijde knielt naast het lijk, en rust met het hoofd weenend op de rechterhand zijner dochter).

Robrecht van Bethune.
Koninginne van Frankrijk!

zie daar uw werk! Verheug u in de vrucht uwer boosheid, maar vergeet de laatste woorden van uw slachtoffer niet: Grode alleen behoort de wrake, en die wrake zal niet falen!

(Knielt naast het lijk zijner zuster en kust hare hand. De Koningin aanschouwt alles met onverschilligheid en trots en vertrekt met opgehevenen hoofde tusschen de reien der hovelingen, die diep buigend groeten).

DE GORDIJN VALT.

Personen in de twee laatste tafereelen.

GWIJDE VAN NAMEN, zoon van Graaf Gwijde van Dampierre, opperbevelhebber van het vlaamsche leger.

WILLEM VAN GULICK } Bevelhebbers.

JAN VAN RENESSE } Bevelhebbers.

JAN BORLUUT, Bevelhebber der Gentenaars.

SALOMON VAN SEVECOTE.

PIETER DE CONINC, deken der Brugsche wevers.

JAN BREYDEL, deken der Brugsche beenhouwers.

AREND DRUBBEL, Baljuw van Deynze.

WILLEM VAN DONSE, tempelridder.

THEOBALD VAN CLEEF, zijn schoonbroeder.

SEGHER LONKE, standaarddrager van het gentsche leger.

JAN UTENRAME, een Gentenaar.

EEN HOOFDMAN DER WACHT.

CORTHALS, een schildwacht.

EEN MONNIK, de wichelaar van het eerste tafereel.

WILLEM VAN SAFTINGEN, monnik der abdij van Ter Doest.

DEMUINC, zelscutter van Brugge,

EEN BAZUINBLAZER.

Zelscutters. - Slingeraars. - Goedendagdragers. - Mannen gewapend met alle slag van wapens. Macecliers (beenhouwers van Brugge). - Volders en wevers van Brugge, enz. enz. - Standaarddragers enz. enz.

MACHTELD VAN DONSE, echtgenoot van Theobald van Cleef.

JACOB VAN DONSE, kanonnik.

DE GEESTELIJKHEID VAN KORTRIJK.

MONNIKEN der abdij van Groeninghe.

VROUWEN EN GRIJSAARDS, die de gekwetsten en de dooden komen opnemen.

ROBERT D'ARTOIS, opperbevelhebber van het fransche leger.

JAN VAN RANEEL, leliaard.

FRANSCHER RIDDERS EN VOETKNECHTEN.

De twee laatste tafereelen spelen op het Groeningher veld vóór Kortrijk, den 11^{den} Juli 1302.

aant.

Zevende tafereel.

(Het tooneel verbeeldt eene weide vóór Kortrijk. In het verschiet de stad. Links op het eerste plan een windmolen met trap. Bij het opgaan der gordijn hoort men in de verte wachtseinen, door het vlaamsche leger op bazuinen geblazen. Een bazuinblazer, met het wapen van Brugge op den doek zijner bazuin, staat in 't midden van het tooneel en antwoordt op de seinen. Gezelscutters van Brugge zitten op den molentrap of liggen er rond uitgestrekt. Een schildwacht met eenen Goedendag gewapend, staat links in het verdiep. De eerste morgenschemering breekt aan).

Eerste tooneel.

de schildwacht

(Corthals).

Wapen op! men nadert.

(De gezelscutters nemen hunne wapenen op, spannen hunne kruisbogen en gaan bij den schildwacht.

De Hoofdman der wacht.

Wat ziet gij, Corthals?

Corthals.

Daar achter die struiken, hoofdman, zijn vijf mannen verdwenen - vier er van schijnen mij vlaamsche zelscutters; de vijfde is een monnik, als ik goed heb gezien. - Daar zijn zij weder; zie, zij komen het pad op.

De Hoofdman.

Ja, het zijn zelscutters van Belle, die eenen gevangene opleiden.

Een zelscutter der wacht.

Een spioen misschien?

Corthals.

Wiedaar?

(Eenige zelscutters leggen aan met hunne kruisbogen - men antwoordt in de verte:

Vrienden.

De Hoofdman.

Het zijn Vlamingen.

(De zelscutters nemen hunne schichten weg en ontspannen hunne bogen).

Een zelscutter.

Het is waarlijk een monnik.

Tweede zelscutter.

Wat komt die broeder lollaert hier doen?

(Men hoort wederom de bazuinen blazen).

H o o f d m a n .

Ik hoor het sein der algemeene wapenopneming.

(De bazuinblazer herhaalt het sein in het midden van het tooneel).

H o o f d m a n .

Welnu, mannen, opgepast!

Tweede tooneel.

DE VORIGEN, vier zelscutters van Belle komen met den gevangen monnik op het tooneel.

E e n z e l s c u t t e r v a n B e l l e .

Wie is de hoofdman der wacht, aan wien wij dezen gevangene kunnen overleveren?

H o o f d m a n .

Ik ben de hoofdman, maar ik sta onder de bevelen van Ridder van Donse, den tempelheer.

D e z e l s c u t t e r .

Kan ik hem spreken?

H o o f d m a n

(tot eenen der Brugsche zelscutters).

Weet gij waar de Ridder is, De Muinc?

D e M u i n c .

Zoo even heb ik hem daar met zijne zuster en zijnen schoonbroeder gezien. De Ridder van Cleef is zijne vrouw naar de abdij van Groeninghe gaan leiden, maar de tempelheer is hier gebleven.

H o o f d m a n .

Tracht hem te vinden, De Muinc, en verzoek hem hier te komen.

(De Muinc af).

En waar hebt gij dien man gevonden?

D e z e l s c u t t e r .

Op een kwart mijle van hier vonden wij hem achter eenen struik, bezig met een monnikspij aan te trekken.

(De gevangene, die zich tusschen twee zelscutters bevindt, het oogenblik gunstig ziende, springt eensklaps bezijden den molen weg achter het schaarhout. De zelscutters van Belle achtervolgen hem).

H o o f d m a n .

Dat is wat schoons! - Zij nemen eenen gevangene en laten hem ontsnappen.

Derde tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM VAN GULICK, WILLEM VAN DONSE, DE MUINC.

Willem van Donse.

Welnu, hoofdman, wat begeert gij?

Hoofdman.

Heer Ridder, de zelscutters van Belle hadden eenen vreemden monnik aangehouden, die daar zoo even hunne handen ontsprongen is. Zij vervolgen hem tusschen het kreupelhout en zullen hem weldra hebben ingehaald. - Zie, daar zijn ze.

(De zelscutters terug met den monnik.)

Een der zelscutters van Belle.

Nu zult gij ons niet meer ontsnappen, kerel.

Willem van Gulick.

Wie is die man?

De zelscutter.

Heer, die man is een spioen. Wij vonden hem bezig met zich te vermommen; wij lieten hem begaan en weinige oogenblikken later bood hij zich bij de voorposten aan als een monnik der abdij van Groeninghe, die den ganschen nacht had gereisd om van Rijsel terug naar zijne abdij te komen.

Willem van Gulick.

Wie zijt gij en wat was uwe bedoeling toen gij u vermomdet?

De monnik

(Wichelaar van het eerste tafereel).

Heer, ik heb de waarheid gezegd - ik ben een monnik der abdij van Groeninghe, die in leeken kleederen uit Rijsel vertrok om tusschen het fransche leger ongemerkt te kunnen heengaan.

Willem van Gulick.

Zoo; is dat fransche leger sterk?

De monnik.

Ja, heer: ontelbaar als de korenaren zijn de speren, die er boven uitsteken. Nooit zag men ontzaglijker krijgsmacht, en de gansche adel der Kerstenheid schijnt daar vergaderd.

Willem van Gulick.

Dus, allen ruiters.

De Monnik.

Neen, heer, ongeveer vijftig duizend voetknechten en twee en dertig duizend ruiters, in tien benden verdeeld, legeren op den Mossenberg en maken zich bereid uw leger aan te vallen.

De Muinc*(ter zijde).*

En wij, wij zijn niet half zoo sterk!

Willem van Gulick.

Maar hoe zijt gij zoo wel ingelicht over de sterkte van het fransche leger? Eenen monnik vertrouwt men gewoonlijk zulke zaken niet. Zijt gij, bij geval, geen spioen van d'Artois?

De monnik.

Neen, heer, ik heb het u reeds gezegd, ik ben een onwaardig broeder der abdij van Groeninghe.

Willem van Donse.

Kerel, gij zijt een ellendige schurk. Te Brugge waart gij een onwaardig leerling van broeder Albrecht; te Gent een onwaardig bezoeker van het graf des Heilands; hier een onwaardig monnik der abdij van Groeninghe! Steeds waart gij een onwaardige, lage schurk, een verrader en bespieder!

Monnik*(ter zijde).*

Die ridder werd tot mijn ongeluk geboren.

Willem van Donse.

Mijnheer van Gulick, dien man vond ik steeds daar, waar landverraad op spel stond. Handlanger van Joanna van Navarre, verkochte ziel van Robert d'Artois, vond ik hem als fisicyn, zijne zorgen wijdend aan.... aan de dochter onzes Graven, en, God vergeve mij het kwade vermoeden, ik kan uit mijnen geest de gedachte niet bannen, dat hij der ongelukkige Philippine venijn heeft toegediend.

Monnik.

Welnu, ja, ik ben een vijand, ik ben een verrader en de handlanger van het fransche Hof in Vlaanderen, want ik bemin mijnen Koning en mijn vaderland. Ik wil zijne grootheid en zijne macht.

Willem van Donse.

Zeg liever, vuige ziel, dat gelden eerezucht u aanspoorden; want de grootheid uws vaderlands ligt niet in de onderwerping anderer volken, maar wel in de ontslaving uwer eigene landgenooten.

Willem van Gulick.

Genoeg daarvan; gij bekent dus een spioen te zijn?

De Monnik.

Ja, omdat ik het niet meer loochenen kan. Ik ben in uwe macht, doe met mij wat ge wilt, maar ik zal gewroken worden

(Men hoort bazuïngeklank in de verte)

en, hoort, mijne wrekers naderen! Van Dowy tot Rijsel toe, van

Rijsel tot hier, hebben zij den rooden haan over alle kerken, over alle daken gezonden; alles verbrand, wat zich op hunnen weg bevond. Man noch vrouw, kind noch ouderling, spaarden zij. De kloosters hebben zij vernietigd, de monniken vermoord, de kinderen doorstoken, de maagden onteerd; zij willen en zullen Vlaanderen tot eene woestijn maken en ik ben reeds gewroken vóór ik onder uwe slagen val!

De zelscutters.

Wrake! wrake!

Grwijde van Namen.

Neen, onder uwe pijlen is hij niet waard te vallen. Mannen, leidt hem weg: het strop alléén moet over hem recht doen.

(Vier zelscutters leiden den monnik weg - rechts).

Vierde tooneel.

DE VORIGEN, GWIJDE VAN NAMEN, JAN VAN RENESSE, SALOMON VAN SEVECOTE en andere oversten van het vlaamsche leger.

Gwijde van Namen.

Mijne heeren, wij gaven onzen Namenschen ruiters bevel zich achter de slagorde te houden, ten einde geene verwarring in onze gelederen te brengen. Onze broeders van Ypere legeren rond het kasteel en zullen elken uitval der fransche bezetting kloekmoedig beteugelen. Mijnheer van Sevecote, begeef u met eenige slingerwerpers en zelscutters tot tegen de Mosscherbeek, om de fransche ruiters met eenige keien en schichten te begroeten.

Salomon van Sevecote.

Slingeraars van Veurne en zelscutters van Duinkerke, Cassel en Belle, vooruit!

(Eene bende slingeraars en eene bende zelscutters, met Salomon van Sevecote aan hun hoofd trekken over het tooneel - rechts naar links).

Gwijde van Namen.

Mijne heeren van Gulick en van Renesse, gelieft uwe mannen zóó te schikken, dat geheel het leger dezen molen in het zicht hebbe. Wij begeeren de gansche schaar te overzien en den krijgers moed in te spreken.

(Willem van Gulick en Jan van Renesse vertrekken rechts).

Gwijde van Namen.

Ridder van Donse, wij dragen u het bevel op over de honderd man, die den standaard van Vlaanderen zullen omringen. Kiest gij zelf uwe medegezellen, uit de onverschrokkenste onzer benden.

Willem van Donse.

De standaard van Vlaanderen, heer, behoort het gansche vaderland. Ik zal mijne medegezellen kiezen onder Vlamingen aller steden.

Grwijde van Namen.

Behalve onder die van Gent. Zij alléén zijn hier niet tegenwoordig: zij alléén ontbreken in den strijd, dien wij met zoo ongelijke macht aan de ervvijanden van ons land willen leveren.

Een brugsche Maceclier

(haastig opkomend).

Mijnheer van Namen, mijn deken Breydel zendt mij tot uwe Hoogheid om u te berichten dat langs de baan van Deynze eene talrijke bende zich in de verte vertoont.

Gwijde van Namen.

Zijn het ruiters?

De Maceclier.

Neen, heer. Slechts twee of drie helmen zien wij in de zonne blinken en het overige vertoont zich als een zwart gevaarte, waarboven alle slag van wapenen uitsteekt.

Gwijde van Namen

(tot Willem van Donse).

Ridder, ga met den kapitein van Deynze en zijne mannen den weg verkennen en breng mij hier bericht.

(Willem van Donse af met den Maceclier.)

(Sedert J. van Renesse en Willem van Gulick vertrokken zijn, heeft men steeds benden zelscutters het tooneel van rechts naar links zien overtrekken).

Vijfde tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM VAN GULICK, JAN VAN RENESSE, PIETER DE CONINC, JAN BREYDEL en verdere oversten.

Benden zelscutters trekken met ontplooiden banieren nog steeds het tooneel over.

Gwijde van Namen.

Welnu, mijne heeren, zijn mijne bevelen uitgevoerd?

Jan van Renesse.

Ja, heer, de laatste bewegingen geschieden thans. Een man der voorwachten bracht mij zoo even bericht dat, te oordeelen naar het gerucht, aan gene zijde van den Mossenberg ontstaan, het fransche leger zijne slagorde inricht en er geen uur meer verlopen zal eer wij de fransche voorwachten in het zicht krijgen.

Grwijde van Namen.

En hoe is de geest onzer mannen?

Willem van Grulick.

Onze strijdmakkers zijn bereid te sterven voor het vaderland, heer; want zij schijnen weinig op den zege te rekenen. Akelige geruchten werden door fransche uitzendingen in ons leger verspreid. De macht des vijands is er gekend en wellicht overdreven.

Jan van Renesse.

Wij hebben hun moed ingesproken, heer. Zooals mijnheer van Gulick zegde, zijn allen bereid te sterven en hun leven duur te verkoopen, maar op den zege rekenen zij niet.

Grwijde van Namen.

Hebt gij hun gezegd dat alle voorteekenen zich ten gunste der Vlamingen verklaren?

Willem van Gulick.

Ja, heer, zij zelven konden het zien. Al de benden, hier vergaderd, ontmoetten gansche zwermen van St.-Martens-vogels en steeds verkoren die vogelen den rechten kant der benden. Ik zelf zegde onzen strijders dat ik den verleden nacht met mijnen astrologus de starren raadpleegde en de voorspelling ten onzen gunste uitviel.

Jan Breydel.

Alles goed en wel, heeren; maar ik beweert dat de bijlen mijner macecliers, meer dan de starren en de St.-Martens-vogels, over den zege zullen beslissen. Denkt gij ook zoo niet, deken De Coninc?

Pieter de Coninc.

Ik denk slechts aan de eeuwige schande voor Gent, dat de Gentenaars hier ontbreken.

(Op dit oogenblik trekt de laatste bende zelscutters het tooneel over en houdt stand links. De eerste gelederen der Goedendagdragers komen op het tooneel en houden stand rechts, derwijze dat het midden van het tooneel vrij blijft.)

Zesde tooneel.

*DE VORIGEN, WILLEM VAN DONSE, AREND DRUBBEL, later JAN BORLURT met een leger Gentenaars.
De kanonnik JAKOB VAN DONSE, geestelijken en monniken.*

Willem van Donse.

De verkenning is geschied, heer; - de naderende bende bestaat uit Gentenaars.

Arend Drubbel.

Ja, heer: ondanks de tegenkanting der verfranschte schepenen, verlieten zij gisteren avond hunne stad om deel te nemen aan den strijd voor vrijheid en vaderland.

Men hoort bazuingeklank en een luid gejuich achter de schermen.

Willem van Donse.

Daar zijn zij, heer!

Men hoort wederom luide kreten van: - Leve Gent! - Vlaenderen die Leeu! -

(Krijgsmuziek).

- De eerste gelederen der Gentenaars, met JAN BORLUUT aan het hoofd, komen ten tooneele en scharen zich op den achtergrond, onder herhaald geroep van: Vlaenderen die Leeu!

Jan Borluut.

Doorluchtige heer, hier zijn wij ook: weinig in getal, doch moedig en onverschrokken. Mijne vijfduizend mannen zijn gisteren de muren hunner stad overgeklommen en allen tot het uiterste bereid

(Tot zijne mannen)

. Nietwaar, mannen van Gent, 'Hou ende trou!' is onze leus en wij willen overwinnen of sterven.

De Gentenaars.

Sterven of overwinnen!

Het leger.

Heil! Heil! voor Gent!

Gwijde van Namen.

Weest welkom in ons midden, waardige zonen van Vlaenderen! Wij rekenen op uwen moed, wij rekenen op uwe kracht.

Het leger.

Vlaenderen die Leeu!

Gwijde van Namen.

En nu, mijne heeren, elk in zijn gelid. De zonne rijst hooger en hooger en belooft ons eenen heerlijken dag. Mijnheer Borluut - gij zult u met uwe mannen voegen aan den rechter vleugel. Mannen van Vlaanderen! wij zijn allen bereid ons bloed en ons leven te offeren ten beste voor 't Vaderland; maar vergeten wij niet dat alle zege van God komt. De geestelijkheid van Kortrijk nadert

om ons leger te zegenen. Verootmoedigen wij ons voor Hem, die de Heer is der heirscharen.

(Muziek).

De kanonnik Jacob van Donse, vergezeld van de geestelijkheid van Kortrijk en van de monniken der abdij van Groeninghe, komt op het tooneel. Zij zingen:

Deus noster refugium, et virtus; adjutor in tribulationibus, quae invenerunt nos nimis.

Propterea non timebimus dum turbabitur terra; et transferentur montes in cor maris.

Sonuerunt, et turbatae sunt aquae eorum; conturbati sunt montes in fortitudine ejus.

De kanonnik beklimt den molentrap, vergezeld van eenen priester met wijwateremmer en borstel.

Fluminis impetus laetificat civitatem Dei. Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.

De kanonnik.

Broeders! In den naam des Almachtigen Gods, de Heer der Koningen en der volkeren, de Heer der heirscharen, bezweer ik u, in dit plechtig oogenblik, allen bijzonderen haat en wrok te bannen uit uwe harten. Velen uwer zullen heden de ondergaande zonne niet meer beleven. Bereidt u dus allen om voor den Heer te verschijnen in gansch de zuiverheid van uw geweten. Ik zal de woorden der algemeene vergiffenis over uwe hoofden uitspreken

(De Vlamingen knielen).

De Geestelijkheid

(beneden den trap).

Deus in medio ejus; non commovebitur; adjuvabit eam Deus mane diluculo.

De kanonnik

(zijne handen naar het leger uitstreckende) (gesproken; niet gezongen).

Pro Patria morituros omnes, ego vos absolvo a peccatis vestris in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

De geestelijkheid

(beneden den trap, terwijl de kanonnik wijwater sproeit.)

Conturbatae sunt gentes, et inclinata sunt regna. Dedit vocem suam, mota est terra.

De kanonnik en de geestelijkheid vertrekken onder het zingen der volgende verzen, terwijl Gwijde van Namen den trap beklimt.

Dominus virtutum nobiscum; susceptor noster Deus Jacob.
 Venite, et videte opera Domini, quae posuit prodigia super terram.
 Auferens bella usque ad finem terrae. Arcum conteret et confringet arma;
 et scuta comburet igni.

(De zang versterft in de verte).

(De geknielden richten zich op).

G w i j d e v a n N a m e n

(op den trap).

Mannen van Vlaanderen! Lieve broeders en vrienden! denkt aan uwe vrouwen en kinderen. Weest vrome lieden en hebt goeden moed, opdat gij uw land in eere moget houden. De kracht van victoriën komt van God alleen en zij wordt gegeven aan die, welke recht hebben. Ziet dus noch het getal, noch de macht uwer vijanden. Dat elk spere tegen spere voege en pijnt altijd om de peerden te kwetsen, want de peerden falgierende, zoo zijn de lieden te wille en zij moeten vallen. En als zij gevallen zijn, dat men ze allen doodsla en niemand en vange, noch en ransoenere. En dat niemand en roove, noch pilgiere, noch vliede. Want zoo wie rooft of vliedt men zal hem zelve doodslaan. Dus, lieve broeders en vrienden, hebt allen goeden moed en strijdt onverschrokken onder den kreet van Vlaanderen die Leeu!

H e t l e g e r .

Vlaanderen die Leeu!

G w i j d e v a n N a m e n .

Heeren Oversten, schikt u in slagorde op eenigen afstand der Mosscherbeek en wacht den aanval beraden en kloekmoedig af.

Krijgsmuziek. Men ziet opvolgentlijk de verschillende benden met ontplooiden banieren het tooneel overtrekken. Omtrent het einde van den krijgsmarsch komt de standaard van Vlaanderen op het tooneel, de standaarddrager te paard omringd door eene wacht van alle wapenen onder bevel van Willem van Donse, insgelijks te paard.

G w i j d e v a n N a m e n

(op den trap).

Houdt stand!

In de verte hoort men het naderend gerucht van het fransche leger en de kreten Montjoie St. Denis.

C h o o r d e r V l a m i n g e n .

Gegroet! Gegroet! banier van onze vaderen,
 Gegroet, o Leeuw! gij zinnebeeld van kracht!
 Het vlaamsche bloed dat rondwoelt in onze aderen,

Wordt, heden nog, ten offer u gebracht.

Gedurende het choor komt Gwijde van den molentrap en stijgt op zijn strijdpvaard, door eenen zelscutter aangebracht.

Grwijde

(met zijn slagzwaard naar den kant van het fransche leger wijzende).

Daar, vrienden, daar zijn de wolven en de gieren vergaderd. Vlaanderens grond worde hun kerkhof!

Eenige schichten vliegen over het tooneel en geraken vast in de boomen.

Het leger.

Vlaenderen die Leeu!

Eenige boogschutters klimmen op den molentrap en schieten van daar naar het fransche leger.

Grwijde van Namen.

Voorwaarts, mannen! en dapper er op los!

Het leger.

Vlaenderen die Leeu!

Muziek. - Het leger rukt voorwaarts onder eene hagelbui schichten, waarvan eenigen doel treffen en verscheidene Vlamingen doen ter aarde storten.

Een valsche voorhang (rideau de manoeuvre valt).

Het orchest speelt eene symphonie:

'DE SLAG DER GULDEN SPOREN'

Achtste en laatste tafereel.

Het tooneel verbeeldt den Bloedmeersch op het einde van den slag. (Men volge zooveel mogelijk de schilderij van N. De Keyzer). Bij het opgaan van den valschen voorhang ligt het paard van Robert d' Artois dood te midden van het tooneel. Robert, omringd door een twintigtal andere ridders, insgelijks te voet, verdedigt zich hardnekkig tegen zijne aanvallers. Op den linkerkant van het tooneel strijdt Jan van Raneel met eenen ijzeren strijdmarteel tegen eenige Gentenaars. Verder op het tooneel ziet men groepen strijdenden, lijken van paarden, gekwetsten en gesneuvelden.

Eerste tooneel.

De Vlamingen.

Vlaenderen die Leeu!

De Franschen

(in de verte).

Montjoie St. Denis!

De Gentenaars

(die Jan van Raneel omringen).

Dood aan den bastaardvlaming! - Dood aan den leliaard!

Jan van Raneel.

Terug, vuig geboefte!

(Hij slaat twee Gentenaars ter neder, de anderen wijken).

Jan Utenrame

(die zich onder de aanvallers van Robert d'Artois bevindt).

O! de stem van den leliaard Raneel!

(Hij schiet eensklaps vooruit, gewapend met een ijzeren knots, die hij in de linkerhand houdt. Aan den rechterarm, waaraan de vuist ontbreekt, is een ijzeren haak, waarmede hij van Raneel vooruitrukt).

Dood, hebde geenens honger! Hier is 't beloofde verradersvleesch.

(Hij doet van Raneel, door eenen knotsslag op den helm, ter aarde storten.)

De Franschen

(in de verte).

Montjoie St. Denis!

De Vlamingen.

Vlaanderen die Leeu!

De Vlamingen, die in het midden van het tooneel tegen Robrecht en de ridders strijden, krijgen het te kwaad, daar eene bende fransche voetknechten ter hulpe van den bevelhebber is gekomen onder het geroep van Montjoie St. Denis. De Vlamingen, meest allen goedendagdragers, wijken achter uit. Eensklaps komt eene bende Brugsche macecliers en wevers, onder het geleide van

Jan Breydel en P. de Coninc rechts op het tooneel gesprongen.

Jan Breydel en P. de Coninc.

Hel en duivel! Vooruit, macecliers! - Voorwaarts, volders en wevers!

De macecliers vallen den vijand met zulk geweld aan, dat op weinige oogenblikken het meerendeel der ridders verslagen ligt en de voetknechten de vlucht nemen. Robert d' Artois heeft op den arm eenen bijslag bekomen, die hem het zwaard uit de hand deed vallen.

Robert d' Artois.

Is er onder u geen edelman, wien ik mij kan opgeven?

Willem van Saftingen

(een monnik der abdij van Ter Doest die met de macecliers van Brugge is opgekomen, eene zware knots zwaaiende).

Alle Vlamingen zijn edellieden, maar zij zijn zonder genade!

(Hij verbrijzelt met eenen knotsslag den helm van Robert, die ter aarde stort).

Wat walsch is, valsch is!

Jan Breydel.

Vooruit macecliers!

De macecliers met ontblootte armen springen over paarden- en menschenlijken heen met zulke woeste kracht, dat al de ridders en de voetknechten die zich nog op het tooneel bevinden, de vlucht nemen. De macecliers verdwijnen links - andere vlaamsche benden komen steeds rechts het tooneel op.

Een luide kreet van 'Vlaenderen die Leeu!' stijgt op in de verte links. Nieuwe benden Vlamingen komen steeds op het tooneel rechts en verdwijnen links.

Tweede tooneel.

GWIJDE VAN NAMEN verschijnt eensklaps te paard op den achtergrond.

Grwijde van Namen

(op den voorgrond komende).

Zege mijne vrienden! God streed met ons, het fransche leger is op de vlucht en het vaderland vrij.

De opkomende benden houden stand onder het geroep van 'Vlaenderen die Leeu!'

Jan Borluut

(links opkomend te paard).

Mijnheer van

Namen, mijne mannen hebben het fransche kamp overrompeld en buit gemaakt. Tusschen deze plaats en Kortrijk is geen levend franschman meer te zien.

Jan van Renesse

(uit den achtergrond links opkomend).

Heer, de fransche benden van Jacob van Chatillon zijn teenemaal door de mijnen verslagen. Hij zelf ligt tusschen de gesneuvelden.

Grwijde van Namen.

Mijne heeren! Vaderlandsliefde en heldenmoed hebben vandaag wonderen verricht en de St. Benedictusdag van den jare 1302 is in waarheid voor Vlaanderen een dag van zegening geweest.

Men ziet thans monniken, vrouwen en grijsaards over het slagveld komen; zij nemen de dooden en gekwetsten weg.

Derde tooneel.

GWIJDE VAN NAMEN, JAN BORLUUT en JAN VAN RENESSE stijgen van hunne paarden, die door goedendagdragers weggeleid worden. - Links van het tooneel komen nu twee mannen, die op eene draagbaar van goedendags, den doodelijk gewonden WILLEM VAN DONSE brengen. Een schicht steekt hem in de borst dwars door den witten zijden sluier; dien hij van PHILIPPINE ontving (Zesde Tafereel). THEOBALD VAN CLEEF gaat naast de draagbaar en houdt de hand zijns schoonbroeders in de zijne. WILLEM VAN GULICK treedt langs den anderen kant der baar.

Gwijde van Namen.

Plaats, mijne heeren, en eerbied voor den ridder, aan wiens onversaagdheid en heldenmoed wij grootendeels den zege danken.

Willem van Gulick.

Ja, genadige heer, dat is wel zoo! en slechts weinige oogenblikken vóór een vijandig staal hem - ik vrees het - doodelijk trof, veroverde de koene strijder nog dezen standaard van Navarre.

Willem van Donse

(zich half oprichtende).

Genadige heeren, ik beoogde alleen mijn plicht en sterf gelukkig; want

mijn bloed stroomt niet nutteloos voor de vrijheid van mijn vaderland.

Theobald.

Vermoei u zoo niet, broeder.

Men draagt den gekwetsten Willem tot onder eene linde, die zich op het voorplan rechts bevindt en plaatst hem daar op eene verhevenheid van den grond.

Vierde tooneel.

MACHTELD komt schielijk op het tooneel.

Machteld

(zich in de armen werpende van Theobald zonder Willem te zien).

Theobald! mijn vriend! mijn echtgenoot! gij zijt mij behouden!

Theobald.

Ja, liefste; maar Willem is gewond.

Machteld.

Willem!

(zich op de knieën voor haren broeder werpende en zijne hand nemende)

. Broeder! beste broeder! zeg mij, o zeg mij dat uwe wonde niet gevaarlijk is.

Willem van Donse.

Ik denk het niet, zuster; maar God alleen weet wat er van is.

Machteld

(hem omhelzende).

Arme broeder, hopen wij het beste.

Willem van Donse.

Het beste, zuster, is te sterven.

(halftuid)

Philippine wacht mij daar boven.

Vijfde tooneel.

Op dit oogenblik komen eene menigte vlaamsche strijders terug op het tooneel. Aan hun hoofd bevindt zich P. DE CONINC met den standaard van Vlaanderen tusschen JAN BREYDEL, die den standaard van Brugge draagt en SEGHER LONKE met den standaard van Gent; achter hen een aantal banierdragers van andere steden.

Pieter de Coninc.

Broeders! Vlamingen! God heeft in ons zijne macht geopenbaard en wij, het vuige vlaamsche geboefte, zoals onze vijanden ons noemden, wij toonden

dezen dag wat wonderen, heldenmoed en vaderlandsliefde vermogen.

(Den standaard in de hoogte heffende).

Hoog in de lucht, baniere van mijn vaderland! Onder uwe vouwen, onder uwe klauwen, fiere zwarte vlaamsche leeuw, gaven wij bloed en leven prijs voor de vrijheid van het vaderland! Hoog in de lucht, zinnebeeld van trouw, kracht en liefde!

Willem van Donse.

Zuster, broeder, helpt mij, ik wil nog eenmaal den standaard van Vlaanderen begroeten, zegevierend opgeheven boven de lijken zijner vijanden.

Het leger

(terwijl P. de Coninc den standaard omhoogsteekt).

Vlaenderen die Leeu!

Theobald

(die met Machteld Willem half opgericht heeft).

Vermoei u niet, Willem.

Machteld.

Broeder, goede broeder, stel u niet in gevaar; laat u liever ter abdij dragen, daar zal men u verzorgen.

P. de Coninc.

Hoog in de lucht! gij ook banieren van Gent en Brugge, banieren van al onze goede vlaamsche steden!

De banierdrager van Gent Segher Lonke en Jan Breydel, die de banier van Brugge houdt, steken met de eene hand de banieren omhoog en reiken elkander de andere.

Jan Breydel en Segher Lonke

(te zamen).

Heil Gent! - Heil Brugge!

Het leger.

Heil het vaderland! Vlaenderen die Leeu!

Willem van Donse

(met gebroken stem).

Vlaenderen - die Leeu! -

(Hij bezwijmt).

Machteld.

Hemel, bloed aan zijne lippen!

(Zij veegt met eenen doek het bloed van zijne lippen en het zweet van zijn voorhoofd.

Eerste Choor.

De Leeuwenvaan omhoog!

Wij zijn vrij,

Gewroken!

We sloegen thans den goeden slag!

Slavernij

Gebroken!

De lelievaan

In 't slijk voor onzen goedendag!

Hoor de soldenieren
 Huilen, tieren!
 Hunne banieren
 Verscheurd, vertrap!
 Ze wijken,
 Bezwijken
 Onder onze pijlen!
 Onze bijlen
 Zijn op
 Hunnen kop
 Bot gekapt!

Ha! ze liggen daar, de trotschen
 Ha! ze voelden onze knodsen!
 Hoe ze botsten op de helmen
 Der ed'le schelmen!
 IJzeren rossen
 Verzonken,
 Verdronken
 In 't bloed!
 Ridders, als ossen
 Geslacht!
 Versmacht
 In hun bloed!
 Waar is hunne kracht?
 Hun moed?

Refrain.

De Leeuwenvaan enz.

Achter het eerste choor, *A p o t h e o s e* .

Philippine van Vlaanderen, zooals zij gekleed was in het zesde tafereel, verschijnt, met stralen omgeven, in de wolken. In de eene hand houdt zij den standaard van Vlaanderen, in de andere een zwaard, dat zij vooruitsteekt. Aan hare voeten rust een leeuw op verbroken ketenen. Onder de wolken, waarop de verschijning staat, vliegt eene Faam met trompet; op het doek der trompet staat in vurige letteren 1302.

(WILLEM, die alleen de verschijning ziet, richt zich half op en steekt beide armen uit naar Philippine.)

Willem van Donse.

Mijne taak is volbracht. Zij wenkt mij, mijne bruid! Zij wenkt mij, de Maagd van Vlaanderen! Philippine! Philippine! ik kom... ik kom.

(Hij rukt met geweld den schicht uit zijne borst en valt dood neder aan den voet van den lindeboom.

Machteld

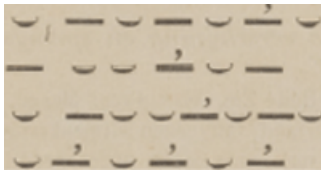
(zich op het lijk werpend).

Dood! dood! mijn arme broeder!

(Theobald richt Machteld op, die zich weenend aan zijnen hals werpt, terwijl de omstanders naderen.

Tweede choor.

(Metrum van 'Och ligs du hier verslaghen' van het tweede tafereel - als herinnering).

THEOBALD, MACHTELD, GWIJDE VAN NAMEN, WILLEM VAN GULICK heffen aan en herhalen met het choor:

repetit. { Ach, moest gij heden sneven
repetit. { Edele vriend en held!
repetit. { Nu Vlaanderen gaat herleven
repetit. { Gansch vrij van vreemd geweld!

Tutti.

DE CONINC, BREYDEL, BORLUUT.
Ach, velen moesten sneven
Hier op het oorlogsveld!
Maar Vlaanderen zal herleven
Gansch vrij van vreemd geweld!

VROUWEN.

Vol liefde en angstig beven
Waren wij rond op 't veld.
Beminden, gij moest hier sneven
Maar stiervet toch als held!

MONNIKEN.

O Heere! wil hun geven
't Loon van den Christenheid!
Hen wacht een ander leven,
Waar boei noch dwang meer knelt.

KRIJGERS.

Gij hebt voor ons gegeven,
 Moedig en kloek als held,
 Uw bloed, uw kostbaar leven
 En 't land in eer hersteld.

ALLEN.

Wij willen nederknielen
 En bidden voor de zielen
 Van allen die hier vielen;
 Wij smeeken om erbermen
 Met opgeheven ermen
 O Heere! hoor ons kermen!
 Erbermen! Erbermen!

(Zij bemerken de verschijning en springen recht).

O Heil! Zie, Vlaand'rens Maagd,
 Omringd van eenen stralenkrans,
 Is voor onze oogen opgedaagd!
 Hoe blinkt het wapen dat ze draagt
 In hemelglans!
 Vlaenderen die Leeu!
 O Gij edele schoone, wees gegroet!
 O aanbedene vrouwe, wees gegroet!
 O Gij heilige schutsgeest, wees gegroet!

Voor u het zwaard omhooggestoken!
 Terwijl de borst van vreugde zwelt.
 Voor u den duren eed gesproken,
 Die uit den boezem ons ontwelt.
 Zoo lang de Schelde en Leie
 Doorkronkl'en Vlaand'rens weie,
 Zoo lang het zonnelicht
 Op ons zijn' stralen richt,
 Zoo lang een menschenhand
 Zich roert in Vlaanderland;
 - Bij onzer ouderen grafgesteente,
 - Bij onzer heiligen gebeente -
 Zoo lang onze adem gaat,
 Zoo lang één harte slaat,
 Zult gij vrij zijn! groot!
 Zoo niet: den dood!

Weergalmen moet van eeuw tot eeuw
De helle wapenschreeuw:
Vlaenderen die Leeu!
Wat walsch is
Valsch is,
En slaat al dood!
Wat recht is
Hecht is
En waarlijk groot!

Vlaenderen die Leeu!

DE GORDIJN VALT.

Aanteekeningen.

Gwijde van Dampierre, zoon van Willem, tweeden echtgenoot der gravin Margaretha, werd in 1278 door zijne moeder plechtig in bezit van het graafschap gesteld.

Gedurende twintig jaren, zegt Baron Kervyn de Lettenhove, in zijne Geschiedenis van Vlaanderen, was zijn Hof het schitterendste van Europa.

De kunst en de poezy werden door hem prachtig onderhouden en veradeld.

‘Li jongleour deveront bien plourer
Quant il morra, car moult porront aler
Ainz que tel pere puissent mais recouvrer:
Or le nous vueille Diex longuement sauver!’

schreef van hem Adenez le Roi, een menestreele van Hendrik de III^{de}, hertog van Brabant, die na den dood van dezen vorst, het Hof van Brabant voor dat van Vlaanderen verliet, misschien wel omdat Jan de Eerste de Fransche literatuur op minderen prijs stelde dan de Vlaamsche.’

Adam de la Halle of Maistre Adan, le Bochu d'Arras, wiens werken onlangs door den Heer E. De Coussemaeker van Rijsel werden uitgegeven en dien de geleerde voorzitter van het Comité flamand de France een ‘*trouvère complet, le trouvère type*’ noemt, vergezelde Gwijde op zijnen kruistocht naar Afrika, en Jacques Bretex, een ander walsch poëet, verklaart dat

‘En trèstoute la roiauté
De France et puis d' Alemaigne
N'en cognois uns qui si bien waigne
En trèstous bons ensaïgnemens,
Comme fait li sires des Flamains,
Li cuens de Flandres,.....’

Dat die lofspraak uitsluitelijk uit de pen van walsche poëten vloeide, schijnt te bewijzen dat de landtaal van Vlaanderen den vorst weinig aan het hart lag.

Van Maerlant, die in hetzelfde tijdstip op kleinen afstand van het Vlaamsche Hof leefde, en zoo driftig uitvoer tegen die

‘Scone walsche, valsche poëten
Die meer rimen dan si weten’

en tegen die

‘Walsche boeke
Die werdich syn grotere vloeke,’

Van Maerlant, die, in de taal van het volk, voor het volk dichtte, droeg zijn voornaamste werk: ‘De Spiegel historiael’ aan Graaf Floris de V^{de} van Holland op, wel zorg dragende in de ‘prologhe’ aan te stippen, dat hij het werk op het aandringen van dezen vreemden vorst, een schoonzoon van Gwijde, had ondernomen:

‘Grave Florens, coninc Willems sone,
Ontfaet dit werc! ghi waert denghone,
Die mi dit dede anevaen.’

Een vorst van franschen oorsprong, opvoeding en zeden, gevoed met de overleveringen van het leenrecht, bleef Graaf Gwijde dus om zoo te zeggen gansch vreemd aan de zedelijke en verstandelijke ontwikkeling zijner onderzaten.

Onder stoffelijk oogpunt was hij beter beraden; door de bescherming van koophandel en nijverheid stegen onder zijne regeering de bloei en de rijkdom van Vlaanderen tot den hoogsten trap. Die bloei en die rijkdom waren, wel is waar, ten grooteren deele het gevolg der staatkundige en maatschappelijke inrichtingen van Vlaanderen; maar Gwijde liet geene gelegenheid voorbijgaan om handel en nijverheid, die bronnen der stoffelijke welvaart, te bevoordeelen. Men was er den Grave dankbaar voor, alhoewel een zeker gevoel van mistrouwen tusschen den Landheer en het volk bleef bestaan. Dit wederkeerig mistrouwen werd door Philips den Schoone te baat genomen om de klove tusschen den Graaf en de fiere vrije vlaamsche gemeenten nog te verbreeden.

Hij gelukte er in het meerendeel der steden van den Graaf af te trekken, en ware er zeker in geslaagd gansch Vlaanderen rechtstreeks aan de fransche Kroon te verbinden, indien niet, in het

dreigendst van het gevaar, de nationale vlaamsche volksgeest, opgewekt door de Brugsche volkshelden Breydel en de Coninc, op de fransche ridderschap te Kortrijk den slag der Gulden Sporen had gewonnen.

Opmerkenswaardig is het dat in de lange worsteling tusschen Philips en den Graaf, het volk slechts dan tusschenkomt, wanneer de vrijheid van het land in onmiddellijk gevaar verkeert.

Noch de persoonlijke beproevingen des Graven, noch zijne lange inhechtenishouding, schijnen eenen diepen indruk hebben teweeggebracht.

Ook toen de gansche vlaamsche volksmacht, te Kortrijk vergaderd, den ontzaggelijken vijand verwachtte, spreekt Gwijde van Namen noch van de rampspoeden van het vorstelijk Huis, noch van de gevangenneming, noch van de miskende rechten des Landheers:

‘Lieve Broeders ende vrienden!’ zegt hij, ‘peynst om uwe wyfs en om uwe kinderen en syt vrome lieden, en maect goeden moet en vecht, so dat ghi u lant met eere houden meucht!’

Voorwaar een sprekend bewijs dat die samengevloede menigte, daar minder voor de rechten van het vorstelijk Huis, dan voor eigen rekening, dat is, voor de vrijheid en voor de onafhankelijkheid van het Vaderland, bloed en leven veil had.

Niet dan met treurnis erkent men overigens in de lange rei rampspoeden, welke Vlaanderen in de middeneeuwen teisterden, dat zij vooral voortsproten uit het gemis aan nationalen volksgeest, dat het meerendeel der Graven van Vlaanderen kenmerkte.

Onder de vlaamsche landvorsten wisten weinigen zich met de taal, de zeden en de geaardheid des volks te vereenzelvigen en alleen de namen van die Landheeren, welke uitzondering aan dien regel maakten, bleven in het hart en in het geheugen van het vlaamsche volk voortleven, te zamen met het aandenken der volkshelden, die in zoo groote menigte, en bijna altijd ondanks hunne vorsten, zich voor het vaderland, en alléén voor het vaderland opofferden.

Graaf Gwijde stierf te Compiègne, den 7 Maart 1304 (o.s.)

[Eerste tafereel]

Bladz. 4 en 5. Sant-Santinne. - Heilige. Dit woord, ofschoon eenigszins van zijne vroegere beteekenis afgeweken, leeft nog heden in Vlaanderen voort. De beeldekens van Heiligen, die men als belooning

aan de kinderen geeft, worden er nog Zantjes genoemd. Zelfs de wereldsche prenten dragen er in de kinderwereld ook nog dien naam.

Bladz. 8. Alles is in de war en dat zoowel onder de clerezie als onder de leeken.

‘Binnen de zelve jaerschare begonsten hem de Jacopine broeders ende Freesmineuren eerst vooral tonderwindene metter officie van de pasteurs ofte prochiepapen, alzo wel int hooren van der biechte als andersins, zonder meer eenich consent daertoe te verzouckene van de ghuene diet principalick ende originalick anneghinck ende toebehoorde, in zulcker wys dat zy onderlinghe, ter cause van dien, gheel dwers met elcanderen in de zaken wierden liggende, kyvende, cabbelende dagkelicx zeer injurieuselick en schandaleuselick.’

(Cronycke van den lande ende graefsepe van Vlaenderen gemaect door Jor. Nicolaes Despars; II Deel, ad annum 1284.)

Cabbelende. - Smaadwoorden uitbrakende.

Ribauden. - fr. Ribauds.

Respeelen. - Boeven.

De vrede van Melun.

Deze vrede, in 1225 getroffen, verbood, onder anderen, nieuwe versterkingen in Vlaenderen dezerzijds der Schelde aan te leggen.

‘Item ende bet voorts, zo en zullen die van Vlaenderen niet vermueghen eenige nieuwe steden, sloten ofte forteressen te maken an dees syde der Schelde noch insgelicx ooc te repareren ofte te versteckene dan by toctroy vander Croone.’

(Despars, ad annum 1225).

Bladz. 10. De oorkonde in het begin van het vijfde tooneel is niet echt, maar vervaardigd volgens andere oorkonden van hetzelfde tijdstip.

Het woord ‘meisenieden’ geeft Oudemans, in zijne ‘Bijdrage tot een middel- en oudnederlandsch woordenboek’ op, met de verklaring: Gezin, Huisgenooten, Gevolg, Huis- en Hofhouding.

De namen der koopwaren gedurende het zesde en de volgende tooneelen in den mond der kooplieden gelegd, zijn letterlijk afgeschreven uit documenten van het begin der XIVe eeuw.

Voor lezers, minder met de taal der middeneeuwen vertrouwd, dienen de volgende ophelderingen.

Polane. - Polen.

Ludike. - Luik.

Lakemuse van Oversee. - Lakmoes van Overzee.

Lakmoes werd dikwijls verward met het ultramarijn, overzeekleur, hemelsblauw, bergblauw van den lazursteen. Hier beteekent de roep dus

dit laatste, het bekende 'Bleu d'outremer', uit Persie, China en Groot-Bokhara, aangebracht.

Taprobane. - Ceylon.

Meerseman. - Meerselier, Koopman.

Knijven. - Messen; engelsch Knife, verwant met het fransche canif. Carwi. Witte Comein. - Karwei, bloemschermdragende plant. De wortel en de vruchtjes zijn aromatisch en maagsterkend; zij werden in Vlaanderen aangebracht uit Castilje, Leon, Marocco, Syrië, Cilicie en Griekenland.

Grauwwercx. - Onbereide huiden. Mantels van ongelooide huiden werden ook grauwwerk genoemd.

Sconewercx. - Als tegenstelling van Grauwwerk, bereide of gelooide huiden.

Swartwercx. - Martervellen; werden vooral uit Schotland en Bulgarye aangebracht.

Cuelengarens. - Garens van Keulen.

Canevaets. - Grof lijnwaad waaruit tenten en paviljoenen werden gemaakt; werd ook gebruikt voor het inpakken van koopwaren.

Lynins lakens. - Lijnwaad; fijne linnen stoffen; tafellinnen.

Cottoen garen. - Gesponnen Katoen.

Cottoen wullens. - Ongesponnen, ruw Katoen.

Mabutsche lakene. - Laken van Mabuse (Maubeuge).

Corden ende taeckles. - Koorden en Touwen.

Cardemonie. - Paradijszaad, Paradijskoorn.

Galigane. - Galgant, eene geneesplant, waarvan de aromatische wortel een voortreffelijk middel ter spijsvertering is.

Spaenscher groens ende Regale. - Spaenscher groens. - Arsenikzuur zout. Regale - rood zwavelarsenik; het woord 'Ragaal' wordt thans nog in Vlaanderen gebruikt om vergift in 't algemeen, alsook om elken bijzonder bitteren smaak aan te duiden.

Bladz. 13. 'In slaap gewiegd door het negenendertigviraat, dat meer fransch- dan vaderlandsgezind is.'

Het negenendertigmanschap 'dat es een collegie van XXXIX eerbare wyse, notabele, erfachtige wethouders ofte gouverneurs van goeder trouwe

ende fame' werd als regeering te Gent ingesteld in 1227 door Graaf Ferrand.

Onder Graaf Gwijde onderscheidde zich dit college door zijne fransch-gezindheid.

Bladz. 16. Een vreemd koopman moet op de markten van ons graafschap even veilig wandelen en handelen als in zijne eigene poorterije.

'Lorsqu'en 1274, Charles d'Anjou invita Guy de Dampierre à chasser de ses Etats les Génois, qui soutenaient en Italie le parti des Gibelins, l'on n'écoula pas ses instances: la Flandre était une terre hospitalière. - 'La Flandre, écrivait Robert de Bethune à Edouard I^r, doit sa prospérité au commerce et elle est devenue une patrie commune pour les marchands qui y affluent de toutes parts' Et les Echevins de Bruges répondaient à peu près dans les mêmes termes à Edouard II: 'Votre Majesté ne peut ignorer que la terre de Flandre est commune à tous les hommes, en quelque lieu qu'ils soient nés.'

(Baron Kervyn de Lettenhove, Histoire de Flandre.)

Bladz. 20. Een onwaardig leerling van broeder Albrecht van Keulen.

Albrecht, graaf van Bolstädt, bijgenaamd de Groote, Albertus Magnus, Teutonicus, frater Albertus de Colonia, Albertus Ratisbonensis, vriend en leermeester van Thomas van Aquino, muntte als geleerde verre boven zijne tijdgenooten uit.

Opgenomen in de orde der Dominicanen, gaf hij onderwijs in de Godgeleerde wetenschappen te Hilversheim, Freiburg, Regensburg, Straatsburg, Keulen en Parijs. Tot bisschop van Regensburg verheven, legde hij weldra deze waardigheid neder om zich in een klooster te Keulen aan zijne geliefkoosde studiën over te geven. Hij was ervaren in alle wetenschappen die te zijnen tijde beoefend werden, doorkneed in de alchemie en geloofde stellig aan de mogelijkheid der verandering van onedele metalen in edele.

Nieuwenhuis' woordenboek van Kunsten en Wetenschappen (I Deel, Bladz. 100.)

Bladz. 23. Het liedeken, waarvan twee coupletten door de deerne en hare gezellen worden gezongen, is opgenomen onder den titel: 'Het liedeken van den hoet' in de dichtersalle uitgegeven door Dr. Heremans.

Daer pluctic minen lieve saen.

Daar plukte ik aanstonds voor mijnen beminde.

Dat ghi mi bidt gheeft mi onmare.

Dat gij mij daarom bidt doet mij ongenoegen.

Te biddene so ne hebdi ghenen spoet.

De zin is: Uwe vraag kan geene gelukkige uitkomst hebben.

Spoet = geluk, nog aanwezig in voorspoed, onspoed, tegenspoed, rampspoed.

Bladz. 25. De algemeene profecie door den Wichelaar gedaan is opgesteld naar

- 1°. ‘ eene prophetie van Dr. Abacuch,
- 2°. de notabele ende waerachtighe prophetie van den Smet van Huysse, gheheeten Jan Anesens,
- 3°. Noch eene cleen prophetie van den Smet van Huysse gemaect den XXII meye 1376.’

Al die voorzeggingen zijn geschreven in den toon der bekende profecie van Bulscamp beginnende met de woorden:

‘Gerechtigheit sal syn verloren,
nonnencloestren salmen storen’

in het Vaderlandsch Museum van wijlen professor Serrure, III Deel, bladz. 427 opgenomen.

Tweede tafereel.

Ver Isabelle. Vrouw Isabelle van Luxemburg, tweede echtgenoot van Gwyde van Dampierre, wien zij het graafschap Namen ten huwelijke aanbracht.

Robrecht van Bethune (of van Nevers), oudste zoon van Gwijde van Dampierre, en van dezès eerste echtgenoot Machteld van Bethune, volgde zijnen vader in het graafschap op. Fier van inborst en krachtadig van karakter, bood hij stoutmoedig het hoofd aan de aanvallen des Konings en der Koningin.

Jacob van Donse (Jakème de Donse) een der aanzienlijkste personagen van zijnen tijd, ontmoeten wij voor de eerste maal als kanonnik van Kortrijk (1292). Den 11 augusti des volgenden jaars stelt Gwijde van Dampierre hem tot algemeenen ontvanger van Vlaanderen aan. In 1296 heeft hij reeds den titel en de hoedanigheid van proost van Sint Donaaskerk te Brugge, eene waardigheid die voorwaar niet eene der geringste was, welke men toen bekleeden kon.

(Alb. van den Abeele. - Geschiedenis der stad Deinze).

De Proost van St. Donaas was, krachtens die hoedanigheid, Kanselier van Vlaanderen.

Bladz. 32. De liederen die Mijnheer Dierekyn ons leerde -

Dierekyn, Diederik van Assenede, de vertaler van Floris en Blancefloer en voorganger van Jacob van Donse als ontvanger des Graven.

Bladz. 33. Het daghet in den Oosten.

Bi Lo! du en sechs niet waer.

Bi Lo! zooveel als Bij Lodi! Loki! Locke! de duivel, het booze wezen in de noordsche godenleer.

Bladz. 40. Zie omtrent de beschuldigingen die de vernietiging der orde van den Tempel teweeg brachten:

‘Monuments historiques relatifs à la condamnation des chevaliers du Temple et à l'abolition de leur Ordre, par V.J.M. Raynouard. Paris 1813; en Histoire critique et apolégitique de l'Ordre des Templiers par le P. Marsuet le jeune, publiée par le P. Joly. - Paris 1789.’

Bladz. 48. Varewech, ghepeins enz.

Dit lied is getrokken uit den Bundel oudvlaamsche Lieder en andere gedichten der XIVe en XVe eeuwen, het nummer 9 uitmakende der 2e serie der werken door de Vlaamsche Bibliophilen uitgegeven.

Dattu ye quaems in myn gedacht.

Dat gij ooit kwaamt in mijn gedacht.

Derde tafereel.

Philips de Schoone, Koning van Frankrijk. Zijne regeering werd gekenmerkt door herhaalde oorlogen met Engeland, Arragon en Vlaanderen, alsmede door hevige twisten met den pauselijken stoel. Hij vernietigde de orde der Tempelheeren, door haren rijkdom en hare macht te overwichtig geworden. Hij stierf in 1314.

Joanna van Navarra, Koningin van Frankrijk, was uiterst op het Huis van Dampierre en op het graafschap Vlaanderen gebeten. Eerzuchtig en naijverig, zooals zij was, wist zij moeielijk den haat te verbergen, dien zij Vlaanderen toedroeg en in meer dan eene omstandigheid gaf zij hare gevoelens lucht in bewoordingen, welke de Geschiedenis heeft geboekt en die het karakter der boosaardige vorstin in het ongunstigste daglicht stellen.

Robert d'Artois, graaf van Artesie, oom der Koningin, toonde zich in alle omstandigheden een onverzoenbaren vijand van Vlaanderen.

Men mag met eenigen grond veronderstellen dat hij de hoop voedde, bij eene mogelijke ongenade en ontzetting van het Huis van Dampierre, het graafschap Vlaanderen bij zijn leen te voegen.

Bladz. 92 staat, regels 22 en 23: 'Ik sprak tot den graaf van Vlaanderen, uw leenheer'. De woorden 'uw leenheer' zijn daar te veel. De graafschappen Vlaanderen en Artesie waren onafhankelijk van elkander.

Vierde tafereel.

Bladz. 68. Hij rijdt geweldig op valuwe peerden, man! Valuwe riden - met valuwen riden of mennen, op valuwe peerden riden, enz. werden in de middeleeuwen gebruikt wanneer men van valsheid, list, bedrog enz. wilde gewagen. Hier beteekent die uitdrukking: Hij gaat niet openhartig te werk.

Bladz. 74. Vierde Tooneel.

Men zie voor de veroordeeling tot het doen van bedevaarten en voor de straf der banning de 'Bijdragen tot de kennis van het oude strafrecht in Vlaanderen, door J.B. Canaert, oud raedsheer bij het Hoog-Gerechtshof te Brussel.'

Blad. 79. De afkondiging door den Klerk van het Schepenhuis in het begin van het VII tooneel is teenemaal verzonnen. In het 'Inventaire des archives de la ville de Bruges publié sous les auspices de l'Administration communale' wordt er gewag gemaakt van:

- a. 'I Ire dat de coninc van Vranker. beloft nemermeer de stede en de psonen van hem te scedene. Anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, mense januarij.'
- b. onder dagteekeningen van 29 november en 1 december 1298, twee wijsdomen (sentences arbitrales) uitgesproken door Roel van Clermont constabel van Frankrijk in zake van twistgedingen tusschen bijzonderen en de schepenen van Brugge.
- c. Règlement de la prison de Bruges, 'con appelle le pierre, séant u Bourc' promulgué par Raoul de Clermont, 'conestable de France et Sires de Neele', lieutenant du roi 'en sa terre de Flandres nouvellement acquise', - du quemun assent de Nous, des Eschevins et des Jures de la ville de Bruges'.

Faites et donnees a Lylle eu Flandre le merquedi devant le Magdelaine, u mois de juilg, lan de grace mil deuz cens nonante et noef.

Vijfde tafereel.

Enguerrand de Marigny, eerste minister van Philips den Schoone en, volgens een kronijkschrijver, ‘son coadjuteur au gouvernement du royaume’ werd door dezen vorst met eer en waardigheden overladen. Na den dood des Konings vierden Marigny's benijders en vijanden ten volle hunnen haat bot. De onverzoebaarste van die vijanden was Charles de Valois, broeder van Philips den Schoone en oom van Lodewijk X.

‘Ce prince, wordt er in een levensbericht van Marigny gezegd, était fort irrité des mauvais traitements que l'on avait fait essuyer à Gui de Dampierre, malgré l'assurance qui avait été donnée à ce Seigneur, que sa personne serait respectée. Le comte Charles considérait Marigny comme le principal auteur de cette violation de paroles solennelles que lui même avait portées au nom du Roi.’ Enguerrand de Marigny werd gehangen aan de vermaarde galg van Montfaucon, die hij zelf had doen oprichten.

Bladz. 94. Het verbranden der bulle van den Paus door Robert d'Artois had werkelijk plaats, maar twee jaren vroeger dan hier gezegd wordt.

‘Robert d'Artois devint pâle de colère et arrachant la lettre pontificale des mains de l'évêque, il eut l'audacieuse témérité de la jeter au feu. Un chroniqueur assure même que, dans sa fureur, il l'avait d'abord lacérée avec les dents.’

Edw. Le Glay - Histoire des Comtes de Flandre.

Bladz. 96. De zang ‘Aloette, voghel klein’ enz. is overgeschreven uit den reeds aangehaalden bundel Liederen en Gedichten uitgegeven door de Vlaamsche Bibliophilen.

Aloette. - Leeuwerik.

[Zesde tafereel]

Bladz. 100. Het gekras van roeken - het gekras van kraaien.

Bladz. 109. Uwe dochter zij gelukkig in en met de liefde van den prins van Wales.

Het huwelijk van Isabelle van Frankrijk met bedoelden prins, later Eduard II, was allerongelukkigst.

De twee echtgenooten stonden weldra in volslagene vijandschap tegenover elkander. Isabelle leefde in overspelige betrekkingen met Rogier Mortimer, een der voornaamste baronnen van het land van Wales. Met een leger, dat de Graaf van Holland te harer beschikking had gesteld, achtervolgde zij haren echtgenoot, die weldra in hare macht viel; zij deed hem van den troon vervallen verklaren. De Koning werd later, door toedoen van Mortimer, op eene afgrijselijke manier van het leven gebracht. In 1330 deed Eduard III, Rogier Mortimer op even schrikkelijke wijze

ter dood brengen, en op zijn bevel werd Isabelle opgesloten in een kasteel bij Londen, waar zij in 1358 overleed.

Bladz. 111. Den tweekoppigen adelaar gelijk, dien hij in zijn schild voert, enz.

Het wapen der familie van Donse, waarvan nog een tak in Zeeland schijnt te bestaan, was: ‘d'argent à l'aigle double déployée de sable’, nagenoeg het zelfde als het wapen der stad Deinze, dat meer heeft: ‘trois roses de même, une en chef et deux en pointe.’

Dood van Philippine.

De geschiedschrijvers zijn het omtrent het jaartal van den dood der ongelukkige prinses niet eens.

De Cronycke van Jor. Nicolaes Despars zegt dat ‘de coninck van Vranckeryke in 1296 die overschoone bruyt van Inghelant, vrau Philippine, 's graven ghevanghen dochter van Vlaenderen binnen den casteele te Louvre dede vergeven.’

Ook volgens ‘Die excellente Chronieke’ zou Philippine gestorven zijn omtrent het zelfde tijdstip. ‘Die coninc van Inghelant die quam wel met X^m Ingelschen ende Walloysen, huyten lande van Waels te Ghendt by den G. Guy. Hieromme waren die coninc ende ooc die coninghinne so fellicken gram dat si deden des Graven Guys dochtere Phelippe vergheven met venyne, die welcke den prinche van Waels toegheseyt was, Edewaert ghenamt, teenen wyve.’

Volgens Edw. Le Glay, stierf Philippine in 1306.

‘On dit, zegt hij, que cette pauvre enfant, désespérée de voir tout le monde, hormis elle, rendu à la liberté, expira de langueur et de tristesse; quelques auteurs avancement même que le poison aurait abrégé sa vie.’

Hij voegt er de volgende nota bij:

‘Gallici scriptores tristitiâ ac moerore animi decessisse referunt.... Ali verò tradunt per inimicos domûs Flandriae toxicum illi datum. Meyer ad annum MCCCVI.’

In eene nota betreffende een tractaat, in 1296 (o.s.) tusschen de Koningen van Frankrijk en Engeland gemaakt, tractaat dat het ontwerp van huwelijk tusschen Philippine en den prins van Wales den bodem insloeg, zegt Baron Kervyn de Lettenhove: ‘Philippine de Dampierre mourut, dit-on, de douleur en apprenant l'abandon dont elle était l'objet.’

Bij die uiteenloopende opgaven hebben wij, met het doel om meer eenheid in ons drama te brengen en om eene krachtige oorzaak te meer te geven aan den haat en aan de verbittering, die de Vlamingen in den slag der Gulden Sporen bezielde, ons veroorlooft den dood der ongelukkige vorstin in 1300 te plaatsen.

‘Cette mort, zegt Edw. Le Glay, fit impression en Flandre, où la haine contre la France s'invéterait tous les jours.’

**Zevende en achtste tafereelen.
De slag der gulden sporen.**

De voornaamste omstandigheden van dit heldenfeit zijn, dank aan Conscience's heerlijken roman 'De Leeuw van Vlaanderen', tot in de geringste dorpen van het Vaderland bekend, en die omstandigheid ontslaat ons van de moeite daaromtrent nadere ophelderingen te geven.

Bladz. 115. Wat komt die broeder lollaert hier doen?

Lollarden, bijnaam der Alexianen of Cellebroeders; die bijnaam welke hun gegeven werd wegens het lollen of zacht zingen, dat zij bij de begrafenis deden, werd weldra een schimpnaam, dien het volk dan ook onverschillig aan alle monniken of kloosterbroeders toepaste.

Er blijft ons nog te verklaren dat de slotchoren bladz. 129 en volgende, opzettelijk voor ons drama werden gedicht door onzen vriend J.A. Van Droogenbroeck, wien wij het ons ten aangenamen plichte rekenen hier opentlijk onzen dank daarvoor te betuigen.

D.D.